

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKER BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**ENDÜSTRİ MİRASININ KORUNMASI VE YENİDEN
İŞLEVLENDİRMESİNİN ADANA CUMHURİYET UN FABRİKASI
ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ**

**BÜŞRA ALTAY
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKER BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**ENDÜSTRİ MİRASININ KORUNMASI VE YENİDEN
İŞLEVLENDİRMESİNİN ADANA CUMHURİYET UN FABRİKASI
ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ**

**BÜŞRA ALTAY
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ FATMA SEDA ÇARDAK**

ADANA, 2025

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın hazırladığım bu tez çalışmasında;

Bu tezin özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışa uygun olarak elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, tez kapsamında bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde bu çalışmaya özgün olmayan tüm veri ve bilgiler için bilimsel etik ve gelenek çerçevesinde kaynak gösterdiğimi; bu kaynakları da kaynakçada belirttiğimi beyan ederim. Çalışmam ile ilgili yaptığım beyana aykırı bir durum saptanması halinde tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

18/10/2025

[İmza]

Büşra ALTAY

ÖZET

ENDÜSTRİ MİRASININ KORUMASI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRMESİNİN ADANA CUMHURİYET UN FABRİKASI ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Büşra ALTAY

Yüksek Lisans, Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK

Kasım 2025, 139 sayfa

Sanayi Devrimi ile birlikte kentlerin mekânsal yapısında köklü dönüşümler yaşanmış ve endüstri yapıları kentsel gelişimin temel bileşenleri haline gelmiştir. Ancak teknolojik ilerlemeler, üretim biçimlerindeki değişimler ve sosyo-ekonomik dönüşümler sonucunda birçok endüstri yapısı işlevini yitirmiş, atıl durumda kalarak kent dokusunda sorunlu alanlara dönüşmüştür. Bu yapıların korunarak yeniden işlevlendirilmesi, kültürel sürekliliğin sağlanması, kentsel belleğin korunması, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik canlılık açısından kritik bir gereklilik olarak görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın tarihsel gelişimi, mevcut durumu ve kentsel bağlam içerisindeki önemini ortaya koyarak yeniden işlevlendirilmesine yönelik değerlendirmeler ve öneriler geliştirmektir. Çalışma kapsamında öncelikle endüstri mirası ve yeniden işlevlendirme kavramları literatür taraması yoluyla incelenmiş, ulusal ve uluslararası yaklaşımlar değerlendirilmiştir. Ardından saha çalışması kapsamında fabrikanın mimari özellikleri ve çevresi gözlemlenmiş; 400 katılımcı ile gerçekleştirilen anket aracılığıyla kullanıcı profili ve mekâna ilişkin algılar ortaya konulmuştur.

Elde edilen bulgular, Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yalnızca endüstriyel değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir değer taşıdığını göstermektedir. Yapının uygun işlevlerle dönüştürülmesi halinde kent belleğine katkı sağlayacağı, sosyal ve ekonomik açıdan yeni değerler üreteceği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, çalışmada önerilen yeniden işlevlendirme yaklaşımları, endüstri mirasının korunmasına yönelik literatüre katkı sunmakta ve benzer yapıların değerlendirilmesine yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri mirası, yeniden işlevlendirme, kentsel dönüşüm, Cumhuriyet Un Fabrikası, Adana.

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE CONSERVATION AND ADAPTIVE REUSE OF INDUSTRIAL HERITAGE: THE CASE OF THE ADANA REPUBLIC FLOUR FACTORY

Büşra ALTAY

M.Sc., Department of Architecture

Supervisor: Assoc. Dr. Fatma Seda ÇARDAK

November 2025, 139 pages

With the Industrial Revolution, significant transformations occurred in the spatial structure of cities, and industrial buildings became one of the key components of urban development. However, due to technological progress, changes in production methods, and socio-economic transformations, many industrial buildings lost their functions and became derelict, creating problematic areas within the urban fabric. Preserving and adaptively reusing these structures has become a critical necessity in terms of ensuring cultural continuity, safeguarding urban memory, supporting environmental sustainability, and stimulating economic vitality.

The aim of this study is to examine the historical development, current condition, and urban significance of the Cumhuriyet Flour Factory in Adana and to propose evaluations and recommendations for its adaptive reuse. Within this scope, the concepts of industrial heritage and adaptive reuse were first analyzed through an extensive literature review, taking both national and international approaches into consideration. Subsequently, fieldwork was conducted to document the architectural features and context of the factory, while a face-to-face survey with 400 participants was employed to reveal user profiles and perceptions of the site.

Findings indicate that the Cumhuriyet Flour Factory is not only an industrial facility but also a cultural and social asset. If adaptively reused with suitable functions, the factory has the potential to contribute to the preservation of urban memory while generating new social and economic values. In conclusion, the adaptive reuse approaches suggested in this study

contribute to the literature on industrial heritage conservation and provide a guiding framework for the evaluation of similar structures.

Keywords: Industrial heritage, adaptive reuse, urban transformation, Cumhuriyet Flour Factory, Adana.

İthaf

Bu tez, her zaman yanımda olan, sabır, sevgi ve anlayışla bu zorlu süreçte bana güç veren sevgili eşim Mert Kerem'e, varlığıyla hayatımıza anlam katan ve her daim dualarıyla yanımda olan annem, babam ve abime ithaf edilmiştir. Bu yolculuk boyunca bana rehberlik eden, bilgi ve tecrübesiyle akademik gelişimime ışık tutan değerli hocalarıma ve bu çalışmanın her aşamasında bana ilham olan Senem ablama ve dayıma en içten teşekkürlerimle... Bu çalışma, yalnızca bir akademik sürecin değil, aynı zamanda sabrın, inancın ve emeğin bir yansımasıdır.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde bilgi, deneyim ve yönlendirmeleriyle bana yol gösteren, değerli katkılarını esirgemeyen, tez konusunun şekillenmesi ve araştırma sürecinde yapıcı eleştirileriyle bana farklı bakış açıları kazandıran saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda Çardak'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Tezimin son halinin şekillenmesi ve tezimin düzenleme sürecinde yapıcı eleştirileriyle bana farklı bakış açıları kazandıran jüri üyelerine ve Mimarlık Anabilim Dalı'ndaki tüm hocalarıma minnettarlığımı ifade etmek isterim.

Bu zorlu süreç boyunca manevi desteğini her zaman hissettiren, sabır ve anlayışla yanımda olan sevgili eşim Mert Kerem Altay'a her zaman yanımda olan aileme ve bana güç veren dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Bu tez 22303009 projesi numarası ile Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
<i>İthaf</i>	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİL LİSTESİ	x
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
SEMBOLLER	xiii
1. GİRİŞ	1
2. MATERYAL VE METOD	5
2.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	5
2.2. Materyal ve Yöntem	6
3. KURAMSAL TEMELLER	9
3.1. Endüstri Devrimi	9
3.2. Endüstri Yapıları	12
3.2.1. Endüstriyel Miras Kavramı	15
3.3. Yapılarda Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Nedenler	18
3.3.1. Tarihsel Nedenler	18
3.3.2. Sosyal ve Kültürel Nedenler	19
3.3.3 Ekonomik Nedenler	20
3.3.4. Çevresel Nedenler	21
3.4. Endüstriyel Miras Kapsamında Dünya ve Türkiye Yer Alan Yeniden İşlevlendirme Örnekleri	23
3.4.1. Dünya Örnekleri	24
3.4.1.1. Zollverein Kömür İşletmesi (Essen, Almanya)	24
3.4.1.2. Westerpark (Amsterdam, Hollanda)	32
3.4.1.3. Venedik Un Fabrikası (Venedik, İtalya)	40
3.4.2. Türkiye Örnekleri	46
3.4.2.1. Paşalimanı Un Fabrikası	46

3.4.2.2. Samsun Tütün Fabrikası	51
3.4.2.3. Millî Mensucat Fabrikası	58
4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	63
4.1. Bulgular	63
4.1.1. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın Konumu, Tarihçesi ve Mimari Özellikleri	63
4.1.2. Anket Çalışması	74
4.1.2.1. Katılımcıların Demografik Yapısının Tespiti	74
4.1.2.2. Mevcut Duruma İlişkin Kullanıcı Memnuniyetinin Tespiti	79
4.2. Değerlendirme	87
5. ÖNERİLER VE SONUÇ	89
5.1. Öneriler	89
5.1.1. Kültür Yaşam Merkezi	93
5.2. Sonuç	98
6. KAYNAKÇA	100
EKLER	103
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. Çalışmanın yöntem diyagramı.	7
Şekil 3.1. Almanya Zollverein Maden Ocağı kompleksi konumu.	24
Şekil 3.2. Zollverein Maden Ocağı'nın tarihsel süreci.	28
Şekil 3.3. Almanya Zollverein Maden Ocağı Kompleksi master planı.	29
Şekil 3.4. Hollanda Westerpark Kompleksi konumu.	33
Şekil 3.5. Westergasfabriek Ocağı Tarihsel Süreci.	36
Şekil 3.6. Westergasfabriek Ocağı master planı.	37
Şekil 3.7. Venedik Un Fabrikası Kompleksi konumu.	40
Şekil 3.8. Venedik Un Fabrikası tarihsel süreci.	41
Şekil 3.9. Venedik Un Fabrikası planı	42
Şekil 3.10. Otelin 1. Kat planı.	43
Şekil 3.11. Paşalimanı Un Fabrikası konumu.	46
Şekil 3.12. Paşalimanı Un Fabrikası tarihsel süreci.	48
Şekil 3.13. Paşalimanı Un Fabrikası planı ve görünüşleri.	49
Şekil 3.14. Samsun Tütün Fabrikası konumu.	51
Şekil 3.15. Fabrika'nın Girişi ve Sokaklarla İlişkisi, düzenlenmiştir.	52
Şekil 3.16. Samsun Tütün Fabrikası görünümü.	53
Şekil 3.17. Samsun Tütün Fabrikası'nın bir görüntüsü.	54
Şekil 3.18. Samsun Tütün Fabrikası tarihsel süreci.	54
Şekil 3.19. Fabrikanın yerleşkedeki görüntüsü (....	55
Şekil 3.20. Fabrikanın vaziyet planı, düzenlenmiştir.	56
Şekil 3.21. Milli Mensucat Fabrikası konumu.	59
Şekil 3.22. Milli Mensucat Fabrikası tarihsel süreci.	60
Şekil 4.1. Cumhuriyet Un fabrikası ve yakın çevresinin yerleşim planı.	64
Şekil 4.2. Cumhuriyet Un fabrikası ve yakın çevresinin tipolojik analiz ve yerleşim planı.	65
Şekil 4.3. Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın tarihsel süreci.	66
Şekil 4.4. Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yapıldığı dönemden bir fotoğraf. (Ramazan Atıl Arşivinden).	67
Şekil 4.5. Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yapıldığı dönemden bir fotoğraf. (Ramazan Atıl Arşivinden).	68
Şekil 4.6. Cumhuriyet Un Fabrikası fonksiyon-mekan-biçim ilişkisi, düzenlenmiştir. (Tülücü, 2007).	71
Şekil 4.7. Cumhuriyet Un Fabrikası fiziki yapısındaki değişim. (Tülücü, 2007).	72
Şekil 5.1. Kültür ve yaşam merkezi önerilen yerleşim zonlaması.	96
Şekil 5.2. Örnek yerleşim şeması.	97

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Zollverein Maden Ocağı analiz tablosu.	32
Tablo 3.2. Westergasfabriek analiz tablosu.	39
Tablo 3.3. Venedik Un Fabrikası analiz tablosu.	45
Tablo 3.4. Paşalimanı Un Fabrikası analiz tablosu.	50
Tablo 3.5. Samsun Tütün Fabrikası analiz tablosu.	57
Tablo 3.6. Milli Mensucat Fabrikası analiz tablosu, düzenlenmiştir. (Tülücü, 2007).....	62
Tablo 4.1. Cumhuriyet Un Fabrikası fonksiyon-mekan-biçim ilişkisi tablosu, düzenlenmiştir. (Tülücü, 2007).....	70
Tablo 4.2. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın analiz tablosu, düzenlenmiştir. (Tülücü, 2007).....	73
Tablo 4.3. Demografik özelliklere ilişkin bulgular tablosu tablosu.	75
Tablo 4.4. İkamet yeri ve mülkiyet durumu tablosu.....	76
Tablo 4.5. Bölgeye gelme ve tercih etme nedenleri tablosu.....	77
Tablo 4.6. İkamet durumu süresi ve nedeni tablosu.	78
Tablo 4.7. Cumhuriyet Un Fabrikası ve çevresinde görülen olumlu çevresel faktörler tablosu.	79
Tablo 4.8. Cumhuriyet Un Fabrikası ve çevresinde görülen olumsuz çevresel faktörler tablosu.	80
Tablo 4.9. Cumhuriyet Un Fabrikası ve eksikliği hissedilen hizmetler tablosu.....	81
Tablo 4.10. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın kullanım amacı tablosu.	82
Tablo 4.11. Yapının çekici mimari özellikleri tespit tablosu.	83
Tablo 4.12. Aktivitelere katılım tespit tablosu.	84
Tablo 4.13. Yapının geceleri kullanılması tespit tablosu.	84
Tablo 4.14. Faaliyet ve çalışmaların geliştirilmesi tespit tablosu.....	85
Tablo 4.15. Yapının düzenlenmesi tespit tablosu.....	86
Tablo 4.16. Yardım etme isteği tespit tablosu.	87
Tablo 5.1. Karma kullanım modeli önerisi.....	91
Tablo 5.2. Kültür ve yaşam merkezi önerilen yerleşim şeması.	95

KISALTMALAR

ATÜ	: Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
BAP	: Bilimsel Araştırma Projeleri
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
FICCIM	: First International Congress for the Conservation of Industrial Monuments (Birinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Kongresi)
OMA	: Office for Metropolitan Architecture
TICCIH	: The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage (Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi)
URL	: Uniform Resource Locator (İnternet adresi)
vb.	: Ve benzeri
bkz.	: Bakınız
vd.	: Ve diğerleri

SEMBOLLER

m²	: Metrekare
m	: Metre
s.	: Sayfa/Sayfalar
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

İnsanlığın ortak kültürel mirası olan geleneksel yapılar, tarihsel, toplumsal ve estetik değerleriyle gelecek nesillere aktarılması gereken önemli öğelerdir. Bu yapılar, üretildikleri dönemin kültürel özelliklerini yansıttıkları gibi, sonraki kuşakların mekânsal ve toplumsal gelişimine de katkıda bulunmuş, kent kimliğinin oluşumunda önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla mimari miras, yalnızca geçmişi yansıtan bir unsur değil, aynı zamanda geleceğin mekânsal planlamaları için de referans oluşturmaktadır (Çardak ve Uşma, 2024).

Mimari miras niteliği taşıyan yapılar, tanıklık ettikleri dönemlere ait somut kanıtlar olarak kültürel sürekliliğin korunmasına hizmet eder. Bu yapıların korunması ve çağdaş ihtiyaçlara uygun şekilde yeniden işlevlendirilmesi, toplum belleğinin güçlendirilmesine katkı sağlar (Jokilehto, 1999). Özellikle geniş mekânlara ve özgün yapısal niteliklere sahip endüstriyel yapılar, yeniden işlevlendirme açısından diğer yapı türlerine kıyasla daha fazla potansiyele sahiptir (Choay, 2001; Nartkaya, 2016).

Kentler; ekonomik, politik, ekolojik ve kültürel faktörlerin etkisiyle sürekli değişim içindedir. Bu değişim, kimi zaman mevcut kentsel dokunun dönüşümünü, kimi zaman da endüstriyel yapıların işlevsizleşmesini beraberinde getirmiştir. Özellikle sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan büyük ölçekli endüstriyel yapılar, teknolojik gelişmeler ve üretim biçimlerindeki değişim nedeniyle işlevlerini yitirmiştir (Benevolo, 1976; Uçar, 2013). Buna karşın, söz konusu yapılar çoğunlukla kentsel merkezlerde konumlandıkları için yeniden işlevlendirme yoluyla topluma yeni değerler kazandırabilecek potansiyellere sahiptir (Ragon, 1986).

Endüstri yapıları, bulundukları kent dokusu ve mahalleler için yalnızca üretim alanları değil, aynı zamanda yeni işlevler ve kamusal kullanım potansiyeli taşıyan mekânlardır. Günümüzde işlevini yitirmiş bu yapıların yeniden kullanımıyla, konut, alışveriş merkezi, iş kompleksi, müze, park veya topluluk alanı gibi kamusal mekânlar kazandırılabilir. Nitekim Adana Millî Mensucat Fabrikası'nın Adana Müzesine dönüştürülmesi, bu yaklaşımın önemli bir örneğini oluşturmaktadır (Tülücü, 2007).

Sanayi yapıları, Endüstri Devrimi ile birlikte ortaya çıkan büyük ölçekli üretim tesisleridir. Devrim öncesinde küçük ölçekli, insan gücüne dayalı üretim biçimleri hâkim iken, bu dönemde

teknolojinin gelişmesiyle fabrikalar üretimin merkezi haline gelmiştir. Ancak zamanla teknolojiye yeni yenilikler, sosyo-kültürel dönüşümler ve ekonomik büyüme gibi faktörler, birçok endüstri yapısını işlevsiz bırakmış, bu yapılar atıl durumda kent dokusu içinde boşluklara dönüşmüştür (Severcan, 2012).

İşlevini yitiren bu yapılar, sahip oldukları tarihsel, mimari ve sosyo-kültürel değerleri kaybetme riskiyle karşı karşıyadır. Endüstri yapılarının korunarak kentle yeniden bütünleştirilmesi, hem fiziksel hem de kültürel bağlamda sürekliliği sağlayacak bir çözüm olarak görülmektedir. Bu noktada yeniden işlevlendirme, yapıların potansiyelleri doğrultusunda güncel ihtiyaçlara yanıt vermesine imkân tanıyan ve hem bulunduğu çevreye hem de yapının kendisine katkı sağlayan bir yöntemdir (Öztürk, 2020).

Fiziksel olarak ayakta kalan fakat işlevini yitirmiş endüstri yapıları, toplumsal bellekte taşıdıkları değer nedeniyle kentin kültürel sürekliliği için önemlidir. Bu nedenle, geçmişin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi açısından, söz konusu yapıların yeni işlevlerle yaşatılması bir gereklilik haline gelmiştir. Tarihsel süreçte birçok endüstri yapısı yok edilmiş olsa da, 20. yüzyılın sonlarından itibaren bu yapılar üzerine artan duyarlılık, “endüstri mirası” kavramının gelişmesine zemin hazırlamıştır (Saner, 2012). Bu bağlamda, koruma kurulları yapıları tarihsel değerleri doğrultusunda ele alırken, yatırımcıların çoğu zaman ekonomik kazanç uğruna bu mirası göz ardı edebildiği görülmektedir. Mimarlık disiplini ise, kullanıcıların güncel beklentilerini dikkate alarak, yapının özgün kimliğini bozmadan onu dönüştürmek ve yaşatmakla sorumludur. Ölçek olarak büyük bir potansiyele sahip olan bu yapılar, çoğunlukla bireysel değil, kamusal kullanımlar için yeniden işlevlendirilmektedir. Bu nedenle yeni işlevin belirlenmesinde öncelikli kriter, yalnızca ekonomik getiriler değil; toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak, kentin belleğini güçlendirecek ve yapının özgün kimliğini koruyacak çözümler olmalıdır (Tülücü, 2007).

Yeniden işlevlendirme, toplumun tarihi yapıların değerini fark etmesine olanak tanırken, aynı zamanda bu yapıların yeni kullanım biçimleri aracılığıyla günlük yaşama katılmasını sağlar. Özellikle 19. yüzyılın ortalarında inşa edilen pek çok endüstriyel yapı, üretim sektöründeki gerilemeler sonucunda işlevini yitirerek atıl duruma düşmüştür. Bu yapıların yeniden değerlendirilmesi için farklı seçenekler geliştirilmiştir. Büyük ölçekli ve genellikle tek katlı olan endüstri yapıları, sahip oldukları geniş mekânsal düzenleri sayesinde spor tesisine, endüstri

müzesine ya da sanat galerisine dönüştürülebilmektedir. Bu tür yapılardaki açık plan ve geniş hacimler, sergi salonları veya çeşitli kamusal alanlar için uygun koşullar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, kimi zaman bu yapılar konut ya da ofis işlevi üstlenecek şekilde de dönüştürülebilmektedir. Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesinde, yapının bulunduğu konum, fiziksel ölçütleri ve mevcut durumunun dikkate alınması gerekmektedir. Bu süreç, yalnızca yapıların ömrünü uzatmakla kalmaz; aynı zamanda yeni yerleşim alanları oluşturulmasına ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılmasına katkı sunar. Yeniden kullanım sayesinde enerji tüketiminin azalması, çevresel kirliliğin önlenmesi ve malzeme maliyetlerinin düşürülmesi gibi pek çok olumlu etki ortaya çıkmaktadır. Tarihi bir binanın çağdaş işlevlerle bütünleştirilmesi, hem ekonomik açıdan verimli çözümler üretmekte hem de sosyal ve çevresel kazanımlar sağlamaktadır. Bununla birlikte, yeniden işlevlendirme yalnızca araştırmacıların bireysel çabalarıyla sınırlı kalmamalı; toplumun katılımı ve yerel yönetimlerin desteğiyle daha kapsayıcı bir boyut kazanmalıdır. Çalışmalar, yalnızca endüstri yapılarıyla değil, onların içinde bulunduğu alanlarla da ilişkilendirilerek, terk edilmiş mekânların yeni kentsel alanlara dönüştürülmesi sağlanabilir (Karayılıanoğlu & Çelik, 2018).

Kentler ve mimari yapılar bağlamında kimlik ve kentsel imge kavramları, yalnızca görsel nitelikleriyle değil, aynı zamanda doğal çevre, coğrafi özellikler, kültürel değerler ve toplumsal yaşam biçimleriyle de ilişkilidir. Bu kavramlar, kentin fiziksel dokusu kadar sosyal yapısını da şekillendirir. Kentsel kimlik ve bu kimliğe ait imgeler, zaman içinde farklı etkenlerin bir araya gelmesiyle oluşan çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu doğrultuda, tarihî ve endüstriyel yapıların korunarak yeni işlevlerle yaşatılması, bir kentin özgün kimliğinin sürdürülmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır (Ulu ve Karakoç, 2004).

Bu çalışma bağlamında Adana Cumhuriyet Un Fabrikası, yalnızca atıl hale gelmiş bir üretim tesisi olarak değil, aynı zamanda kentin tarihsel, kültürel ve sosyal belleğini temsil eden bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Cumhuriyet Dönemi'nin ekonomik ve endüstriyel gelişimini yansıtan fabrika, dönemin sanayi politikalarının somut bir göstergesi olmasının yanı sıra, mimari özellikleri ve bulunduğu konum itibarıyla da kentsel belleğin önemli bir bileşenidir. Bu nedenle fabrika, salt bir endüstriyel yapı olmanın ötesinde, Adana'nın modernleşme sürecinde üstlendiği rol, kent kimliğine yaptığı katkı ve toplumsal hafızadaki yeriyle kamusal ve kültürel bir değer taşımaktadır. Çalışmada temel odak, Cumhuriyet Un Fabrikası'nın mevcut durumunun incelenmesi, korunması ve yeniden işlevlendirilmesi sürecinde karşılaşılan

sorunların belirlenmesidir. Bu kapsamda yapının tarihsel gelişim süreci, mimari ve mekânsal özellikleri, bulunduğu kentsel bağlam içindeki rolü ve toplumla olan etkileşimi analiz edilmektedir. Ayrıca, fabrikanın günümüzdeki fiziksel koşulları ve kullanım potansiyeli değerlendirilerek, sürdürülebilir koruma anlayışı çerçevesinde uygun işlev önerileri geliştirilmektedir. Böylelikle, yalnızca bir yapının dönüşümü değil, aynı zamanda kentin kültürel sürekliliğini güçlendiren, toplumsal belleği canlı tutan ve ekonomik-kültürel açıdan yeni değerler yaratan bir model ortaya konulmaktadır.

2. MATERİYAL VE METOD

Çalışmanın bu bölümünde çalışmanın amacı ve kapsamı belirlenmiştir. Çalışmanın materyal ve yöntemi tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın araştırma tasarımı oluşturulmuştur.

2.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, Adana kentinde cumhuriyetin ilk yıllarında inşa edilmiş endüstri yapılarından olan Cumhuriyet Un Fabrikası'nın tarihsel ve sosyal açıdan incelemek, mimari ve kullanım özelliklerini belirlemek, analiz etmek ve bu yapının kentin genel görünümüne etkilerini incelemektir. Bu çalışmada Dünya ve Türkiye üzerinde seçilmiş olan tarihi endüstri yapıları üzerine tipolojik tespitler yapılacak, yapısal analizler gerçekleştirilecek ve yapıların yön, yerleşim, gelişim kriterleri değerlendirilecektir. Ayrıca, kent-endüstri etkileşimleri incelenecek ve endüstri arkeolojisi kapsamında bu yapıların yeri ve korunma yöntemleri belirlenecektir. Böylece, endüstri mirasları yönünden çok zengin olan ve endüstri yapılarına hala ev sahipliği yapmakta olan Adana kenti için yok olmaya yüz tutmuş tarihi endüstri yapılarından olan Cumhuriyet Un Fabrikası günümüz koşullarına göre yeniden işlevlendirilmesi için yöntem önerisinde bulunmaya çalışılacaktır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Adana Cumhuriyet Un Fabrikası gibi yapıları “korunması gereken kültürel miras” kategorisine alarak, hem fiziksel hem de işlevsel sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik yasal bir temel sunar. Bu bağlamda fabrika, yalnızca endüstriyel değil, aynı zamanda kamusal, kültürel ve tarihsel bir varlık olarak değerlendirilmektedir. Bir dönemin toplumsal ve ekonomik yapısına tanıklık eden endüstri yapıları, yalnızca insanların bir araya gelerek üretim yaptıkları mekânlar olmaktan öte, o dönemin yaşam alışkanlıklarını, sosyal ilişkilerini ve kültürel dinamiklerini şekillendiren önemli unsurlar olmuştur. Endüstrileşme sürecinin izlerini taşıyan bu yapılar ve çevreleri, geçmişle bugün arasında kurdukları bağ sayesinde kentin belleğinde derin bir anlam taşımaya devam etmektedir.

Endüstri yapıları kent belleği ve kentlerin tarihi açısından çok önemli unsurlardır. Tarihi endüstri yapıları pek çok dönemde pek çok farklı amaç için kullanılmaktaydı fakat günümüzde pek çoğu terk edilmiş ve yok olmaya mecbur bırakılmış durumdadır. Kentlerimiz için bu denli önem arz eden tarihi endüstri yapılarını korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak hepimizin bir görevidir (Öztürk, 2020).

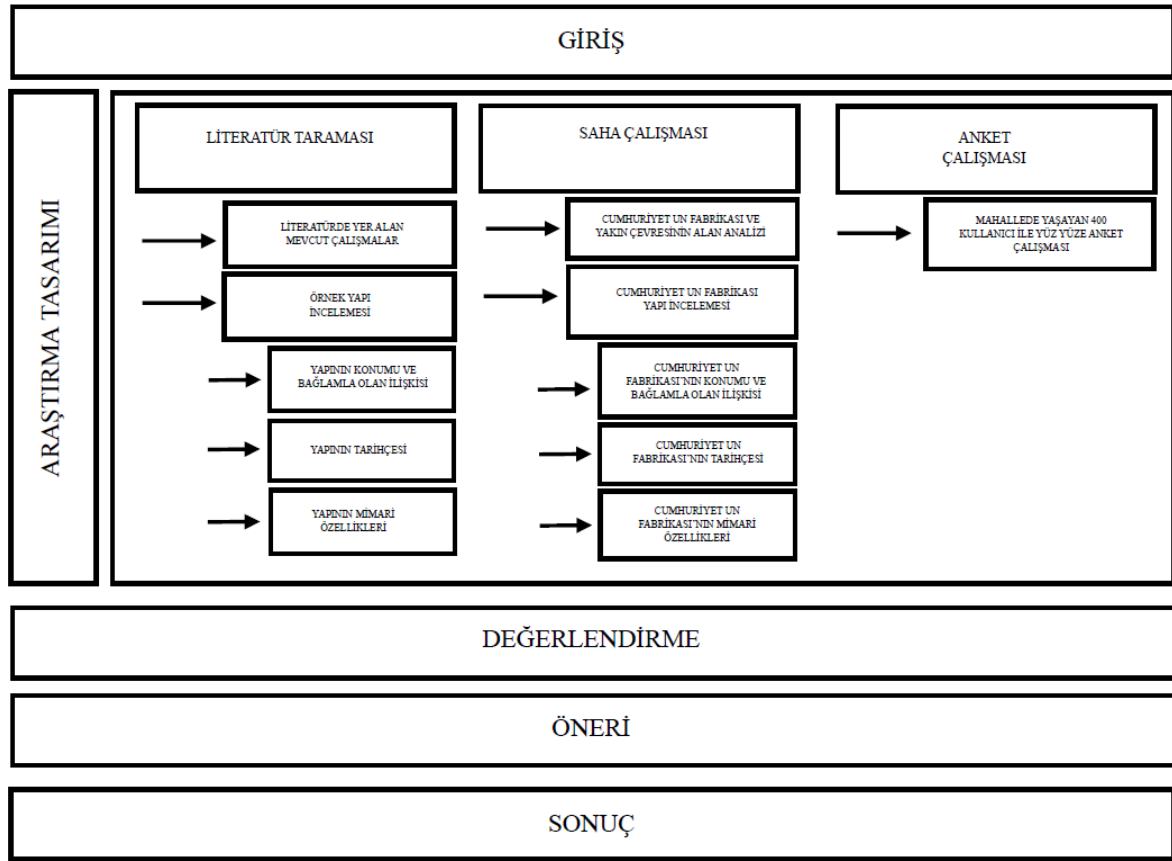
Adana ve çevresine baktığımızda da pek çok ulusa ev sahipliği yapmış ve pek çok dönemden farklı yapılar barındırmaktadır. Kültürel çeşitliliği açısından çok fazla tarihi yapıları barındıran Adana ve çevresinde farklı dönemlere ev sahipliği yapan endüstri yapılarını korumak ve sürdürülebilirliğin sağlayıp gelecek nesillere ulaştırılması açısından yeniden işlevlendirilmeleri büyük ve önemli bir rol almaktadır.

Bu çalışmanın kapsamında, endüstri mirasının kavramsal çerçevesi ortaya koyulmakta ve koruma ile yeniden işlevlendirme yaklaşımlarını hem kuramsal hem de örnekler üzerinden değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Adana Cumhuriyet Un Fabrikası, tarihsel gelişim süreci ve fiziksel özellikleri bakımından ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, yapının kent dokusu içindeki konumu ve önemi analiz edilmiştir. Ayrıca saha çalışmaları kapsamında yapılan gözlemler ve uygulanan anketlerle yerel halkın söz konusu yapıya ilişkin algıları, değer atıfları ve geleceğe yönelik beklentileri ortaya konulmuştur. Böylelikle çalışma, endüstri mirasının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi konusunda teorik tartışmaları somut bir örnek üzerinden ele alarak literatüre katkı sağlamayı ve uygulamaya dönük çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

2.2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın materyalini, araştırmanın temel inceleme nesnesi olan Adana Cumhuriyet Un Fabrikası ve bu yapıya ilişkin elde edilen veriler oluşturmaktadır. Fabrikanın tarihsel süreç içerisindeki gelişimini ve fiziksel özelliklerini ortaya koyabilmek amacıyla arşiv belgeleri, eski fotoğraflar, mimari çizimler ve mevcut durum tespitleri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın yöntemi ise literatür taraması, saha çalışması ve anket çalışması olarak üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

Şekil 2.1. Çalışmanın yöntem diyagramı.

Çalışmada yöntem olarak öncelikle literatür taramasına yer verilmiştir. Literatürde yer alan mevcut çalışmalar araştırılmıştır. Çalışmanın ölçeğini oluşturan ölçütler, bahsi geçen mevcut çalışmalarda yer alan unsurlar dikkate alınarak belirlenmiştir. Literatür kapsamında endüstri devrimi, endüstri mirası kavramı, yeniden işlevlendirme kavramı, endüstriyel miras kapsamında yeniden işlevlendirme örnekleri detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Dünya ve Türkiye üzerindeki endüstriyel miras kapsamında yeniden işlevlendirme örnekleri incelenmiştir.

Çalışma için belirlenen bir yöntemde olarak saha çalışması yapılmıştır. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın bağlamla olan ilişkisi incelenmiştir. Alanda çeşitli analizler yapılmıştır. Alanın avantajları, dezavantajları, güçlü ve zayıf yönleriyle incelenmiştir. Anket çalışmasına yönelik saha çalışması yapılmıştır.

Çalışmanın bir diğer yöntemi ise bölgede bulunan insanlarla anket çalışması yapılmıştır. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın kullanım sürecinde değerlendirme kriterleri bağlamında incelemesi yapılırken mahallede yaşayan 400 kullanıcıya yönelik 14 soruluk bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada, katılımcılarla bire bir (yüz yüze) anketler uygulanmıştır. Kullanıcı anketleri için hedef kitle olarak, Adana ili Yüreğir ilçesinde ve özellikle de çalışma alanı Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yakınında bulunan rekreasyon alanlarındaki insanlar seçilmiştir. Kullanıcı anketi iki temel bölüm hâlinde hazırlanmıştır. İlk bölümde, katılımcıların yaş grubu, cinsiyeti ve eğitim düzeyi gibi profil özellikleri belirlenmiştir. Bu kapsamda kullanıcıların hangi mevsimlerde rekreasyon alanlarını kullandıkları, kullanım sıklıkları ve kullanım nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm ise mevcut durumla ilgili kullanıcı memnuniyetini ölçmeye yöneliktir. Bu bölümde, endüstri mirası bağlamında ele alınan Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın güncel durumu kullanıcılar açısından değerlendirilmiş; özellikle yerel halkın memnuniyeti analiz edilmiş ve kullanıcıların alanla ilgili talepleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. KURAMSAL TEMELLER

Kuramsal temeller kısmında endüstri devrimi, endüstri mirası kavramı, yeniden işlevlendirme kavramı, endüstriyel miras kapsamında yeniden işlevlendirme örnekleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

3.1. Endüstri Devrimi

Endüstri Devrimi, 18. yüzyıl sonlarında başlamış ve toplumsal ile mekânsal açıdan köklü değişikliklere yol açmıştır. İnsanların yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan üretim, başlangıçta küçük atölyelerde zanaatkarlar tarafından gerçekleştirilirken, devrimle birlikte makinelerle yapılan üretime geçilmiş ve bu süreçte iş gücü önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Endüstrileşmenin getirdiği bu üretim tarzındaki dönüşüm, kentlerde büyük boyutlu fabrikalar ve bu makineleri çalıştıracak iş gücüne olan ihtiyacı doğurmuştur. Sonuç olarak, kırsaldan kentlere doğru büyük bir göç hareketi başlamış ve dönemin endüstriyel şehirleri şekillenmeye başlamıştır (Uçar, 2013).

18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa’da gerçekleşen teknolojik yenilikler, buhar gücüyle çalışan makinelerin üretim süreçlerine dahil edilmesiyle birlikte Sanayi Devrimi’nin doğmasına yol açmıştır. Bu süreç, üretimin mekanikleşmesini sağlamış ve kıta genelinde sermaye birikiminin artmasına zemin hazırlamıştır. Sanayi Devrimi, genel anlamda “teknoloji, endüstriyel üretim ve ulaşım olanaklarındaki ilerlemelerin toplumsal ve ekonomik yapıda köklü değişimlere neden olduğu bir dönüşüm süreci” olarak tanımlanabilir. Makinelerin üretimde kullanılmaya başlanması, seri üretim ve standartlaşma kavramlarını gündeme getirmiş; bu da üretim biçimlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Avrupa ekonomisi yeniden yapılanmış, fabrika sisteminin doğuşu ve yeni teknolojilerin yaygınlaşmasıyla ekonomik düzen tamamen değişmiştir. Böylece ticari kısıtlamaların kaldırıldığı, üretim ve ticaretin tamamen arz-talep dengesine dayandığı yeni ve bağımsız bir ekonomik sistem ortaya çıkmıştır. (Birol, 1996).

Sanayi Devrimi; teknoloji, üretim biçimleri, ekonomi, kültür, toplum yapısı, sanat ve mimarlık gibi pek çok alanda köklü dönüşümlere yol açmış, yeni düşünce ve uygulama biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1765 yılında James Watt’ın buhar makinesini geliştirmesi,

sanayileşme sürecinin başlamasında dönüm noktası olmuştur. 1830’lardan itibaren yaygınlaşan demiryolu ağları, geçtikleri bölgelerde yeni sanayi merkezlerinin oluşmasına öncülük etmiş ve bu bölgelerde kısa sürede yeni kentlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sanayi bölgelerinin belirli merkezlerde yoğunlaşmasıyla birlikte bu kentlere yoğun bir nüfus hareketi yaşanmış; diğer yandan tarım sektöründe makineleşmenin artması, üretimde verimliliği yükseltmiş ancak iş gücü ihtiyacını azaltmıştır. Bu durum, kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşen hızlı ve yoğun göç dalgalarının en önemli nedenlerinden biri haline gelmiştir (Benevolo, 1976).

Avrupa’da nüfus artışı 16. yüzyıldan itibaren belirginleşmiş, Sanayi Devrimi’nin başlamasıyla birlikte bu artış hız kazanmıştır. Nüfusun çoğalması, tüketim talebinin yükselmesine, ticaretin genişlemesine ve ekonomik hareketliliğin artmasına zemin hazırlamıştır. Kırsal bölgelerde nüfus yoğunluğu arttıkça, bir kısım insan kentlere göç etmiş ve böylece sanayi üretiminde çalışmaya uygun geniş bir iş gücü kitlesi ortaya çıkmıştır. Teknolojik gelişmeler, üretim süreçlerinde insan gücüne duyulan ihtiyacı azaltırken, bu durum kırsaldan kente göçü daha da hızlandırmıştır. Yaşam standartlarının yükselmesiyle birlikte geçmişte lüks olarak görülen şeker, kahve ve çay gibi ürünler artık orta ve alt sınıflar için günlük ihtiyaç haline gelmiştir. Bu durum, tüketim mallarına olan talebi artırmış ve sermaye birikimini hızlandırmıştır. Ayrıca, Avrupa’nın mali kaynaklarının artmasında sömürgecilik faaliyetleri ve yağmalanan zenginliklerin büyük rolü olmuştur. İspanyolların Orta Amerika’dan getirdiği altınlar ve İngiliz korsanlarının İspanyol gemilerinden ele geçirdiği değerli madenler, Avrupa’nın ekonomik gücünü önemli ölçüde artırmıştır. 1753 yılında İngilizlerin Hindistan’da Fransız kuvvetlerini Plessey Savaşı’nda yenilgiye uğratması ve ardından Babür İmparatorluğu’nun büyük hazinelerine el koymaları, İngiltere’nin ekonomik yapısını güçlendirmiştir. Bu zenginlik, 18. yüzyılın ikinci yarısında tekstil üretimi ve buhar teknolojisindeki teknik yeniliklerin gelişimini destekleyen temel sermaye birikimini sağlamıştır (Benevolo, 1976).

Sömürgecilik: Avrupa devletleri, yeni sömürgeler kurarak bu bölgelerden elde ettikleri hammaddeleri kendi sanayilerinde kullanmış, işledikleri ürünleri ise yeniden bu kolonilere satarak ekonomik kazanç sağlamışlardır. Bu döngü, Avrupa ekonomisinin hızla büyümesine yol açarken, bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin de önem kazanmasına neden olmuştur.

Kapitalizm: Orta sınıfın zenginleşmesiyle birlikte sermaye birikimi süreci hız kazanmış ve yeni yatırım alanları arayışı başlamıştır. Fransız Devrimi sonrasında sanayi toplumuna uygun siyasal düzenin temellerinin atılması, Sanayi Devrimi'nin gelişiminde belirleyici etkenlerden biri olarak kabul edilir. Aynı zamanda ulaşım ve teknolojiadaki ilerlemeler, bu dönüşümün en önemli altyapı unsurlarını oluşturmuştur. Sanayi Devrimi'ni etkili biçimde kullanan ülkeler, 19. yüzyılın ortalarından itibaren hızlı ekonomik ve toplumsal gelişmeler göstermiştir. Karl Marx da Kapital adlı eserinde bu sürece değinerek, “Sanayisi en gelişmiş ülke, kendisini takip eden ülkelere gelecekte neler yaşayacaklarının bir örneğini sunar” ifadesiyle, sanayileşmenin evrensel bir model oluşturduğunu vurgulamıştır (Marx, 1867).

Endüstri Devrimi'nin en belirleyici yeniliklerinden biri buhar makinesinin icadı olmuştur. 1763 yılında İskoç mucit James Watt tarafından geliştirilen buharla çalışan makine, sanayi çağıının başlangıcını simgeler niteliktedir. İlk olarak kömür madenlerinde ve tekstil atölyelerinde kullanılmaya başlanan bu teknoloji, zamanla geliştirilen versiyonlarıyla trenlerin ve gemilerin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Buhar gücüyle birlikte bir diğer önemli teknik ilerleme, çeliğin yüksek kalitede ve büyük miktarlarda üretimini mümkün kılan yeni yöntemlerin geliştirilmesidir. Önceden ham halde kullanılan çelik, makinelerin sağladığı kolaylık sayesinde daha verimli işlenmeye başlanmış; bu da makineleşmenin hızla artmasına neden olmuştur. Özellikle tekstil makinelerindeki ilerlemeler, seri üretim anlayışını doğurmuş ve modern fabrika sisteminin oluşumuna zemin hazırlamıştır (Birol, 1996).

18. yüzyılda Avrupa'da bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı ilerlemeler, bu dönemin Aydınlanma Çağı olarak anılmasına neden olmuştur. Bu süreçte akıl, deney ve gözlem ön plana çıkmış; bilimsel düşünce üretim ve teknolojik yenilikleri desteklemiştir. Tarihçilerin bir kısmı, bu dönemde buhar makinesi, kömür, demir-çelik ve tekstil sanayisinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan sanayileşme sürecini Birinci Sanayi Devrimi olarak tanımlamaktadır.

19. yüzyılda elektrik enerjisinin ve petrol ve doğalgaz gibi yakıt kaynaklarının kullanılması, elektrikli ve benzinli motorların geliştirilmesi, otomobil, uçak ve benzeri araçların icadı gibi gelişmeler sonucunda sanayileşme yeni bir aşamaya geldi. Bu gelişme İkinci Sanayi Devrimi olarak adlandırılıyor. Özel sektörün ortaya çıkması sınai ve ticari faaliyetler açısından güvenli ve istikrarlı bir ortam oluşturmuş ve sanayinin gelişmesinde oldukça etkili olmuştur (Ragon, 1986).

3.2. Endüstri Yapıları

Sanayi Devrimi, yalnızca üretim biçimlerini ve ekonomik düzeni değil, insan yaşamının tüm alanlarını köklü biçimde dönüştüren bir süreç olmuştur. Sanayi sektörünün büyümesiyle birlikte işçi sınıfı hızla genişlemiş, bu durum özellikle erken dönemlerde yoğun emek sömürsünü beraberinde getirmiştir. Zorlu çalışma koşulları altında, hatta çocuk işçilerin dahi üretim sürecine dahil edilmesi, ciddi toplumsal tepkilerin ve işçi hareketlerinin doğmasına yol açmıştır. Bu adaletsiz üretim düzeni zamanla sosyalizm ve komünizm gibi yeni düşünsel ve politik akımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Öte yandan, sanayileşme süreciyle birlikte hammadde ihtiyacı ve pazar arayışı artmış; bu da sömürge topraklarını sanayileşmiş ülkeler için hem kaynak alanı hem de ürün pazarı hâline getirmiştir. Bu süreç, Batı ülkeleri ile dünyanın diğer bölgeleri arasındaki teknolojik ve ekonomik uçurumun giderek büyümesine neden olmuştur. Buharlı gemiler ve trenler sayesinde ulaşımın kolaylaşması, sanayileşmiş devletlerin askerî ve siyasi olarak sömürgeler üzerindeki kontrolünü güçlendirmiştir. Tüm bu gelişmeler sonucunda, Sanayi Devrimi'nin dolaylı etkilerinden biri olarak sömürgeciliğin dünya genelinde yayılması kaçınılmaz hale gelmiştir (Birol, 1996).

Sanayileşme sürecinde hammadde ve pazar arayışları, büyük güçler arasında sömürgecilik yarışının doğmasına yol açmıştır. Bu rekabet, zamanla uluslararası gerilimleri artırmış ve Birinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışında etkili olan temel nedenlerden biri haline gelmiştir. Sanayi üretiminin hızlanmasıyla birlikte fabrika sisteminde ve ulaşım araçlarında fosil yakıtların yoğun kullanımı, çevre kirliliğini ciddi ölçüde artırmıştır. Bununla bağlantılı olarak ormanların tahribi, tarım alanlarının azalması ve diğer doğal kaynakların aşırı kullanımı da hız kazanmıştır. Bununla birlikte, Sanayi Devrimi'nin yalnızca olumsuz sonuçları olmamıştır. Uzun vadede sağlık, bilim ve yaşam standartlarında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Tıp alanındaki gelişmeler sayesinde geçmişte milyonlarca insanın ölümüne yol açan veba, sıtma ve tifüs gibi salgın hastalıklar büyük ölçüde kontrol altına alınmış; bu durum ortalama yaşam süresinin uzamasına katkı sağlamıştır. Ayrıca, sanayileşmenin ardından işçi sınıfının örgütlenmesi ve verdiği mücadeleler sonucunda sosyal ve ekonomik haklar güçlenmiş, toplumun geniş kesimlerinde refah düzeyi önceki dönemlere kıyasla belirgin şekilde yükselmiştir (Benevolo, 1976).

Sanayi Devrimi'yle birlikte bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin ekonomik büyüme ve refah üzerindeki etkisi belirgin biçimde artmış; bu durum, devletlerin ve özel girişimlerin bilimsel araştırma ve teknik yeniliklere daha fazla kaynak ayırmasına yol açmıştır. Böylece 19. yüzyıl boyunca bilimsel keşifler ve teknolojik buluşlarda büyük bir artış yaşanmıştır. Sanayi Devrimi yalnızca toplumsal yaşamı değil, aynı zamanda mimarlık ve şehircilik alanlarını da derinden etkilemiştir. Üretimde makinelerin kullanılmaya başlanması, seri üretim ve standartlaşma kavramlarını ortaya çıkarmış; bu durum, üretim yöntemlerinde köklü değişimlere ve Avrupa ekonomisinin radikal bir biçimde yeniden yapılanmasına neden olmuştur. Fabrika sisteminin gelişmesiyle birlikte ekonomik yapı tamamen dönüşmüş ve piyasa dinamiklerinin arz-talep dengesine dayandığı yeni bir ekonomik düzen ortaya çıkmıştır. Bu süreç, ticari kısıtlamaların kaldırıldığı, üretim ve ticaretin serbest rekabet koşullarıyla belirlendiği bir dönemi başlatmıştır. Böylece, bireysel çıkarın toplumsal refahı artıracacağı düşüncesine dayanan kapitalist sistem, en belirgin ve saf biçimiyle şekillenmiştir (Birol, 1996).

Sanayinin ilerlemesi ve ticaretin gelişmesi sonucunda ortaçağ şehirlerinin yavaş yavaş çökmesine ve şehirli işçi sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fabrika sahipleri, sanayinin gelişmesiyle oluşan büyük fabrikalara işçi bulmak için kırsal kesimdeki yoksulları çalıştırmaya başlamış ve bu nedenle birçok insan kırdan kentlere akın etmiştir. Şehirlerdeki ev sahipleri bundan faydalandı ve evlerine ne kadar çok insan sığdırırsa o kadar çok para kazandılar. Bu yoğunluktan yararlanan şehirlerdeki ev sahipleri, evlerine her zaman kiracı bulabileceklerini bildikleri için kira fiyatlarını yüksek tutmaya başlamışlar ve bu nedenle şehirlerde bazı mahallelerdeki yerleşimler görülmemiş yoğunluklara ulaşmıştır. Bu süreçte kadar olan aşamalar bir anda oluşmadı. Sanayinin gelişmesine giden süreçteki aşamalar: Hristiyan şehirlerini neredeyse yok eden Rönesans, Hristiyanların bankacılığa ve ticarete kâra öncelik veren Protestanlık ve gücün devlete geçmesine yol açan 1789 devrimi. Fransız burjuvazisi. 19. yüzyılda sanayinin ilerlemesi ve ticaretin gelişmesi 20. yüzyılda kapitalist toplumun temel taşlarını oluşturdu (Ragon, 1986). Bu iki gelişme, olumlu yönlerinin yanı sıra, yerleşim ve şehircilik açısından da afetlerle paralel hareket etmiştir.

İnsanlık tarihinin başlangıcından XVIII. kadar olan süre 19. yüzyıl "alet dönemi" olarak adlandırılır. Daha sonra yeni bir uygarlık biçimi olan makine uygarlığına geçildi. Aynı zamanda ticari medeniyet anlamına da gelmektedir. Sanayi uygarlığı şüphesiz XIX. İplik fabrikalarının kuruluşu 1785 yılına kadar gitmektedir ve bir önceki yüzyılda Colbert'in fabrikalarındaki işçi

sayısı 1700'ü bulmuştur.19. yüzyılda, tamamen farklı değerler üzerine kurulu Hristiyan şehirlerinin yıkılmasından hemen sonra ortaya çıktı. Bu tüccarlar modern kapitalistlerin atalarıdır (Ragon, 1986).

Öte yandan, endüstrinin ve onunla birlikte teknolojinin hızlı gelişimi, 19. yüzyılın sonlarından ve özellikle 20. yüzyıldan itibaren felsefe ve sanattaki en temel üretimin ve odağın, teknolojiye doğru kaymasına neden oldu.

19. yüzyılda buhar gücünün makinelerde ve özellikle demiryolu sistemlerinde kullanımı, üretim süreçlerinde büyük bir dönüşüm başlatmış ve bu gelişme yeni enerji kaynaklarının keşfini de beraberinde getirmiştir. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde, bilim ve teknolojiye ilerlemeler hız kazanmış, bu süreçte nükleer enerji kavramı önem kazanmaya başlamış; ayrıca kimya alanındaki buluşlar, farklı endüstri dallarının doğmasına zemin hazırlamıştır. Uzun yıllardır bilinen metaller, bu dönemde ilk kez birleştirilerek yeni alaşımlar elde edilmiş ve bu malzemeler dönemin en yenilikçi ürünleri arasında yer almıştır. Bunun yanı sıra, yapı üretiminde yeni malzemelerin kullanılması ve yeni inşaat tekniklerinin geliştirilmesi, mimarlık alanında köklü değişimlere yol açmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda, modern mimarlığın temelleri bu dönemde atılmış ve yapı tasarımı anlayışı geleneksel biçimlerden uzaklaşıp endüstriyel çağın gereksinimlerine uyum sağlamıştır (Birol, 1996).

Sanayi Devrimi sonrası dönemde yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler mimari üretim alanını da derinden etkilemiştir. Bir yandan yeni yapı tiplerinin ortaya çıkmasına, diğer yandan da yeni bir mekan ve form yaratma anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 19. yüzyılda yeni yapı malzemelerinin ve yapım yöntemlerinin yapı ürünlerinde kullanılması ve ülkeler arasında teknoloji alanında yaşanan rekabet, mimarlık dünyasının gündemine "fuar yapıları" adı verilen yeni bir yapı türünün girmesine neden olmuştur (Birol, 1996). 1851 yılında Londra'da açılan ilk dünya fuarında İngiltere'yi temsil eden Crystal Palace, dökme demir ve camın ilk kez yapı malzemesi olarak birlikte kullanıldığı, teknoloji ile şekillenen bir yapı olması nedeniyle büyük önem taşıyor. Bu yapı ile iç ve dış mekan arasındaki kalın duvarlar ortadan kalkmış ve böylece iç mekan her türlü ağırlıktan kurtulmuş, yeni bir mekan anlayışının öncüsü olmuştur. İlkinden sonraki en önemli dünya sergisi 1889 yılında Paris'te açılan 5. dünya sergisidir. Bu sergide mühendis Gustave Eiffel tarafından Fransa ve Paris'e bir ikon oluşturmak için inşa edilen Eyfel Kulesi ve Fransa'yı temsil eden Gallery of Machines (Galerie des Machines) teknolojinin

mimari forma yön verdiği yapılara örnektir. Christal Palace'ın gündeme getirdiği inşaat anlayışı, ilerleyen yıllarda Amerika'da da kendini göstermiştir. Chicago Okulu hareketiyle birlikte çelik, betonarme ve cam gibi yeni malzemeler kullanılarak çok katlı yapılar inşa edildi. 1857'de buharlı asansörün, 1870'de hidrolik asansörün ve 1887'de elektrikli asansörün kullanılmaya başlanması çok katlı binaların üretim sürecini hızlandırdı. Mimarlık alanında tamamen yeni malzemeler ve yapım yöntemleri kullanılmıştır. Bu yenilikler, 20. yüzyıl mimarisinde gelişen endüstri, yeni malzeme ve yapım yöntemlerine dayalı birçok yeni yaklaşımın ortaya çıkmasına yol açmıştır (Benevolo, 1976). Böylece yeni teknolojiye paralel olarak yeni bir mimari akım ortaya çıkmaya başladı.

3.2.1. Endüstriyel Miras Kavramı

İlk başta gelişmiş ölkelerde başlayan endüstrileşme, 20. yüzyılın sonlarına doğru yeni teknolojilerin keşfi, artan refah seviyeleri, ucuz iş gücü ve hammaddeye yakınlık gibi faktörlerin etkisiyle gelişmekte olan ölkelere kaymıştır. Bu süreçle birlikte, artık kullanılmayan endüstriyel yapılar ortaya çıkmıştır. Özellikle kırsal alanlarda bulunan bu yapılar terk edilerek atıl hale gelmiş, şehirlerin dış kesimlerinde yer alanlar ise gelişen ulaşım altyapılarının etkisiyle büyüyen yerleşim alanları arasında kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, endüstriyel yapılarının yıkılması ve yok olma tehlikesi, toplumda büyük bir tepkiye yol açmıştır. Bu tepki, endüstriyel toplumun kendi kültürel mirasına sahip çıkması olarak yorumlanmış ve "endüstriyel miras" kavramının doğmasına zemin hazırlamıştır (Uçar, 2013). 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan bu kavramı, 1970'lerin sonlarından itibaren özellikle sanayi devrimini yaşamış ölkelerde dikkat çekmiştir. Ancak bu kavram, endüstrileşmenin daha geç ve sınırlı gerçekleştiği ölkelerde de önem kazanmaya başlamıştır; Türkiye de bu ölkelerden biridir. Türkiye, 1990'larda eski endüstri yapılarını koruma fikriyle tanışmış ve Cumhuriyet öncesinden gelen bazı üretim yapıları ile özellikle erken Cumhuriyet döneminde kurulan fabrikaların, üretim işlevlerini yitirmeleri sonrasında endüstri mirası kapsamında korunmaları için yapılan çabalar son yıllarda artış göstermiştir (Saner, 2012).

Endüstriyel miras terimi, ilk olarak endüstri arkeolojisi kavramı ile ilişkilendirilmiş ve miras değeri taşıyan yapılar ile alanların tespiti ve belgelenmesi süreciyle anılmaya başlanmıştır. Başlangıçta, bu tür yapıların kaybolması konusunda akademik çevreler ve bazı protesto grupları tarafından duyulan endişe, kavramın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Endüstriyel miras

kavramı, 1955 yılında İngiliz tarihçi Michael Rix'in Amateur Historian dergisinde yayımlanan "Endüstriyel Arkeoloji" başlıklı makalesi ile ilk kez kullanılmıştır. 1963 yılında Euston İstasyonu'nun yıkılması, bu alandaki bilimsel çevrelerde büyük yankı uyandırmış ve kavramın önemini pekiştirmiştir. Bu gelişmelerin ardından, ulusal düzeyde koruma komiteleri kurulmaya başlanmış, üniversitelerde konuya ilişkin bölümler açılmış ve araştırma ile belgeleme faaliyetleri hız kazanmıştır (Alpan, 2012; Saner, 2012).

1970'li yıllar, dünya genelinde kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin güçlendiği ve bu konunun uluslararası düzeyde daha fazla önem kazandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Bu yıllar, özellikle bilimsel çalışmaların ve akademik tartışmaların hız kazandığı bir dönemi temsil eder. Bu bağlamda, 1973 yılında Ironbridge Gorge'da (Endüstri Devrimi'nin doğduğu yer olarak bilinen ve günümüzde UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan bölge) düzenlenen Birinci Uluslararası Endüstri Anıtlarını Koruma Kongresi (FICCIM), endüstri mirasının korunması konusunda gerçekleştirilen ilk büyük ölçekli uluslararası etkinlik olarak kabul edilir. Neil Casson'un öncülüğünde düzenlenen bu kongreye sekiz farklı ülkeden 61 delege katılmış ve etkinlik, endüstri mirasının korunmasına ilişkin uluslararası bilincin oluşmasında dönüm noktası olmuştur. Üç yılda bir yapılmaya başlanan bu kongrelerin 1978'deki üçüncü oturumunda, "endüstri anıtı" terimi yerine "endüstri mirası" kavramı kullanılmaya başlanmış; böylece bu alan, hem akademik hem de uygulamalı düzeyde resmi bir tanıma kavuşmuştur. Bu süreçte, Uluslararası Endüstri Mirası Komitesi (TICCIH)'in kurulması da alanın gelişimini yönlendiren önemli bir adım olmuştur (Saner, 2012).mDaha sonraki yıllarda, 2000 yılında ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) ile TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage) arasında imzalanan iş birliği anlaşması, TICCIH'i ICOMOS'un endüstri mirası konusundaki uzman komitesi haline getirmiştir. Bu iş birliğini takiben, Venedik Tüzüğü (1964) ilkeleriyle uyumlu biçimde hazırlanan Nizhny Tagil Endüstriyel Miras Tüzüğü (The Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage, 2003), endüstri mirasının korunmasına yönelik uluslararası standartların belirlenmesini amaçlayan temel belge olmuştur (Alpan, 2012; Tanyeli, 1998; Saner, 2012). Bu tüzüğün kabulüyle birlikte, endüstri mirasının korunması yönündeki çabalar uluslararası bir boyut kazanmış ve bu alan, kültürel miras koruma disiplininin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Endüstri mirasının korunmasına yönelik çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Höhmann (1992), bu yaklaşımları dört temel başlık altında sınıflandırmaktadır:

1. Herhangi bir müdahale yapmadan veya en az müdahale ile yeni bir işlev vermeksizin olduğu gibi koruma: Bu yöntemde, endüstri yapıları herhangi bir yeni işlev kazandırılmaksızın, mevcut durumlarıyla muhafaza edilir. Genellikle açık hava müzesi benzeri düzenlemeler söz konusudur ve yapının fiziksel bütünlüğünü sürdürebilmesi için düzenli bakım yapılması gereklidir.
2. Az bir değişimle ve eski işlevine yakın bir işlevle koruma: Bu yöntem, işlevini tamamen yitirmemiş yapılar için uygundur. Yapının bazı bölümleri orijinal işlevine devam ederken, bazı kısımlarda farklı kullanım biçimleri geliştirilebilir. Ekonomik açıdan sürdürülebilir ve ziyaretçilerin ilgisini çekecek biçimde düzenlenmiş işletmeler, anıtsal nitelik taşıyan müze-işletme karışımı olarak başarıyla varlık gösterebilir. Kıracı'a (2001) göre, özellikle dokuma fabrikaları bu tür uygulamalar için elverişli örnekler sunmaktadır. Nitekim, Hereke Halı Dokuma Fabrikası bu kapsamda değerlendirilebilir. 1995 yılına dek üretim faaliyetini sürdüren bu fabrika, özelleştirildikten sonra da üretime devam etmiş ve günümüzde "müze-fabrika" işleviyle varlığını sürdürmektedir. Ayrıca, geleneksel kumaş desenlerinin yeniden üretilmesi yönünde çalışmalar yapılmakta; bu ürünler Milli Saraylar'da kullanılmaktadır.
3. Yapıya müze işlevi ekleyerek koruma: Bu yaklaşım, özgün ekipmanını koruyabilmiş ve ciddi yapısal tahribata uğramamış endüstri yapıları için uygundur. Bu tür yapılarda, yerinde sergileme yoluyla müze işlevi öne çıkarılabilir.
4. Endüstri anıtlarını yeni bir işlevle yeniden kullanma: Endüstri yapıları işlevsiz kaldıklarında hızla bozulma riskiyle karşı karşıya kalırlar. Bu nedenle, yapıların yeni bir işleve kavuşturulması, hem fiziksel korunmalarını sağlar hem de çevresel bağlamda yeniden işlevlendirilerek yaşatılmalarını mümkün kılar (Höhmann, 1992; Öztürk, 2020).

3.3. Yapılarda Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Nedenler

Yapılar pek çok nedenle zaman içerisinde işlevini yitirebilmektedir. Bunun başlıca nedenlerini tarihsel nedenler, sosyal ve kültürel nedenler, ekonomik nedenler ve çevresel nedenler olarak 4 ana başlık altında toplayabiliriz.

3.3.1. Tarihsel Nedenler

Yapılar, inşa edildikleri dönemin sosyal, kültürel, ekonomik koşullarını, yaşam biçimlerini ve dönemin mimari ve teknik bilgi birikimini yansıtan önemli verilere sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle yapılar, toplumun manevi değerlerini somutlaştıran birer belge niteliği taşır. Ancak, toplumsal değerlerin ve yaşam koşullarının sürekli değiştiği günümüzde, bu değişim, yapıların işlevleri ve düzenlemelerinde de farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, koruma kavramı, tarihin sürekliliğini sağlamak amacıyla değerli yapıların insanla ilişkisini sürdürmesini ve bu doğrultuda yeniden kullanıma kazandırılmasını gerektirir.

Yapıların işlevleri, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleriyle doğrudan etkileşim içindedir. Toplumda meydana gelen değişiklikler, yapıların işlevlerini de etkiler. Bu noktada, tarihsel belleği simgeleyen unsurların yapı üzerinde sürekliliğini korumak büyük önem taşır. Eğer korunmaya değer bir yapının özgün nitelikleri yok edilerek yerine tamamen farklı bir yapı inşa edilirse, bu yapının özgün işlevi ve tarihsel kimliği silinmiş olur. Böyle bir durumda, toplumsal bellekte oluşan boşluk, yerine yerleştirilen yeni bilgilerle doldurulurken, bu süreç toplumsal kimlik üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir. Buna rağmen, tarihsel ve kültürel değerler taşıyan yapıların, ekonomik kaygılar ve arazi rantı nedeniyle yıkılıp yerlerine kısa vadede daha fazla kazanç sağlayacak yapılar inşa edilmesi gündemdedir (Kaşlı, 2009). Örneğin, Robert Mallet Stevens tarafından tasarlanan Mecidiyeköy'deki Likör ve Kanyak Fabrikası, satışa çıkarılmasının ardından mimari değeriyle değil, arsa değeri ve üzerine yapılacak çok katlı inşaat projeleriyle ön plana çıkmıştır (Uras, 2008). Oysa ki, bu tür yapıların belge niteliği korunarak yapılacak yatırımlar, kısa vadede olmasa bile uzun vadede hem manevi hem de maddi açıdan daha sürdürülebilir getiriler sağlayabilir.

Altınoluk'un (1998) da belirttiği üzere, tarihî yapılar yalnızca ekonomik değer taşıyan yapılar olarak görülmemeli; aynı zamanda kültürel belleğin birer parçası olarak değerlendirilip

korunması gereken miras ögeleri olarak ele alınmalıdır. Bu tür yapıların yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması, toplumsal kimliğin sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır. ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi (2013)'nde de vurgulandığı gibi, bir yapının tarihsel değeri, yalnızca fiziksel varlığından değil; aynı zamanda belirli bir olay, kişi veya kurumla olan ilişkisi ile kentsel, kırsal ya da endüstriyel miras içindeki konumundan kaynaklanır. Bu nedenle, geçmişin tanığı olan yapılar yeniden işlevlendirilerek korunmalı ve toplumsal belleğe kazandırılmalıdır. Bu duruma iyi bir örnek olarak, I. Türkiye Büyük Millet Meclisi binası gösterilebilir. Başlangıçta meclis olarak kullanılan yapı, sonraki yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Merkezi ve Hukuk Mektebi olarak farklı işlevler üstlenmiştir. 1961 yılında "Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzesi"ne dönüştürülmüş, 1981'de tamamlanan kapsamlı bir restorasyonun ardından "Kurtuluş Savaşı Müzesi" adıyla yeniden ziyarete açılmıştır. Günümüzde de müze işlevini sürdürerek, tarihsel sürekliliğin ve koruma bilincinin somut bir örneğini oluşturmaktadır.

Arabacıoğlu ve Aydemir'in (2007) de belirttiği gibi, geçmişin izlerini taşıyan bir çevrede yaşayan bireyler, kültürel süreklilik bilincini ve tarih farkındalığını kolayca kazanır. Bu yaklaşım, geçmişin birebir canlandırılmasını değil, yeni yaşam içinde geçmişin simgelerinin korunmasını hedefler.

3.3.2. Sosyal ve Kültürel Nedenler

Türk Dil Kurumu, kültür kavramını; "tarihsel ve toplumsal gelişim süreci boyunca ortaya çıkan maddi ve manevi değerlerin bütünü ile, bu değerlerin oluşumunda ve gelecek kuşaklara aktarılmasında kullanılan araç ve yöntemler" olarak tanımlar. Bu tanım, kültürü yalnızca soyut bir olgu olarak değil, aynı zamanda insanın doğal ve toplumsal çevre üzerindeki etkisinin bir göstergesi olarak ele almaktadır.

Atalarımızdan miras kalan kültürel değerleri koruma ve yaşatma sorumluluğumuz, "kültürel miras" kavramıyla somut bir biçimde ifade edilmiştir. ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nin tanımlar bölümünde kültürel miras, "geçmişten günümüze ulaşmış, bireylerin sahiplik ilişkisi içinde olmaksızın sürekli değişim gösteren, değerlerin, inançların, bilgilerin ve geleneklerin somut ya da soyut birer yansıması olan tüm varlıklar" şeklinde tanımlanmaktadır (ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013).

Sosyal ve kültürel değerlerimizin somut bir yansıması olan mimari yapılar, kültürel mirasın önemli bir parçasıdır. Ancak değişen yaşam koşulları, çeşitli nedenlerle bu yapılar üzerinde etkili olmaktadır. Özgün işlevini yitiren korunmaya değer tarihi yapıların sosyal ve kültürel bağlamlarının korunarak gelecek nesillere aktarılması, aynı zamanda yeni işlevlerle topluma sosyal, kültürel ve ekonomik fayda sağlayacak şekilde yeniden değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, hem tarihi mirasın devamlılığını sağlamak hem de toplum için çok yönlü fayda yaratmak adına dikkat edilmesi gereken temel bir husustur.

3.3.3 Ekonomik Nedenler

Günümüzde ekonomik değerlerin ön planda olduğu bir ortamda, yapıların yeniden işlevlendirilmesi tartışılırken ekonomik gerekçeler açıkça ortaya konulmalı ve bu durumun olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmelidir. Fiziksel ömrü devam eden ancak işlevsel olarak eskimiş yapıların yeniden değerlendirilerek kullanıma açılması, aynı işlevi görecektir yeni bir yapının inşasından genellikle daha ekonomik bir çözüm sunmaktadır (Yılmaz, 2024). Araştırmalara göre, eski yapıların onarım ve yeniden kullanım maliyetleri, yeni yapı inşa etme maliyetlerine oranla %50 ila %80 arasında daha düşük olabilir (Highfield, 1987).

Öte yandan, bir yapının korunması için harcanacak emeğin ve maliyetin yeni bir yapının inşasından fazla olduğu durumlarda, eğer bu yapı kültürel değer taşıyorsa, korunmasının uzun vadede sağlayacağı maddi ve manevi faydalar göz önünde bulundurulmalıdır (Kaşlı, 2009). Eski yapıların yeniden işlevlendirilerek hayata kazandırılması, sosyal ve kültürel faydaların yanı sıra ekonomik olarak da önemli katkılar sağlayabilir. Bu katkılar şunlardır:

- Tarihi yapılara yeni işlevler kazandırıldığında mevcut yapıların kullanımı sayesinde enerji, iş gücü ve malzeme tasarrufu sağlanır.
- Kullanım dışı kalmış tarihi yapılar, yeniden işlevlendirme ve sonrasındaki kullanım süreçlerinde bölgeye sosyal ve ekonomik canlılık getirir.
- Tarihi yapıların müze veya benzeri işlevlerle yeniden kullanıma açılması, bölgenin turizm potansiyelini artırarak ekonomik fayda sağlar.

Yeniden işlevlendirmenin ekonomik yararlarını gösteren uygulamalardan bazıları, somut veri ve örneklerle desteklenmiştir:

- Uçar'ın Highfield'den aktardığı verilere göre, eski yapıların onarım ve yeniden kullanım maliyetleri, yeni yapı inşa etme maliyetlerine göre genellikle %50 ila %80 arasında daha düşük olmaktadır (Uçar, 2013).
- Altınoluk, Cantacuzino'dan aktardığı bilgilerle, Avrupa Birliği ülkelerinde bu tür projelere devlet desteği sağlandığını belirtmiştir. Örneğin, AB ülkelerinde onarım ve bakım için KDV oranı %15 olarak uygulanırken, işlev dönüşümü projelerinde bu oran %0'a düşürülmektedir (Altınoluk, 2000).
- Köksal ve Ahunbay'ın Föhl'den aktardığı ifadeye göre, tarihi fabrikaların teknolojik yetersizlikler, çevre kirliliği gibi nedenlerle işlevlerini kaybetmesi sıkça karşılaşılan bir durumdur. Ancak bu tesisler yeniden işlevlendirilerek, hem bulundukları bölgeye hem de ülke ekonomisine katkı sağlayabilir (Köksal ve Ahunbay, 2006).

Endüstriyel tesisler gibi ekonomik açıdan önemli yapılar, işlevlerini yitirdiklerinde bile yeniden işlevlendirilerek ekonomiye kazandırılabilir. Bu tür uygulamalar, kaynakların daha verimli kullanılmasına ve sürdürülebilir ekonomik büyümeye katkıda bulunur.

3.3.4. Çevresel Nedenler

Bir yapının bulunduğu konumda zamanla değişen ihtiyaçlar, yapının işlevinin de değişmesini gerektirebilir. Bu nedenle, bir yapının çevresiyle olan etkileşimi, yeniden kullanım ihtiyacının en önemli nedenlerinden biridir. Yapı ile çevresi arasında var olan ortak tarih ve bu ilişkinin dinamikleri, değişen çevre koşulları doğrultusunda yeniden ele alınmalı; yapıya verilen yeni işlev, çevresindeki değişimle birlikte yeniden yorumlanmalıdır. Bu yaklaşım, yapının çevresiyle bütünleşmesini ve toplumsal bellekteki yerinin korunmasını sağlar.

Korumaya değer bir yapının, bulunduğu çevredeki yerel halkla etkileşim içinde yeniden işlevlendirilmesi, yapının hem önemini yitirmemesini hem de çevre halkı tarafından sahiplenilerek varlığını sürdürmesini sağlar. Bu süreçte, bölgenin ihtiyaçlarına uygun müdahalelerde bulunmak, yapının yakın çevresine kültürel katkılar sunacaktır. Yeniden işlevlendirme kapsamında, yapının sunduğu olanaklarla bölgedeki insanlara iş imkanları yaratılması ve spor, kültür, eğitim gibi faaliyetler için alanlar sağlanması önemlidir.

Örneğin, geçmişte sanayi ve ticaret merkezi olan Haliç bölgesi, fabrikaların neden olduğu kirlilik ve bölgenin günümüzde kent merkezi ile su kenarında yer alma avantajı nedeniyle, potansiyel bir rekreasyon alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, çevresel nedenlere dayalı bir yeniden işlevlendirme örneği olarak kabul edilebilir. Tarih boyunca sanayi yapılarıyla öne çıkan bu bölgedeki yapılar, günümüzde eğitim, sanat ve kültür merkezleri gibi yeni işlevlerle kullanılmakta ya da bu doğrultuda planlanmaktadır (Kaşlı, 2009).

Toplumsal ihtiyaçlardaki değişim, yapıların bulunduğu bölgenin işlevlerini de dönüştürür. Bölgedeki bu dönüşüm, kimi zaman tarihi yapıların kullanım dışı kalmasına ve tahrip olmasına yol açabilir. Bu nedenle, tarihi yapıların çevre koşullarına uygun şekilde yeniden işlevlendirilmesi, yapının hem çevresiyle uyumlu hale gelmesini hem de bölgeye katkı sunmasını sağlar. Örneğin, turizm açısından gelişmekte olan bir bölgede yer alan ve terk edilmiş bir tarihi konut yapısı, konaklama veya satış alanı gibi işlevlerle değerlendirilerek hem kullanılmayan alanlar ekonomiye kazandırılabilir hem de bölgenin sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunulabilir.

Bazı durumlarda, yöneticilerin bilinçli kararlarıyla bölgelerde işlevsel dönüşümler gerçekleştirilebilir. Örneğin, Bursa’da kent merkezinde kalan deri işletmelerinin kent dışına taşınması ve bu alanın Kükürtlü Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında değerlendirilmesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin aldığı bir karardır. İşletmelerin taşınmasıyla bu alanın, çevre kirliliği gibi olumsuz koşullardan arındırılarak kentin yaşayan bir bölgesine dönüştürülmesi hedeflenmektedir (Polat, Dostoğlu, 2007).

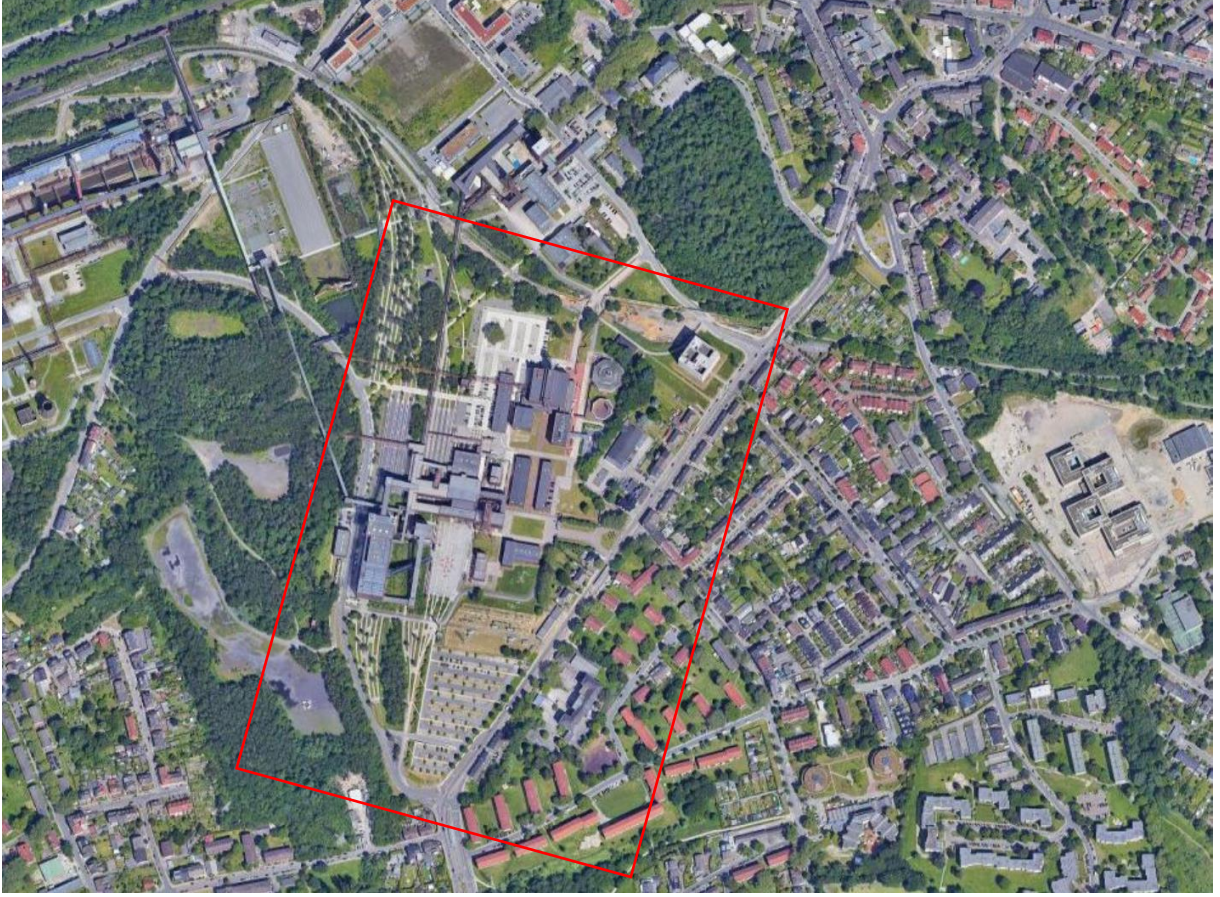
Hasköy’de bulunan Rahmi Koç Müzesi, yeniden işlevlendirme çalışmalarına örnek teşkil etmektedir. 12. yüzyıldan kalma Lengerhane ve 1861 yılında inşa edilen Hasköy Tersanesi, tarihsel değişimlerin ardından müze olarak yeniden kullanıma kazandırılmıştır. Müzenin kurucusu Rahmi Koç, bu süreçte çevresel girdilerin önemine şu şekilde dikkat çekmiştir: “Lengerhane hazır olduğunda, İstanbul’un görece geri kalmış bir bölgesini canlandırma ve destekleme fırsatının bilincindeydik. Başka kuruluşların da aynı yolu izlediğini görmek beni mutlu ediyor. Haliç’in geleceği konusunda, bu bölgenin aydın planlamacılar ve mimarlar tarafından ele alınmasını içtenlikle umut ediyorum, çünkü bu alanlar, İstanbul’un en güzel ve dinamik semtlerinden biri olabilir” (Akaş, 2006).

3.4. Endüstriyel Miras Kapsamında Dünya ve Türkiye Yer Alan Yeniden İşlevlendirme Örnekleri

Sanayileşme süreciyle birlikte ortaya çıkan endüstriyel yapılar, üretim teknolojilerinin, toplumsal dönüşümlerin ve kent kimliğinin önemli tanıklarındır. Ancak üretim işlevlerini yitirdiklerinde çoğu yapı atıl kalmış, zamanla kent dokusundan koparak yok olma riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durumun önemli örneklerinden biri, Adana’da yer alan Cumhuriyet Un Fabrikası’dır. Bölgenin tarımsal üretim potansiyeliyle paralel olarak 20. yüzyılın ilk yarısında kurulan fabrika, uzun yıllar boyunca Adana’nın ekonomik, kültürel ve sosyal gelişiminde etkili olmuştur. Üretimin durmasıyla birlikte yapı işlevsizleşmiş, kentsel bellekteki yeri zayıflamaya başlamıştır. Bu bağlamda, Cumhuriyet Un Fabrikası’nın korunması ve yeniden işlevlendirilmesi, sürdürülebilirlik ilkeleriyle bütünleşen çağdaş bir koruma yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir. Dünya genelinde benzer dönüşüm örnekleri Almanya’daki Zollverein Kömür Madeni Kompleksi, Hollanda’daki Westergasfabriek ve İtalya’daki Venedik Un Fabrikası endüstri mirasının kültürel ve kamusal kullanımlarla yeniden yaşatılmasına örnek teşkil etmektedir. Türkiye’de ise Paşalimanı Un Fabrikası, Samsun Tütün Fabrikası ve Adana Milli Mensucat Fabrikası, benzer potansiyele sahip örneklerdir. Karşılaştırmalı analizler, dünya örneklerinde koruma bilincinin toplumsal katılım ve kültürel süreklilik ilkeleriyle daha güçlü biçimde bütünleştiğini; Türkiye’de ise işlevsel dönüşümün çoğunlukla ekonomik ve mekânsal boyutta ele alındığını göstermektedir. Bu çerçevede Cumhuriyet Un Fabrikası, endüstri mirasının fiziksel olduğu kadar toplumsal ve kültürel değerleriyle de korunması gereken bir yapı olarak öne çıkmaktadır.

3.4.1. Dünya Örnekleri

3.4.1.1. Zollverein Kömür İşletmesi (Essen, Almanya)

Şekil 3.1. Almanya Zollverein Maden Ocağı kompleksi konumu.

Zollverein’in Konumu ve Bağlamla Olan İlişkisi: Zollverein Maden Ocağı Kompleksi Almanya’nın Essen kentinin yer almaktadır. Zollverein Kömür Madeni Ocağı Kompleksi kömür kullanarak çelik üretmek için Almanya’nın kömür madenlerinin bulunduğu bölge olan Ruhr Havzası’nda 1832 yılında kurulmuştur. Ruhr havzası döneminde, barındırdığı kömür madenleri ve ürettiği çelikler ile Avrupa’nın en önemli sanayi alanlarından biri haline gelmiş ve yaklaşık 5000 işçisi ile kapandığı 1986 yılına kadar Avrupa’nın en büyük maden ocağı olarak aktif bir şekilde çalışmıştır (Nartkaya, 2016).

Zollverein Maden Ocağı Kompleksi, Almanya’da yer alan ve 2001 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne dahil edilen önemli bir endüstri mirası alanıdır. Adını “Alman Gümrük

Birliği” anlamına gelen Zollverein kelimesinden alan bu kompleks, sanayi tarihinin sembollerinden biri olarak kabul edilir.

Maden ocağının faaliyetleri durdurulduktan sonra, yalnızca 12. Şaft yapısı değil, tüm alan bütüncül bir koruma anlayışıyla ele alınmıştır. Alanın yeniden işlevlendirilmesine yönelik oluşturulan master plan, mevcut tarihî dokuyu çevreleyen ve yeni işlevleri barındıran bir bant sistemi üzerine kurulmuştur. Bu planlama yaklaşımı, yapının yalnızca fiziksel varlığını değil, endüstriyel kimliğini de koruyarak yaşatmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Zollverein Maden Ocağı Kompleksi hem tarihî sürekliliğin korunması hem de modern kentsel dönüşüm ilkeleriyle bütünleşmesi açısından örnek bir bütünsellik değeri taşımaktadır.

Zollverein’in Tarihçesi: 1847 yılında bölgede ilk kömür damarının keşfedilmesiyle, aynı yıl içerisinde ilk şaft (maden kuyusu) inşa edilmeye başlanmıştır. Bu ilk kuyuyu 1852’de ikinci, 1883’te ise üçüncü şaft takip etmiştir. İzleyen yıllarda yapılan ek yapılarla birlikte, 1890 yılına gelindiğinde toplam on şaft faal durumda olmuştur. Bu dönemde, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Zollverein bölgesinde yıllık yaklaşık 2,5 milyon ton kömür üretimi gerçekleştirilmektedir. Birinci Dünya Savaşı’ndan 1932 yılına kadar şaft sayısı on bire ulaşmış, bu tarihte ise kompleksin simgesi haline gelen 12 numaralı şaft (Şaft 12) inşa edilmiştir. Yeni Nesnellik (Neue Sachlichkeit) tarzında tasarlanan bu yapı, hem işlevselliği hem de mimari estetiği ile dikkat çekmiş, Almanya’da “Essen’in Eyfel Kulesi” olarak anılmaya başlanmıştır. Şaft 12, sadece bir üretim yapısı değil, aynı zamanda mimari ve mühendislik açısından bir başyapıt olarak kabul edilmektedir. Bu yapının mimarları, Rammelsberg Madenleri İşletme Tesisi’nde de görev alan Fritz Schupp ve Martin Kremmer’dir. Kompleks genel olarak on iki şaft, kazan dairesi ve diğer yardımcı birimlerle birlikte yirmi iki ayrı yapıdan oluşmakta olup, Almanya’nın Essen kentinde konumlanmaktadır (Köksal, 2009).

1927 yılında mimarlar Fritz Schupp ve Martin Kremmer, “biçim işlevi izler” (form follows function) ilkesinden yola çıkarak merkezî maden kuyusu tesisini tasarlamışlardır. 1932’de 7 numaralı kuyunun hizmete açılmasıyla, diğer tüm kuyuların faaliyeti sonlandırılmış ve tesis, günde yaklaşık 12.000 ton kömür işleyebilme kapasitesine ulaşmıştır. Bu özelliğiyle Ruhr bölgesinin en büyük madeni hâline gelmiştir. Yapı, küboid formu, simetrik düzeni ve geometrik kompozisyonu ile dönemin Yeni Nesnellik (Neue Sachlichkeit) anlayışını yansıtır. Bu estetik ve mühendislik uyumu sayesinde, kompleks “dünyanın en güzel kömür madeni” olarak

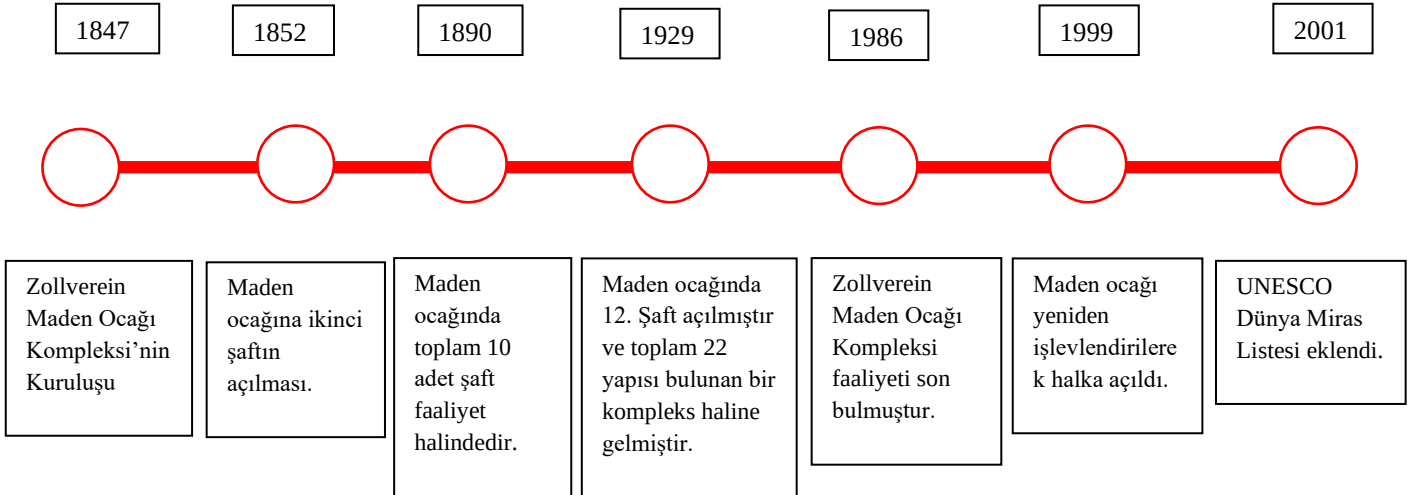
tanınmıştır. Merkezde yer alan 55 metrelik konveyör kulesi ile birlikte tasarlanan 7 numaralı kuyu, yalnızca işlevsel bir yapı değil, aynı zamanda anıtsal bir mimari eser niteliği taşımaktadır (Murphy, 1991).

Yurt dışından ithal edilen kömürlerin yarattığı fiyat baskısı nedeniyle, 23 Aralık 1986 tarihinde, 135 yıllık üretim geçmişinin ardından Zollverein Maden Ocağı'nda son vardiya çalışmasını tamamlamıştır. 7 numaralı kuyu işletmesi, kapatılmadan kısa bir süre önce korunması gereken kültürel miras (eski eser) statüsüne alınmıştır. Ardından, 30 Haziran 1993'te kok üretim tesisi de faaliyetlerini durdurmuştur. Madencilik faaliyetlerinin sona ermesinden sonra, 1987 yılından itibaren alanın kültürel işlevlerle yeniden değerlendirilmesi ve endüstriyel dönüşümün simgesi haline getirilmesi yönünde fikirler geliştirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, yapıların restorasyonu tarihî eser koruma ilkelerine uygun biçimde gerçekleştirilmiştir. Zamanla sanatçılar ve yaratıcı sektörlerden profesyoneller, bu alanı atölye ve çalışma mekânı olarak kullanmaya başlamışlardır. 1999 yılında ise, Emscher Park'ın "Güneş, Ay ve Yıldızlar" adlı sergisi kapsamında kok işleme tesisleri halka açılmış, böylece Zollverein kompleksi kültürel bir odak noktası haline gelmiştir (Columbia, 2013).

14 Aralık 2001 tarihinde, Zollverein Endüstri Kompleksi UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir. Bu süreçte hazırlanan dönüşüm planı kapsamında alan genelinde kapsamlı bir yenileme çalışması yürütülmüş; mevcut yapılar müze, kültür ve eğitim alanlarına dönüştürülmüştür. Ziyaretçilerin erişimini kolaylaştırmak amacıyla 58 metre uzunluğunda yürüyen merdivenlere sahip yeni bir ziyaretçi merkezi inşa edilmiştir. 2009 yılında, Ruhr bölgesinin endüstriyel geçmişini ve kültürel mirasını anlatan Ruhr Müzesi bu komplekse taşınmış; aynı dönemde sanatçılar ve tasarımcılar için yaklaşık 1000 atölye alanı oluşturulmuştur. 2006 yılında ise Japon mimarlık ofisi SANAA, kübik formu ve özgün pencere düzeniyle dikkat çeken, komplekse 50 yıl sonra eklenen ilk yeni yapıyı tasarlamıştır. Bu yapı, hem yönetim hem de tasarım okuluna ev sahipliği yapmakta; ayrıca Wim Wenders'in Palermo Shooting filmi de dahil olmak üzere birçok uluslararası yapımda çekim mekânı olarak kullanılmaktadır. 2010 yılında Ruhr Bölgesi'nin Avrupa Kültür Başkenti seçilmesiyle birlikte Zollverein, etkinliklerin merkezlerinden biri haline gelmiştir. Kültür Başkenti programının açılış töreni, yaklaşık 100.000 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiş; ünlü müzisyen Herbert Grönemeyer tarafından bestelenen "Ruhr Marşı" bu gecede ilk kez seslendirilmiştir (Columbia, 2013).

Essen'in kuzeydoğusunda yer alan ve geçmişte bir kömür madeni kompleksi olarak faaliyet gösteren bu alan, günümüzde ziyaretçilere kömür üretim sürecini deneyimleme olanağı sunan bir kültürel mekâna dönüşmüştür. Burada ziyaretçiler, ham kömürün çıkarılmasından sonraki döner tamburlar, elek sistemleri, yıkama ve soğutma üniteleri gibi aşamaları, ses enstalasyonları ve görsel projeksiyonlarla etkileşimli bir şekilde izleyebilmektedir. Ayrıca yerleşke içinde yer alan ve 2009 yılında ziyarete açılan Ruhr Müzesi, Essen'in endüstriyel geçmişini ve bir sanayi kentinin dönüşüm hikayesini kapsamlı biçimde gözler önüne sermektedir (Columbia, 2013).

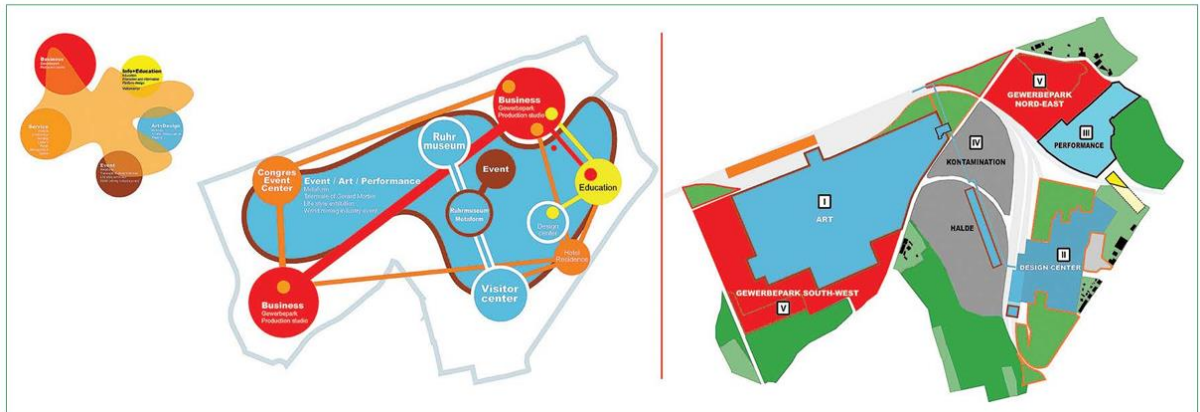
2009'da Alman etkinlik branşı tarafından en çekici etkinlik mekanı olarak seçilen ve Conga ödülüne layık görülen bu yerleşke içerisinde ayrıca Lord Norman Foster tarafından yeniden düzenlenen Red Dot tasarım müzesi bulunuyor. Konferanslar, atölye çalışmaları için mekanlar, restoranlar, sergi mekanları, açık hava alanı ve sahnesi birçok kültürel etkinlik için kullanılmaktadır. Kışın buz pateni pisti, yazın ise kok kömürünün soğutulduğu haznelerde yüzme havuzu gibi spor etkinlikleri de düzenlenmektedir.

Şekil 3.2. Zollverein Maden Ocağı'nın tarihsel süreci.

Zollverein'in Mimari Özellikleri: Zollverein Maden Ocağı Kompleksi, Avrupa'daki geleneksel ağır sanayi anlayışıyla Modern Mimarlık Hareketi'nin paralel gelişimini en iyi şekilde yansıtan yapılardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle kompleks, işlevsel mimarinin endüstriyel üretimle birleştiği ve bu ilişkinin mekânsal düzlemde somutlaştığı önemli bir dönemi temsil etmektedir. Yerleşkedeki yapıların konumlanış biçimi, güçlü bir rasyonel planlama anlayışını ortaya koyar. Kompleks, "Biçim işlevi izler" (form follows function) ilkesini yansıtır biçimde yaklaşık 120 hektarlık bir alan üzerinde iki ana aks boyunca neredeyse tam simetriyle düzenlenmiştir. Bu prensip, hem üretim sürecinin işlevsel ihtiyaçlarını karşılamakta hem de mimari bütünlük yaratmaktadır. Kompleksin mimarlarından Fritz Schupp, 1929 yılında 12 numaralı shaftı tasarlarken, endüstri yapılarının kente zarar veren unsurlar olarak görülmemesi gerektiğini vurgulamış; aksine bu yapıların üretimin simgesi ve anıtsal değere sahip olduğunu, tıpkı kamu binaları gibi vatandaşların da bu yapılardan gurur duyması gerektiğini ifade etmiştir (Böll & Krabel, 1997; aktaran: Köksal, 2009). Yapı gruplarının yerleşiminde, kuzey-güney aksında ikmal işlevleri, doğu-batı aksında ise üretim birimleri konumlandırılmıştır (Köksal, 2005). Fabrika kapatıldığı dönemde yasal koruma altına alınmış (Böll & Krabel, 1997; aktaran: Köksal, 2005) ve kısa süre sonra IBA Emscher Park Projesi kapsamında yeniden işlevlendirilmesi gündeme gelmiştir. 1989'da başlayan bu süreçte, yerel halkın tepkileri, bölge medyasının desteği, koruma kurulları ve meslek odalarının katkıları etkili olmuştur (Lorenz, 1985; aktaran: Köksal, 2005). IBA Emscher Park Projesi, yalnızca Zollverein'i değil, Oberhausen Gaz Deposu, Oberhausen Çinko Fabrikası, Duisburg-Nord Landschaftspark ve Bochum Jahrhunderthalle gibi Ruhr Bölgesi'ndeki diğer endüstri yapılarını

da kapsayan geniş ölçekli bir dönüşüm programıdır. Proje, bu alanların turizm, kültür, sanat, eğlence ve rekreasyon gibi yeni işlevlerle yaşatılmasını amaçlamıştır (Köksal, 2005). Projenin master planı, ünlü mimarlık ofisi OMA tarafından hazırlanmış; Heinrich Böll ve Hans Krabel yapının restorasyonunu üstlenmiştir. Eski kazan dairesinin “NRW Dizayn Merkezi” olarak yeniden işlevlendirilmesi ise Norman Foster ve ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Proje süreci, tasarım kararlarının oluşturulması ve uygulamaya konulması dahil olmak üzere yaklaşık sekiz yıl sürmüştür (Köksal, 2009). OMA’nın açıklamalarına göre, kömür üretimiyle tanınan Ruhr Bölgesi, Zollverein’in kapanmasıyla birlikte ekonomik ve kültürel kimliğini bir gecede yitirmiştir. Alanın geleceğiyle ilgili tartışmalar yaklaşık on yıl boyunca sürmüş; sonunda yerel yönetim, bölgeyi endüstri mirası olarak koruma kararı almıştır. Bu doğrultuda, koruma uzmanları ve endüstri mirası danışmanlarının katkılarıyla yeniden işlevlendirme projesi hayata geçirilmiştir. Master plan kapsamında, tarihî çekirdeği çevreleyen bir bant formu oluşturularak yeni işlevler bu çevrede konumlandırılmıştır. Kompleksin çevresi, yaya yolları ile birbirine bağlanmış; ziyaretçilerin yürüyüş, koşu veya paten gibi etkinlikler gerçekleştirebileceği alanlar planlanmıştır. Kuzey Essen’e bağlanan sokaklar ve 3,5 metre genişliğindeki çevre yolu bu planla bütünleştirilmiştir. Ayrıca, mevcut demiryolu hatları korunarak alan içinde kamusal dolaşım aksları olarak değerlendirilmiş; gökyüzü köprüleri ile yapılar birbirine bağlanmıştır. Ziyaretçiler, 1.000 metre derinliğindeki eski maden galerilerine kadar inebilmektedir. Yeni işlevlerle zenginleştirilen alan, geçmişin endüstriyel ihtişamını koruyarak günümüzde kültürel bir odak noktası haline gelmiştir. Bu yaklaşım, Zollverein’in tarihî kimliğini silmeden yeniden canlandırılmasını ve endüstri mirasının çağdaş kent yaşamına entegre edilmesini sağlamıştır.

Şekil 3.3. Almanya Zollverein Maden Ocağı Kompleksi master planı (Ozbalta, 2017).

Yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapılarında yapılan koruma ve restorasyon çalışmaları, çoğunlukla malzeme seçimi ve yapım tekniklerinin korunması konularında önemli zorluklar barındırmaktadır. Özellikle metal ile geleneksel malzemelerin birlikte kullanıldığı yapılarda, farklı malzeme davranışları korunma sürecinde ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca bu tür endüstriyel yapıların özgün üretim-mekân ilişkileri, yeniden işlevlendirme sürecinde dikkatle ele alınmalı; yeni kullanım biçimleriyle tasarım ve işlev bütünlüğü korunmalıdır. Bu açıdan Zollverein Maden Ocağı Kompleksi, koruma ve yeniden kullanım uygulamaları için örnek niteliğinde bir yapıdır (Köksal, 2009). Tesisin korunması ve yeniden değerlendirilmesi sürecinde temel hedef, zamanla veya doğal koşullarla ortaya çıkan yapısal sorunları, özgün taşıyıcı sisteme uygun, sade ve uygulanabilir teknik çözümlerle gidermektir. Tasarım yaklaşımında, yapının korunmaya değer tüm niteliklerinin sürdürülmesi öncelik olarak benimsenmiştir (Böll & Krael, 1997; aktaran: Köksal, 2009). Dönüşüm sürecinin temel ilkesi, eski yapıların fiziksel varlığını koruyarak, yeni işlevlerde de tarihî kimliğin izlerini görünür kılmaktır. Bu anlayışla tasarlanan Ruhr Müzesi, alanın çekirdek kısmında konumlanmış olup 24 metre yüksekliğiyle ziyaretçilere tüm kompleksi kuşbakışı gözlemleme olanağı sunmaktadır (Tabak, 2011). Müze, doğuda kömür yıkama tesisi, kuzeyde kavşak kulesi, batıda maden kazıkları ve güneyde yeni bina ile çevrelenmiştir. Ziyaretçileri yapıya taşıyan turuncu renkli 60 metrelik yürüyen merdiven, kömürün rengiyle sembolik bir bağ kurarak endüstriyel geçmişin izlerini çağrıştırmaktadır. Bu merdiven aynı zamanda ziyaretçilere eski yapılar arasında gezinme ve sergi mekânlarını gözlemleme imkânı sunar. Müzenin içindeki aydınlatma sistemi, ateşi simgeleyen bir etki yaratarak girişten itibaren mekânsal deneyime süreklilik kazandırır. Yapının tuğla duvarlarının canlı kırmızısı ve cephedeki beton ile cam yüzeylerin yoğun kullanımı, hem alanın yatay etkisini güçlendirmekte hem de modern mimari anlayışla tarihî dokunun birlikteliğini yansıtmaktadır. Basit geometriler, dikkatle seçilmiş malzemeler ve yalın tasarım dili, yapının endüstri mirasının ruhunu yaşatmasına olanak tanımaktadır. Kompleksin bir diğer önemli bileşeni olan eski kazan dairesi, İngiliz mimar Norman Foster tarafından NRW Tasarım Merkezi'ne dönüştürülmüştür. “Kutu içinde kutu” konseptiyle açıklanan bu projede, yapının özgün altyapısı korunmuş; çağdaş malzemelerle desteklenerek geçmiş ile günümüz arasında yapısal bir karşıtlık oluşturulmuştur (Tabak, 2011). Zollverein Maden Ocağı Kompleksi'nin dönüşüm sürecinde yalnızca mevcut yapılar korunmamış, aynı zamanda yeni çağdaş yapılar da eklenmiştir. Bu yeni binalar, endüstri mirasına saygılı mimari yaklaşımlarıyla dikkat çeker. Bunların en önemlisi, Japon mimarlık ofisi SANAA tarafından tasarlanan Zollverein İşletme ve Tasarım Okulu'dur. 35x35 metrelik kare plan üzerine oturan yapı, dört

kat yer üstü ve iki kat bodrum olmak üzere altı katlı bir kütleden ve bir çatı bahçesinden oluşur. Basit, kübik formuna rağmen iç mekânlar oldukça çeşitlidir. Betonarme kabuğun üzerindeki delikli modülasyon, yapının her bölümünde doğal ışık geçirgenliğini artırırken, iç mekânda hafiflik ve açıklık hissi yaratmaktadır. Kat yükseklikleri birbirinden farklı tasarlanmış; örneğin, birinci kat yaklaşık 10 metre tavan yüksekliğiyle binanın en geniş hacmini oluşturmuştur. Bu büyük mekân, mimarların ifadesiyle, toplumsal üretim, fikir alışverişi ve yaratıcı etkileşimler için tasarlanmış bir alan olarak düşünülmüştür. Tamamen betonarme bir kabuk sistemine sahip olan yapıda, taşıyıcı elemanlar minimuma indirilmiş; iç mekânda yalnızca asansör ve merdiven çekirdekleriyle birkaç ince çelik destek bırakılmıştır. Mimarlar, dış kabuğun kalınlığını estetik ve statik dengeyi koruyacak şekilde 25 cm'ye kadar azaltarak yapının sade ama güçlü strüktürel karakterini oluşturmuşlardır. Bu bütüncül yaklaşımla Zollverein Maden Ocağı Kompleksi, geçmişin endüstriyel kimliğini koruyarak modern mimarinin simgesel bir örneği haline gelmiştir.

Tablo 3.1. Zollverein Maden Ocağı analiz tablosu.

Adı: Zollverein Maden Ocağı		
İli: Essen		
Ülkesi: Almanya		
Türü: Endüstri Yapısı		
İlk İşlevi: Kok kömürü işleme merkezi		
Yeniden verilen işlevi: Endüstri müzesi, kültür, eğlence ve rekreasyon merkezi		
Önemi: Kompleks, faaliyeti boyunca döneminin en büyük kömür maden ocağı olmuştur.		
Risk Durumu: Günümüzde yeniden işlevlendirilmiş ve risksiz bir şekilde kullanılmaktadır.		
Mevcut Yapı ve Binalar Hakkında Ayrıntılı Bilgi: Kompleks günümüzde müze işleviyle yeniden düzenlenmiş biçimde faaliyet göstermekte ve dünyanın farklı bölgelerinden gelen ziyaretçileri ağırlamaktadır. Alan, zaman içinde eklenen sanat okulu ve benzeri kültürel yapılarla daha da zenginleşmiş; böylece hem ekonomik hem de işlevsel değerini önemli ölçüde artırmıştır. 1986 yılına kadar aktif olarak üretim faaliyetlerini sürdüren tesis, kapatılmasının ardından yeniden işlevlendirilmiş ve bugün müze kimliğiyle varlığını devam ettirmektedir. Bu yönüyle kompleks, ekonomik sürdürülebilirliği, işlevsel çeşitliliği ve kullanım sürekliliği açısından örnek bir endüstri mirası alanı niteliğindedir. Ayrıca yapı grubu, bütüncül bir koruma anlayışıyla günümüze ulaşmıştır.	Enerji Türü	
	İnsan	X
	Rüzgar	
	Su	
	Buhar	
	Kömür	X
	Elektrik	X
Tarihçesi: Zollverein Kömür Madeni 1847’de bölgede ilk kömürün bulunmasıyla birlikte inşa edilmeye başlanmıştır. Fabrikanın adı olan Zollverein kelime anlamı olarak ‘‘Alman Gümrük Birliği’’ dir. 1986 yılında faaliyetine son verilmiştir. 1999 senesinde çevresiyle beraber yeniden işlevlendirilip halkın kullanımına sunulmuştur. Zollverein Maden Ocağı Kompleksi 2001 senesinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne girmiş Almanya’da bulunan bir endüstri kompleksidir.		

3.4.1.2. Westerpark (Amsterdam, Hollanda)

Westerpark’ın Konumu ve Bağlamla Olan İlişkisi: On yedinci yüzyılın başlarına kadar, kıvrımlı Spaarndammerdijk, diğer adıyla Haarlemmerdijk, Haarlem ile Amsterdam arasındaki tek bağlantıyı oluşturuyordu. Bu set, IJ’yi su taşkınlarından koruma amacıyla yapılmıştı, bu da

güzergâhı taşkınlar ve su baskınları açısından hassas hale getiriyordu. Arkasında yer alan Overbraker Binnenpolder adlı polderin isminin de muhtemelen bu su baskınlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Set boyunca, arazileri Overbraker Binnenpolder'de bulunan birkaç çiftlik bulunuyordu. Amsterdam'dan Haarlem'e giden yol üzerindeki ilk köy Sloterdijk idi. 1631 yılında, kıvrımlı Spaarndammerdijk'i devre dışı bırakmak amacıyla Amsterdam ile Haarlem arasında bir çekme kanalı ve kum yolunun inşa edilmiştir.

Şekil 3.4. Hollanda Westerpark Kompleksi konumu.

On yedinci yüzyılın başlarına kadar, kıvrımlı Spaarndammerdijk, diğer adıyla Haarlemmerdijk, Haarlem ile Amsterdam arasındaki tek bağlantıyı oluşturuyordu. Bu set, IJ'yi su taşkınlarından koruma amacıyla yapılmıştı, bu da güzergâhı taşkınlar ve su baskınları açısından hassas hale getiriyordu. Arkasında yer alan Overbraker Binnenpolder adlı polderin isminin de muhtemelen bu su baskınlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Set boyunca, arazileri Overbraker Binnenpolder'de bulunan birkaç çiftlik bulunuyordu. Amsterdam'dan Haarlem'e giden yol üzerindeki ilk köy Sloterdijk idi. 1631 yılında, kıvrımlı Spaarndammerdijk'i devre dışı bırakmak amacıyla Amsterdam ile Haarlem arasında bir çekme kanalı ve kum yolunun inşa edilmesine karar verildi. Çekme kanalı, Haarlem Yolu üzerindeki hızlı vagon taşımacılığıyla

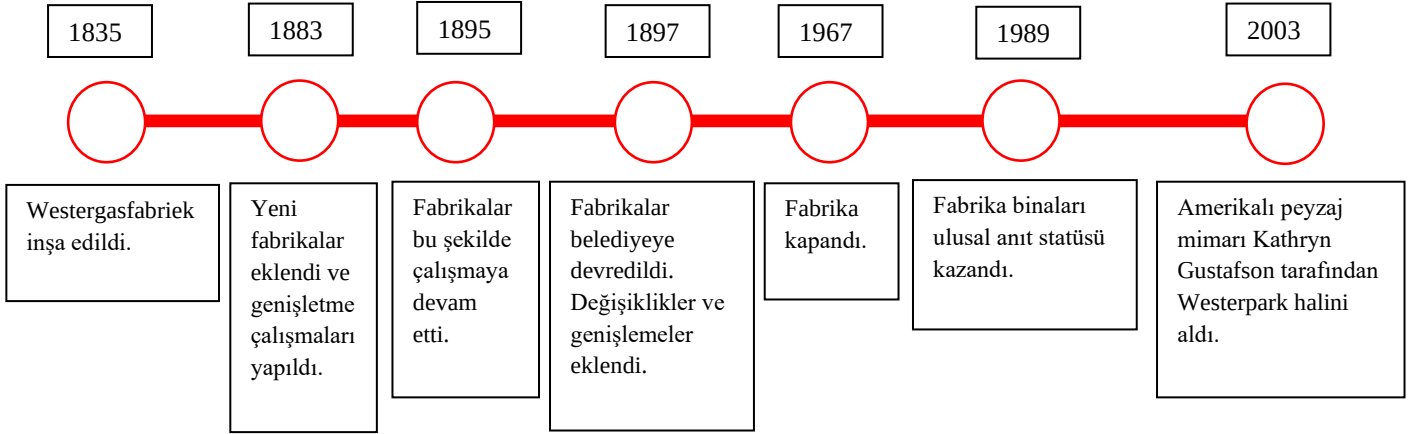
uzun süre rekabet edemedi, ancak 1860 yılına kadar kullanımda kaldı. Kapatıldıktan sonra bile 1878 yılına kadar bu güzergâhta tek bir sandal sefer yapmaya devam etti. Kanal, Overbraker Binnenpolder'i güneyinde bulunan Sloter Binnenpolder'den ayırıyordu (Karakoyun, 2024).

Zaman içinde polder büyük ölçüde yapılaşmış olsa da, bazı yerlerde tarihi polder kanalları hâlâ korunmaktadır. Bu alanlardan biri, günümüz Westergasfabriek sahasının hemen kuzeyinde yer almaktadır. Turba toprağının ıslahı sırasında, fazla su dar su kanallarından oluşan bir sistemle tahliye edilmiş ve bu kanallar daha geniş su yollarına akmıştır. Plan sınırları içinde kalan polder bölümü, batısındaki hobi bahçeleri kompleksi ve Amsterdam-Haarlem demiryolunun karşısındaki alan ile yapısal olarak uyumludur. Planlanan alanın içinde, Overbrakerpad'deki okul bahçeleri kompleksi de yer almaktadır. Bu bahçeler, 1930'lu yıllarda Spaarndammerdijk üzerinde yer alan dikdörtgen bir araziye kurulmuş, ancak 1950'lerin sonunda Contactweg ve çevresindeki sanayi tesislerinin inşası nedeniyle bugünkü konumuna taşınmak zorunda kalmıştır (Karakoyun, 2024).

Westerpark, başlangıçta işçi sınıfı aileleri için bir yerleşim alanı olarak, Amsterdam'ın Kanal Yüzeyi dışındaki mahallelerini ne kadar yenilediğinin en güzel örneklerinden biridir. On beş yıl önce, eski gaz fabrikaları Westergasfabriek, yenilenip dönüştürülmüştür. Bugün, genişleyen yaratıcı kompleks, şehrin kültürel merkezlerinden biri haline gelerek, doğa ve eğlencenin huzurlu ancak heyecan verici bir sığınağı olmuştur.

Westerpark'ın Tarihçesi: Westergasfabriek, özel şirketler tarafından sahip olunan bu fabrika, kömürden gaz üretimi yaparak kâr elde etme amacıyla 1835 yılında inşa edilmiştir. Sonradan eklenen Westergas ve Oostergas fabrikalarının inşası 1883'te başladı. 23 Temmuz 1883'te Londra merkezli Imperial Continental Gas Association (ICGA) şirketine belediye tarafından Haarlemmertrekvaart ve Linnaeusstraat üzerindeki bu fabrikaların inşa edilmesi ve genişletilmesi için bir imtiyazlar verildi. 1885'te binalar ve konteynerler tamamlandı. Fabrikalar inşa edildikten sonra, imtiyazlar 1895'e kadar geri çekilmedi ve yeni müzakereler başlatıldı. İki fabrikanın belediyeye devredilmesi kararı 2 yıl sürdü ve 1897'de sonuçlandırıldı. Belediyeye ait yeni fabrikalar bu noktadan itibaren birçok değişiklik ve genişleme görmeye başladı. Bu büyük yenilemelerden sonra, site istikrarlı bir şekilde genişlemeye başladı. 1906'da, eklemelerin hemen ardından, 1913'te inşa edilen ve faaliyete geçen 2 fabrika daha eklemeler yapıldı. Bunlardan biri öncelikli olarak amonyak üretmek için yapılmıştı. Talepteki

büyük artış, 1917'de Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar arttı. Talepler düştü, ancak aydınlatma hizmetlerine yönelik yeni bir talep arttı. Krizde, Oostergas ve Noordergas fabrikaları sırasıyla 1921 ve 1924'te üretimi durdurup dağıtım merkezlerine dönüşmek zorunda kaldı. Kalan iki fabrika olan Westergas ve Zuidergas'tan daha az ihtiyaç duyulan ancak yine de oldukça önemli olan kömürden gaz tedarik ediliyordu. Bu süre zarfında sokak aydınlatması, ticari aydınlatma ve konut pişirme aletlerine olan talep arttı. 1924'ten itibaren talep tekrar artmaya başladı. 1933'te amonyak fabrikası, yakındaki damıtımevi için bir kompresör binası ile değiştirildi. O zamandan sonra, alanın uzun süreli genişleme ve eklemelerinin ardından, kömürden gaz üretme faaliyetinin sona ermesi ve şehir çapında gaz ağı kurma talebiyle fabrika 1967'de kapandı. 1993 yılına kadar alan, etkinlikler ve eğlence amacıyla kullanılmaya başlanmış ve buradaki potansiyel ortaya çıkmıştır. Nihayetinde, 2000 yılında belediye, fabrikanın resmi olarak yeni bir amaca hizmet etmesi için bir yeniden geliştirme planı yaptı (Karakoyun, 2024).

Şekil 3.5. Westergasfabriek Ocağı Tarihsel Süreci

Westerpark'ın Mimari Özellikleri: İlk inşa edilen daha küçük siloların, patlama veya diğer zararlı olaylar durumunda yapılan batıdaki demiryolu boyunca konumlandırılması dikkat çekicidir. Bu demiryolu doğrudan bir çöp yığınına ve Haarlem'e daha az aktif bir bağlantıya gidiyordu. Fabrikanın lojistik ve hizmet işlevi olduğu göz önüne alındığında, vinçler ve malların taşınması için geniş açık alan serbest bırakıldı. Bu amaçla sahaya giden belirgin bir tren yolu kolu bulunmaktadır. Çoğu idari bina, sahanın diğer yarısındaki Westerpark'ın hemen yanında, doğuya konumlandırılmıştır. Bu, erişim kolaylığı ve sahadaki işlevlerin mantıksal bir şekilde bölünmesi için yapılmıştır (Karakoyun, 2024).

1902'de başlayan en büyük değişiklikler belediye tarafından yapılan eklemelerdir, özellikle büyük gaz silosu ve fabrika binası. Bu, denizden kazanılmış toprakların araziye yerleştirilmesi nedeniyle arazinin zemin seviyesinin yükselmesiyle aynı zamanda gerçekleşti. O zamanlar büyük silo, 100.000 m³ hacmiyle Avrupa'da inşa edilen en büyük silolardan biriydi. Bu, fabrikayı uluslararası alanda ünlü yaptı ve çoğunlukla İngiltere ve Almanya'da çeşitli sponsorlar ve iş ortakları vardı. Aynı zamanda silonun doğusunda büyük bir su gazı fabrikası inşa edildi. Belediye, bu yöntemi kullanarak gazın sömürülmesinden bu yana üretimini önemli ölçüde artırma arzusunu dile getirdi. Bu yöntemin faydaları, belediyenin yoğun talep artışına yanıt olarak istediği kısa sürede hızlı gaz üretimidir (Karakoyun, 2024).

Westerpark, aslında Amsterdam'ın ilk belediye parkıdır ve ilk olarak 1845'te işçi sınıfının gelişmekte olan mahallesine bir nefes alma alanı olarak inşa edilmiştir. 1891'de bahçe, büyüyen şehrin sanayi kirliliğinden uzaklaşmak için yıkılmış ve bugün bildiğimiz Westerpark doğmuştur. Hala arkasında, o dönemin Hollanda'nın en büyük gaz çıkarma tesisi olan 19. yüzyıl

gaz fabrikasının eski binaları durmaktadır. Bu fabrika, Kuzey Denizi'nde doğal gaz keşfedildikten sonra 1967'de kapanmıştır (Westergas, 2020).

Ünlü mimar Isaac Gosschalk tarafından popüler Hollanda Neo-Rönesans tarzında tasarlanan gaz fabrikası binalarının kalanları, 1989'da ulusal anıt statüsü kazanmadan önce depo olarak kullanılmıştır. Sanatçılar, güzel kırmızı tuğlalı, tuhaf bir şekilde simetrik binalarda eserlerini sergilemek için bölgeye akın etmeye başladıkça, belediyede, gaz üretimi tarafından bırakılan toksik maddelerle ağır şekilde kirlenmiş olan alanı temizlemeye yönelmiştir. Toprağın zehirli maddelerden arındırılması yıllar almış olsa da, büyük bir park hayal etmek mantıklıydı. Bölge giderek popülerleşiyor, Spaarndammerbuurt ve Staatsliedenbuurt gibi komşu mahalleler de hızla gentrifikasyona uğruyor ve kendi kültürel yaşamlarını geliştiriyordu. 2001 yılında, Amsterdamse School mimarisiyle muazzam bir örnek olan Museum Het Schip açıldı (Westergas, 2020).

Şekil 3.6. Westergasfabriek Ocağı master planı.

2003 yılında, alanın peyzaj düzenlemesi ve kamusal kullanım potansiyelinin artırılması amacıyla Amerikalı peyzaj mimarı Kathryn Gustafson görevlendirilmiştir. Gustafson'un tasarım vizyonu, mevcut Westerpark bölgesinin çağdaş bir yaklaşımla genişletilmesini ve tarihî Westergasfabriek yapılarıyla bütünleşmesini hedeflemiştir. Bu doğrultuda, parkın kuzey kesiminde modern bir gölet oluşturulmuş; gölet çevresi, çocukların yaz aylarında oyun

oynayabildiği ve ailelerin dinlenebildiği sosyal bir odak noktası hâline getirilmiştir (Gemeente Amsterdam, 2004).

Tasarım kapsamında doğal ve yapay unsurlar dengelenmiş; yeni ağaç dikimleriyle ekolojik süreklilik güçlendirilmiş, tarihî endüstriyel yapılar arasında dolaşımı sağlayan yaya patikaları kurgulanmıştır. Gustafson'un yaklaşımı, 1990'ların sanatsal ve avangart karakterini korurken, alana çağdaş bir kimlik kazandırmıştır. Böylece Westergasfabriek kompleksi, kültür, sanat ve eğlencenin bir arada deneyimlendiği, rahat ve özgün bir kamusal mekân olarak yeniden yorumlanmıştır (van Ulzen, 2018; Westergas, 2020).

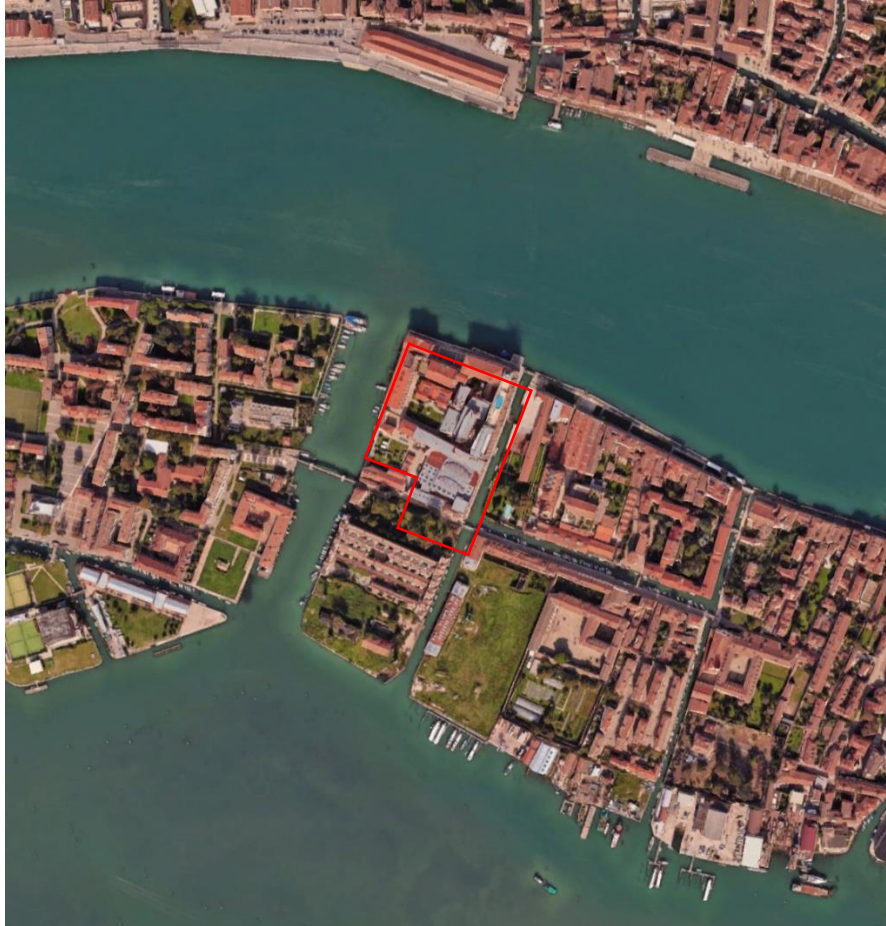
Çevrenin düzenlenmesine yönelik çeşitli iyileştirmeler gerçekleştirilmiş; taşıt ve yaya yolları planlanarak gerekli aydınlatma sistemleri kurulmuştur. Bisikletler için özel park alanları oluşturulmuş, kafelerin açık hava oturma alanları ile yaya yolları arasına ayırıcı kent mobilyaları yerleştirilmiştir. Ayrıca, alanda estetik ve fonksiyonelliği artırmaya yönelik peyzaj tasarımı uygulanmıştır. Yapıda, mekânsal kurguyu şekillendiren bölücü eleman ekleri, asma ve ara kat düzenlemeleri ile sirkülasyon unsurlarına yönelik müdahalelerin yanı sıra, strüktürel sistemde, teknik donanımlarda ve cephe tasarımında da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (Kona, 2015).

Tablo 3.2. Westergasfabriek analiz tablosu.

Adı: Westerpark		
İli: Amsterdam		
Ülkesi: Hollanda		
Türü: Endüstri Yapısı		
İlk İşlevi: Havagazı fabrikası		
Yeniden verilen işlevi: Park olarak kullanılmaktadır		
Önemi: Hollanda'nın en büyük havagazı fabrikalarından biridir.		
Risk Durumu: Günümüzde yeniden işlevlendirilmiş ve risksiz bir şekilde kullanılmaktadır.		
Mevcut Yapı ve Binalar Hakkında Ayrıntılı Bilgi: Mevcut haliyle, alan tamamen canlı bir kültürel merkeze dönüştürülmüştür. Toplam 39 yeni fonksiyon verilmiştir, fakat esnek amaçlı planlar nedeniyle bu sürekli değişmektedir. Konumun en büyük özelliği, şu anda çeşitli sanatçı ve müzisyenlerin etkinliklerine, düğünlerine ve konserlerine ev sahipliği yapan hala ayakta duran gaz silosudur. Mevcut binaların çoğuna uygulanan yapı, yaşam kalitesini iyileştirmek için bazı eklemelerle orijinal haline bırakılmıştır. Binaların kodlara uygun olması, özellikle bu binaların bazılarının aldığı çok sayıda ziyaretçi düşünüldüğünde, güvenlik ve konfor açısından önemlidir. Doğal olarak, bu yenileme derecesi fonksiyondan fonksiyona değişir.	Enerji Türü	
	İnsan	X
	Rüzgar	
	Su	X
	Buhar	
	Kömür	X
	Elektrik	X
Tarihçesi: Westergasfabriek 1835 yılında inşa edildi. 1883 yılında yeni fabrikalar eklendi ve genişletme çalışmaları yapıldı. 1895 yılına kadar bu şekilde çalışan fabrikalar 1897 yılında belediyeye devredildi. Fabrikalarda değişiklikler ve genişlemeler yapıldı. Doğalgazın keşfedilmesiyle beraber 1967 yılında fabrika kapandı. 1989 yılında fabrika binaları ulusal anıt statüsü kazandı. 2003 yılında Amerikalı peyzaj mimarı Kathryn Gustafson tarafından Westerpark halini aldı.		

3.4.1.3. Venedik Un Fabrikası (Venedik, İtalya)

Venedik Un Fabrikası'nın Konumu ve Bağlamla Olan İlişkisi: Dokuz binadan oluşan ve yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapıları arasında yer alan Venedik Un Fabrikası (Molino Stucky), 1882 yılında Giovanni Stucky tarafından inşa edilmiştir. Yapı, Venedik'in Giudecca Adası'nın batı kesiminde, antik Fortuny Köyü yakınlarında konumlanmış olup Neo-Gotik üslupta tasarlanmıştır. Kent silüetinde önemli bir yere sahip olan bu fabrika, döneminin en büyük ve en gelişmiş un değirmenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Molino Stucky olarak bilinen bu endüstriyel kompleks, ana fabrika yapısının yanı sıra bazı ek binaları da kapsayan geniş bir alana yayılmıştır. Bu alan, "Pastificio" olarak adlandırılan bölümle birlikte, başlangıçta San Biagio Adası'nda, Giudecca Kanalı'na bakan bir noktada yer almakta olup, inşasında tarihî bir manastırın mevcut yapısından yararlanılmıştır (Çetin, 2021).

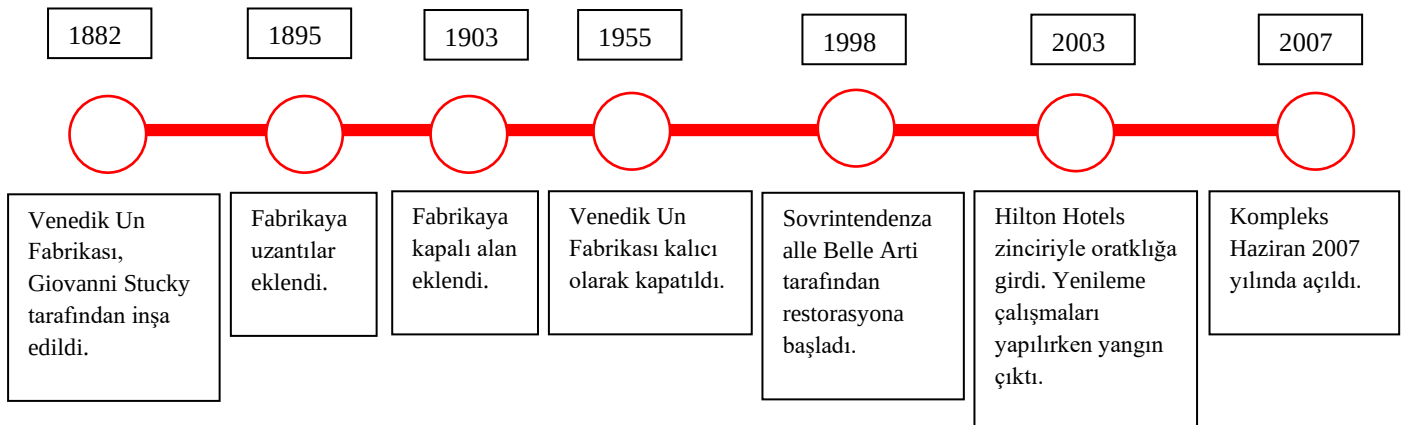

Şekil 3.7. Venedik Un Fabrikası Kompleksi konumu.

Venedik Un Fabrikası'nın Tarihçesi: Venedik Un Fabrikası, 1882 yılında Giovanni Stucky tarafından inşa edilmiştir. Yapı 1895 yılında Londra şirketi olan Bordier Fabris'in mülkü haline gelmiştir. Giovanni Stucky'nin Molino faaliyetlerinin genişletilmesi için 1895 yılında Pastificio kurulmuştur. Bisküvi, makarna ve diğer bitmiş ürünleri üretmek için mevcut manastır yerine yeni bir bina inşa edilmiştir (Boccanegra ve diğerleri, 2005).

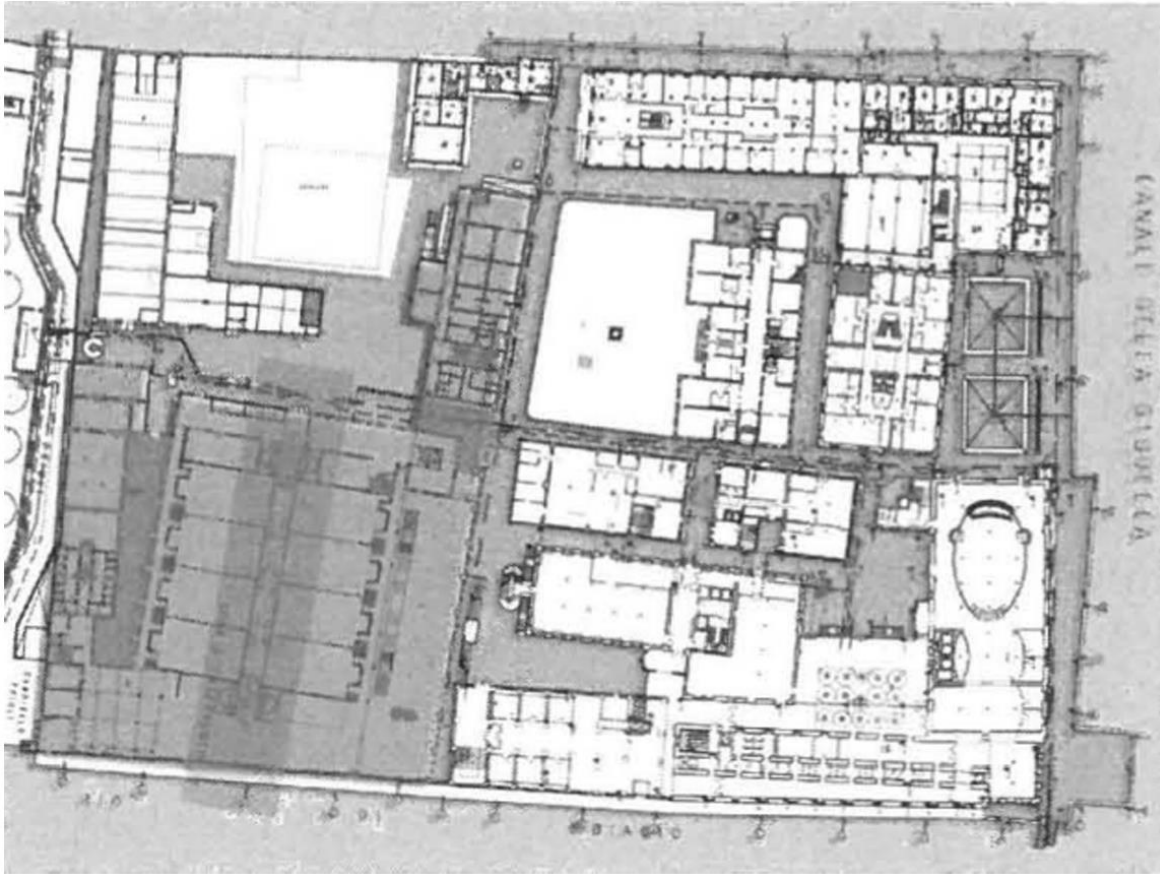
Venedik turizm sisteminde de özel bir role sahiptir. Venedik'te her yıl çok sayıda konferans düzenlenmektedir fakat yeterli sayıda konferans salonu mevcut değildir. Bu nedenle 1500 kişi kapasiteli konferans salonunun, 1895 yılında inşa edilen ve 1903 yılında eklenen ek bir kapalı alan olan Pastificio ile bağlantılı iki ayrı kapalı alana ayrılması uygun bulunmuştur. Lagoon Town, önemli bir gelişim potansiyeline sahip olup, bu durum kentin ekonomik sektörde daha etkili bir rol üstlenmesine katkı sağlamıştır. 1895'te gerçekleştirilen ilk müdahale, 1903 yılında genişletilmiş olup, büyük olasılıkla Molino Stucky çalışanları tarafından yürütülen bir proje olarak kabul edilmektedir. 1955 yılında Molino Stucky'nin üretim tesisinin artık faaliyette olmadığı dönemde, Pastificio'daki tüm yapılar mimari değer taşımayan unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Bu yapıların analizini ve yeniden tasarımını gerçekleştiren uzmanlar, kentsel dokunun bir parçası olan sanayi kompleksine yeni roller ve farklı işlevler kazandırılması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

1955 yılından 2007 yılına kadar atıl halde olan fabrikayı 2007 yılında Hilton Hotels Zinciri satın aldı ve yapıyı otel olarak kullanmaya karar verdi. Venedik Un Fabrikası günümüzde de otel olarak kullanılmaktadır (Çetin, 2021).

Şekil 3.8. Venedik Un Fabrikası tarihsel süreci.

Venedik Un Fabrikası'nın Mimari Özellikleri: Venedik Un Fabrikası, 1895 yılında neo-gotik tarzda inşa edilmiş olup, Hannoverli mimar Ernst Wullekopf tarafından tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Wullekopf, manastırın restorasyon projesinin tamamını üstlenerek Molino'ya son bir işlevsellik ve mimari kimlik kazandırmayı amaçlamıştır. Yapı, bundan on yıl önce, 1885 yılında faaliyete geçmiş ve kısa sürede üretimde kayda değer bir artışa yol açmıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, ulaşım ve ticaretin gelişmesiyle birlikte Venedik, Balkanlar ile Orta Doğu arasındaki etkileşimin arttığı bir merkez haline gelmiştir. Bu süreçte, küçük işletmelerin kapasitesi yetersiz kalmış ve sanayi alanında daha büyük ölçekli yatırımlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda, Stucky, beklenen büyümesini sürdürebilmek amacıyla sanayi parkını yeniden inşa etmeye ve genişletmeye yönelik çalışmalara başlamıştır (Boccanegra ve diğerleri, 2005).

Şekil 3.9. Venedik Un Fabrikası planı (Görsel kaynak: Boccanegra ve diğerleri, 2005, s,1422).

1895 yılında gerçekleştirilen ilk müdahale, 1903 yılında genişletilmiş olup, büyük olasılıkla Molino Stucky çalışanları tarafından yürütülmüştür. 1955 yılına gelindiğinde, Molino Stucky'nin üretim tesislerinin artık kullanımda olmaması nedeniyle, Pastificio'daki tüm binalar

mimari açıdan önem taşımayan yapılar olarak değerlendirilmiştir. Bu yapıları analiz eden ve yeniden tasarlayan uzmanlar, kentsel dokunun korunması adına sanayi kompleksinin tamamına yeni roller ve farklı işlevler kazandırılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır (Çetin, 2021).

Molino Stucky'nin çatısına yeni bir strüktür inşa edilmiştir. Bu eklemenin temel amacı, değirmenin iki farklı çatı sistemine ait tarihsel ve teknik farklılıkları korumaktır. İlk olarak, 1895 yılında ahşap kafes kirişlerden oluşan bir hangar ile dökme demir sütunlu dikey destekler kullanılmıştır. İkinci olarak, 1905 yılında inşa edilen yapı ise havalandırma özelliklerine sahip betonarme bir çatı sistemine sahiptir (Boccanegra ve diğerleri, 2005).

Şekil 3.10. Otelin 1. Kat planı (Görsel kaynak: <https://www.theplan.it/award-2019-hospitality/hilton-molino-stucky-venezia-1>).

Yapı, yaklaşık 50 metre açıklığa sahip tek bölmeli bir metal kesondan oluşan, baskısız kemerli bir çerçeve sistemiyle tasarlanmıştır. Bu tür çerçeve destekleri, kemerin her iki yanında yer alan ve biri beton, diğeri ahşap olan uygun ara kirişler aracılığıyla iki katlı sundurma yöntemine göre şekillendirilmiştir. Yüksek mukavemetli metal yuvarlak çubuklar kullanılarak inşa edilen bu sistem, yapının dayanıklılığını ve stabilitesini artırmayı amaçlamaktadır (Boccanegra ve diğerleri, 2005).

Kemer, üstte ve altta konumlandırılmış, kalınlığı 30 mm olan değişken genişlikteki iki plaka ile sabit duvarlı çelik ana çift T-kesitli kirişlerin birleşiminden oluşmaktadır. Keson, burulma dayanımını artırmak amacıyla enine çapraz rüzgar braketleri ile güçlendirilmiştir. Yapının zemininde, tuğla ve betonla desteklenen bağ kirişleri doğrudan metal kemere bağlanırken, ahşap zemini taşıyan bağ kirişleri, askı noktalarını artırmak için dairesel içi boş profil kolonlarla desteklenmiştir. Zeminler ise kesişme noktalarında asılabilmesi amacıyla metal çerçevelerle güçlendirilmiştir. Kemerin her iki ucu, kaldırımdan kaynaklanan yatay kuvvet bileşenlerini dengelemek için eğimli beton payandalar üzerine oturtulmuştur. Yapının gerilme analizleri, doğrusal elastikiyet esasına dayanan geleneksel yapısal teori yöntemi kullanılarak bilgisayar destekli hesaplamalarla gerçekleştirilmiştir (Boccanegra ve diğerleri, 2005).

Bunun yanı sıra, kral dairesinin tavanında yer alan özgün ahşap detaylar ile yapının orijinalindeki kavisli pencereler korunmuştur. Ayrıca, odalar ve bekleme alanları için seçilen mobilya ve kumaşların, tarihi yapının atmosferiyle uyumlu olacak şekilde belirlenmesine özen gösterilmiştir.

Yeniden işlevlendirilmesinin ardından, Mulino Stucky kompleksi, şehre mimari ve kültürel açıdan önemli bir katkı sağlamış olup, aynı zamanda kentin en dikkat çekici yapılarından biri olarak kullanılmaya devam etmektedir. Günümüze kadar yapı, orijinal tarzını korumayı başarmıştır. Avluda yer alan iki geçit, adanın arka kısmına ulaşımı kolaylaştırarak dolaşımı oldukça pratik hale getirmektedir (Çetin, 2021).

Tablo 3.3. Venedik Un Fabrikası analiz tablosu.

Adı: Venedik Un Fabrikası		
İli: Venedik		
Ülkesi: İtalya		
Türü: Endüstri Yapısı		
İlk İşlevi: Un, makarna, bisküvi üretimi		
Yeniden verilen işlevi: Otel		
Önemi: Avrupa'nın en gelişmiş ve güçlü un değirmenlerinden birisidir. Şehir ekonomisine yaptığı katkı sayesinde insanlar tarafından 'verimli kale' haline gelmiştir.		
Risk Durumu: Günümüzde yeniden işlevlendirilmiş ve risksiz bir şekilde kullanılmaktadır.		
Mevcut Yapı ve Binalar Hakkında Ayrıntılı Bilgi: Kompleks, günümüzde Hilton Hotels zinciri tarafından yeniden işlevlendirilmiş bir vaziyette ve otel olarak dünyanın pek çok yerinden ziyaretçilere hizmet etmektedir. Bununla birlikte komplekse sonradan eklenen sanat okulu gibi yapılarla kompleks daha da geliştirilmiş, ekonomik ve işlevsel kullanım değerini arttırmıştır. Kompleks 1955 yılında kapatılana kadar aktif bir biçimde faaliyet göstermiş, sonrasında bir dönem kapalı kalmıştır. 1998 yılında Sovrintendenza alle Belle Arti tarafından restorasyona başlanmıştır. 2007 yılından itibaren otel olarak kullanılmaktadır.	Enerji Türü	
	İnsan	X
	Rüzgar	
	Su	
	Buhar	
	Kömür	X
	Elektrik	X
Tarihçesi: Dokuz binadan oluşan kompleksin bir parçası olan ve yeniden işlevlendirilmiş yapılar arasında yer alan eski un fabrikası, 1882 yılında Giovanni Stucky tarafından inşa edilmiştir. Avrupa'nın en gelişmiş ve güçlü un değirmenlerinden birisidir. Molino Stucky adlı endüstriyel arkeolojik kompleksin mevcut alanı, bazı ek binaları da kapsayan ve Pastificio olarak bilinen bölgedir. 1895 yılında kurulan Pastificio, fabrika faaliyetlerini desteklemek amacıyla ağırlıklı olarak bisküvi, makarna ve diğer hazır ürünleri üretmiş; bu süreçte mevcut manastır binasını dönüştürerek, 16. yüzyıldan kalma eski yapının yerine ince duvarlara ve büyük pencerelere sahip iki katlı bir bina inşa etmiştir. 1895 yapılan ilk müdahale 1903 yılında daha da genişletildi ve başka bir kapalı alan daha eklendi. Yapı 1955 yılında işlevini yitirdi. Mulino Stucky kompleksi 2007 yılında Hilton tarafından satın alınarak, otel işlevi verilmiştir. Günümüzde yapı orijinal tarzını korumaktadır ve otel olarak aktif bir şekilde kullanılmaktadır.		

3.4.2. Türkiye Örnekleri

3.4.2.1. Paşalimanı Un Fabrikası

Paşalimanı Un Fabrikası'nın Konumu ve Bağlamla Olan İlişkisi: Paşalimanı semti, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, Üsküdar ile Kuzguncuk arasında yer alan tarihî bir bölgedir. Paşalimanı Un Fabrikası, bu semtte Üsküdar sahil yolunun sağ tarafında, III. Selim dönemine ait un ve zahire ambarlarının güneyinde konumlanmaktadır. Osmanlı döneminde iskele işleviyle öne çıkan Paşalimanı, aynı zamanda tarihî yapıları ve mimari mirasıyla da dikkat çeken bir yerleşim alanıdır. Bölgede, Fethipaşa Konağı, Özbekler Tekkesi, Serasker Hüseyin Avni Paşa Yalısı, Abdurrahman Ağa Camii, Yarımca Baba Bektaşî Tekkesi ve Hüseyin Avni Paşa'nın 1875 yılında yaptırdığı çeşme gibi pek çok önemli yapı bulunmaktadır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, bölgede kahvehaneler, dabakhaneler (deri işleme atölyeleri), vapur değirmeni, beylik zahire ambarları, karakolhane ve mumhane iskeleleri kurulmuş; böylece Paşalimanı, hem ticari hem de sosyal açıdan gelişen bir merkez haline gelmiştir (Karıptaş, 2012).

Şekil 3.11. Paşalimanı Un Fabrikası konumu.

İstanbul'da bu dönemde kurulan değirmen yapıları, genellikle limanlara yakın bölgelerde konumlanmıştır. Değirmenlerin ve yanlarında bulunan zahire ambarlarının denize yakın yerlerde yer almasının nedeni, nakliye, yükleme ve boşaltma işlemlerinin daha kolay ve verimli bir şekilde yapılabilmesidir. Günümüzde yapının yanında yer alan tarihi ambar yapısı İstanbul Devlet Tiyatrosu Üsküdar Tekel Sahneleri olarak kullanılmaktadır. Yapı aynı zamanda park ve denize komşudur (Kona, 2015).

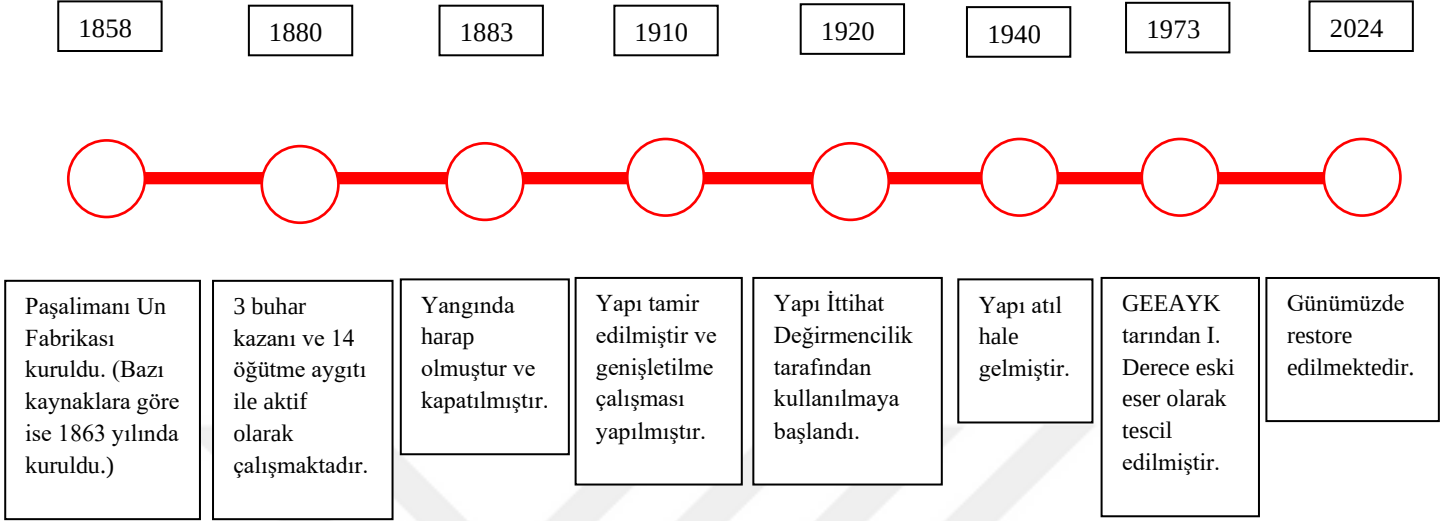
Paşalimanı Un Fabrikası'nın Tarihçesi: Paşalimanı Un Fabrikası, Üsküdar'dan Kuzguncuk'a uzanan sahil yolunun sağ tarafında yer almakta olup, bazı kaynaklara göre Sultan Abdülmecid döneminde 1858 yılında inşa edilmiştir (Divan, 1984). Ancak fabrikanın kesin yapım yılı konusunda kaynaklar arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmalarda yapının 1863 yılında inşa edildiği belirtilmektedir. Örneğin M. Wiener, İstanbul'daki imalathaneleri konu alan çalışmasında, Üsküdar-Paşalimanı değirmeninin 1863 yılında Valide Pertevniyal Sultan Vakfı'na bağlı olarak kurulduğunu ifade etmektedir. Aynı araştırmada, 1883 yılında çıkan yangın sonrasında yapının yeniden inşa edilmediği de belirtilmiştir (Kıraç, 2001).

1880 yılında fabrikada üç buhar kazanı ve on dört öğütme aygıtının bulunduğu, ancak 1883 yılındaki yangında ağır hasar görerek kullanılamaz hale geldiği ve onarımına gerek duyulmadığı belirtilmektedir. 1910 yılında yapılan onarımla birlikte, değirmenin kapasitesini artırmak amacıyla bina genişletilmiştir. Bu tamiratın ardından, 20. yüzyılın başlarında kiraya verilen yapı, 1920'den itibaren İttihat Değirmencilik Anonim Şirketi tarafından işletilmeye başlanmıştır. Ancak değirmen, 1940 yılından bu yana işlevsiz kalmıştır (Karıptaş, 2012).

Paşalimanı Un Fabrikası, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 14 Nisan 1973 tarihli ve 7086 sayılı karar ile I. Derece eski eser olarak tescil edilmiştir (Köksal, 2005).

Sinpaş Grubu'ndan elde edilen bilgilere göre, Paşalimanı Un Fabrikası, Sinpaş Holding tarafından satın alınmış olup, yapının holdingin merkez binası olarak yeniden işlevlendirilmesi planlanmaktadır. Söz konusu dönüşüm projesi halen tasarım aşamasında bulunmakta, ancak günümüzde yapı bakımsız ve çevresel etkiler karşısında korunmasız bir durumda varlığını sürdürmektedir (Kona, 2015).

Günümüzde ise Paşalimanı Un Fabrikası özel bir şahıs tarafından restore edilmektedir. Fakat yeni verilecek olan işlev açıklanmamıştır.

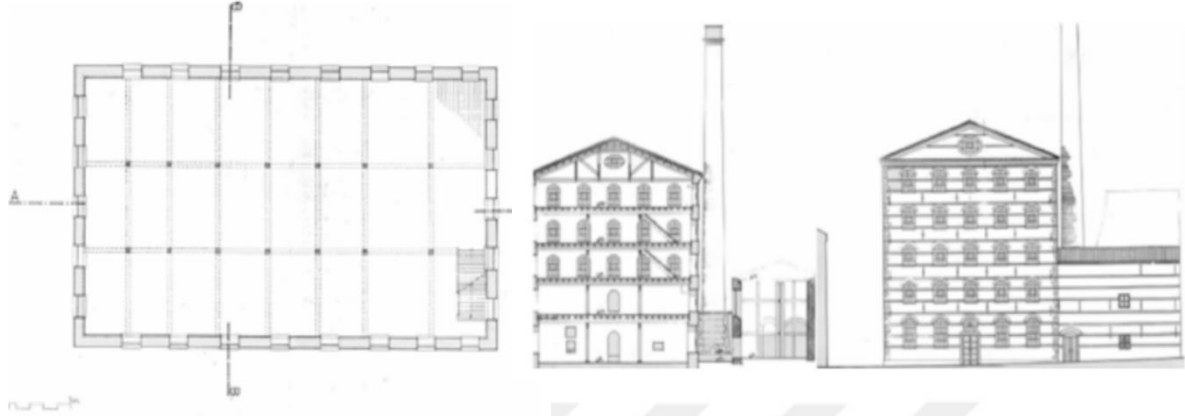

Şekil 3.12. Paşalimanı Un Fabrikası tarihsel süreci.

Paşalimanı Un Fabrikası'nın Mimari Özellikleri: Beş katlı olarak tasarlanan yapının giriş cephesinde üçgen biçimli bir alınlık yer almakta olup, cephe düzeni neoklasik üslup özellikleri taşımaktadır. 1910 yılında gerçekleştirilen onarım çalışmaları sırasında fabrikanın üretim kapasitesini artırmak amacıyla çeşitli ek yapılar eklenmiş, yapının iç mekân düzeni ise ahşap taşıyıcı sistem kullanılarak oluşturulmuştur (Divan, 1984).

Değirmen kompleksi, iki ana bölümden oluşmaktadır: esas değirmen binası ve depo yapısı. Yapının doğu ve güney yönlerinde sonradan eklenen kısımlarla birlikte, kompleksin kapladığı alan yaklaşık 1100 metrekareye ulaşmaktadır. Plan şeması açısından simetrik ve dikdörtgen formda tasarlanan yapı, 17,34 x 21,43 metre ölçülerindedir. Fabrika, kâgir dış duvarlara sahip olup, ahşap iç taşıyıcı sistem, beşik çatı ve üçgen alınlıklı klasik fabrika cephesi özellikleri taşımaktadır. Depo kısmı ise tek katlı, tek hacimli ve dikdörtgen planlı bir yapıdır. Giriş katında dört ayrı mekân yer almakta, kuzeybatı cephesindeki 75 x 290 cm boyutlarında iki kanatlı demir kapıdan yaklaşık 50 cm kot farkıyla içeri girilmektedir. Bu bölümde beton döşeme kullanılmış olup, duvar kalınlığı 110 cm'dir. Ahşap doğramalı pencerelerden bazıları zaman içinde kapıya dönüştürülmüştür. Değirmen binasının cephelerinde tuğla ve moloz taşın birlikte kullanıldığı almalı duvar örgüsü görülür. Üst katlara doğru çıkıldıkça tuğla malzeme oranı artmakta, bu

da yapının dönemsel inşa tekniklerini yansıtan dikkat çekici bir özellik olarak öne çıkmaktadır (Karıptaş, 2012).

Şekil 3.13. Paşalimanı Un Fabrikası planı ve görünüşleri, (Karıptaş, 2012).

Depo bölümü, tek katlı ve tek mekânlı bir yapıdır. Dikdörtgen planlı olan bu yapı, 8.95 x 15.54 metre boyutlarındadır. Tüm cephelerde, döşeme hizasında demir gergiler yer almaktadır. Duvar yüzeylerinde bulunan sıva oldukça ince olup, birçok bölgede dökülmüştür.

Paşalimanı Caddesi'ne bakan cephesinde, beş sıra kemerli pencere düzeni ile dikkat çeken simetrik bir mimari özellik görülmektedir. Ancak günümüzde özellikle güneydoğu cephesindeki pencerelerin çoğu tuğla ile örülerek kapatılmıştır. Ayrıca, değirmenin bacası da bu cephede yer almaktadır. Yapının çatı örtüsü beşik çatı formunda olup, ana kaplama malzemesi Marsilya kiremitidir. Bununla birlikte, bazı bölümlerde alaturka kiremitler de bulunmaktadır (Karıptaş, 2012).

Tablo 3.4. Paşalimanı Un Fabrikası analiz tablosu.

Adı: Paşalimanı Un Fabrikası		
İli: İstanbul		
Ülkesi: Türkiye		
Türü: Endüstri Yapısı		
İlk İşlevi: İşlevi henüz belirtilmemiştir		
Yeniden verilen işlevi: Endüstri müzesi, kültür, eğlence ve rekreasyon merkezi		
Önemi: Paşalimanı Un Fabrikası İstanbul'un en eski ikinci değirmenidir.		
Risk Durumu: Harap durumda ve tüm dış etkilere açık olan yapı günümüzde restore edilmektedir.		
Mevcut Yapı ve Binalar Hakkında Ayrıntılı Bilgi: Günümüzde yapının döşemelerini taşıyan demir ve ahşap sütunlar yok olmuştur. Tuğla sütunları mevcuttur fakat demir putreller mevcut değildir. Çatı örtüsü tamamen yıkılmıştır. Yapının merdivenleri de şu an mevcut değildir. Yapının 1984 yılında yapılan incelemesi günümüz durumu ile kıyaslandığında yapının hızla harap olduğu söylenebilir.	Enerji Türü	
	İnsan	X
	Rüzgar	
	Su	
	Buhar	X
	Kömür	
	Elektrik	
Tarihçesi: Paşalimanı Un Fabrikası 1858 yılında kuruldu. Bazı kaynaklara göre ise 1863 yılında kuruldu. Yapının 1880 yılında 3 buhar kazanı ve 14 öğütme aygıtı ile aktif olarak çalıştığı bilinmektedir. 1883 yılında çıkan yangında yapı harap olmuş ve kapatılmıştır. 1910 yılında yapı tamir edilmiş ve yapıda genişletilme çalışmaları yapılmıştır. Yapıyı 1920 yılında İttihat Değirmencilik almıştır ve işletmeye başlamıştır. 1940 yılına geldiğinde yapı atıl hale gelmiştir. 1973 yılında Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu tarafında yapı I. Derece eski eser olarak tescillenmiştir. 2024–2025 döneminde sahada iskeleli müdahale görüntüleri ve envanterlerde 'restorasyonda' kaydı yer almıştır; ancak süreçle ilgili resmî ve kapsamlı bir uygulama duyurusu kamuya açık kaynaklarda tespit edilememiştir.		

3.4.2.2. Samsun Tütün Fabrikası

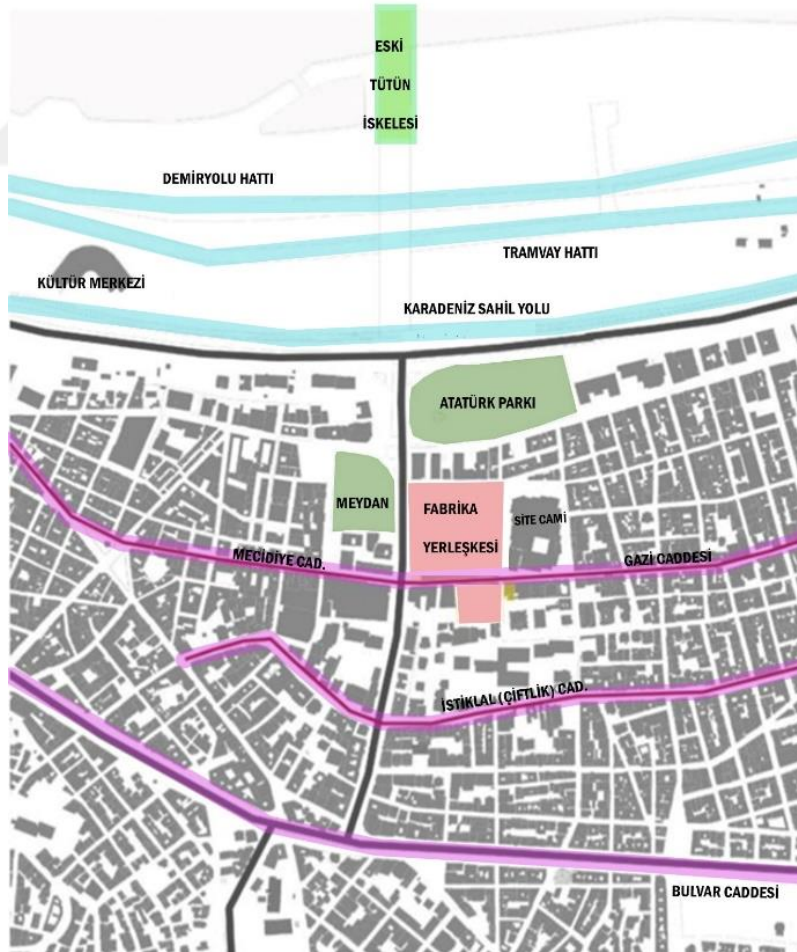
Samsun Tütün Fabrikası'nın Konumu ve Bağlamla Olan İlişkisi: Samsun Tütün Fabrikası'nın bulunduğu alanı inceleyecek olursak tarihi yapılardan meydana gelen müze, tiyatro gibi pek çok sivil yapı bulunmaktadır. Samsun Hükümet Konağı, Eski Alman Konsolosluğu, Tarihi Belediye Binası, Eski Fransız Konsolosluğu gibi idari yapılar yer almaktadır. Samsun Valiliği, Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Samsun Bölge Liman Başkanlığı, Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlık Makamı gibi oldukça fazla kamu binalarının olduğu bir alandır. Camiler, kiliseler, medreseler gibi dini yapılar açısından da zengin bir bölgedir. Ayrıca kent belleğinde önemli yerler haline gelen anıtsal yapılarla da ilişkisi olan bir alandır. Samsun Tütün Fabrikası'nın bulunduğu alan yapıyı daha da önemli hale getirmektedir. Yapı, kent dokusuyla bağlantılı olarak çevresinde eğitim, kültür, alışveriş, askerî, dini ve kamusal fonksiyonlara sahip bir dizi yapı bloğu barındırır. Ayrıca, kuzeyinde Cumhuriyet Meydanı adını taşıyan bir alan bulunmaktadır, bu meydan çeşitli etkinliklere ve gösterilere ev sahipliği yapmaktadır. Bu nedenle, yerleşke, konumu itibarıyla kentin sosyal ve kültürel bağlamında önemli bir merkezde yer almaktadır.

Şekil 3.14. Samsun Tütün Fabrikası konumu.

Samsun'un 19 Mayıs Bulvarı üzerinde konumlanan fabrika, yaklaşık 9.321 metrekarelik bir alan üzerinde yer almaktadır. Yapının çevresi önemli kentsel odaklarla çevrilidir: batısında Samsun Kültür Müdürlüğü, doğusunda Ordu Evi, kuzeyinde Sosyal Sigortalar    Hanı, güneyinde ise Merkez Site Camii, Samsun Vergi Dairesi Başkanlığı ve Merkez  ar ı bulunmaktadır ( zen & Sert, 2006).

Eski Tütün Fabrikası yerleşkesi, mağazaların ve d kk nların yoğun olarak bulunduğu iki önemli ticari cadde olan doğusundaki Gazi Caddesi ve batısındaki Mecidiye Caddesi arasında konumlanmıştır. Samsun Tütün Fabrikası yerle kesini birleştiren yol, yerle kenin içinden geçmekte ve böylece ticari bir aks oluşturmaktadır. Yerle kenin yakınında bulunan diğer önemli cadde  stiklal ( iftlik) Caddesi'dir ve bu cadde de yoğun bir ticaret merkezine ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, yerle kenin hemen karşısında, kentin çeşitli kültürel, sanatsal ve siyasi organizasyonlarının düzenlendiği Cumhuriyet Meydanı bulunmaktadır (Halıcı, 2021).

Şekil 3.15. Fabrika'nın Girişi ve Sokaklarla  li kisi, düzenlenmiştir (Halıcı, 2021).

Samsun Tütün Fabrikası'nın Tarihçesi: Samsun Tütün Fabrikası'nın inşası, Reji'nin İstanbul'daki ilk fabrikasını açmasının ardından gerçekleştirilmiştir. Ancak, fabrikanın kesin olarak faaliyete geçtiği tarih net değildir. Mevcut bilgilere göre, Samsun Reji Fabrikası'nın inşasına 1884 yılında başlandığı ve 1886 veya 1887 yıllarında tamamlandığı tahmin edilmektedir. Bu tahmini destekleyen en erken resmi belge, 1887 yılına dayanmaktadır (Kaplan, 2021).

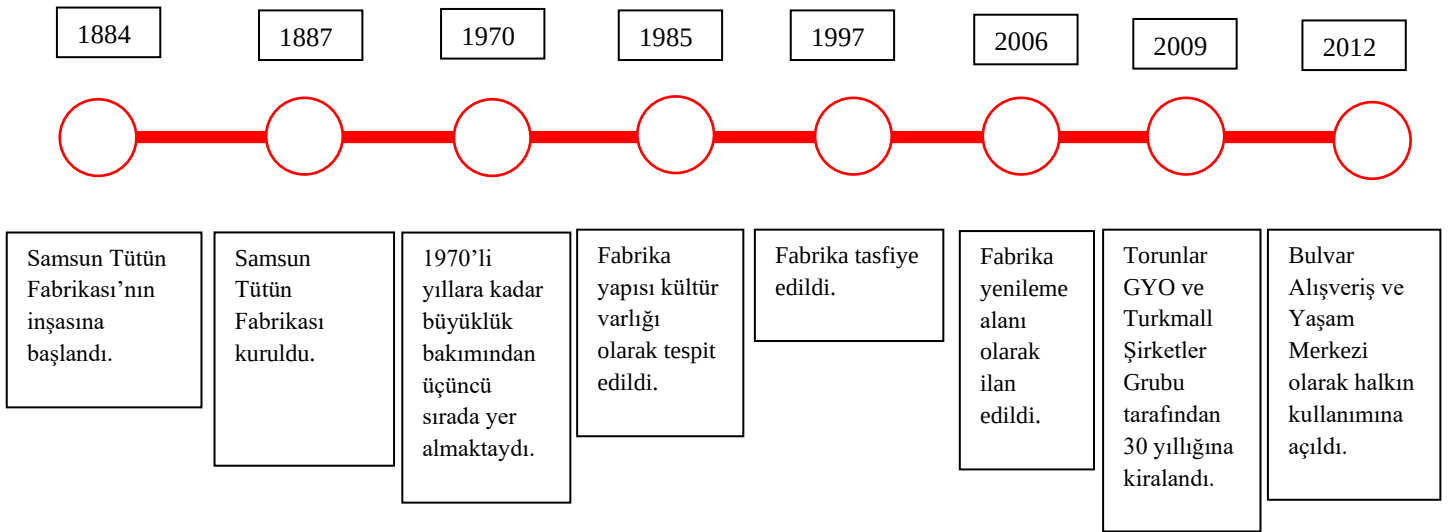
Şekil 3.16. Samsun Tütün Fabrikası görünümü (Kurt, 2014).

Samsun Anıtlar Kurulu tescil fişlerine göre, fabrika yerleşkesinin 1887 yılında Fransız döneminde inşa edildiği belirtilmektedir. Ancak, ne yazık ki, yerleşkenin mimarı bilinmemektedir. Samsun'da, yakın çevre ve Sivas ilinde tütün üretimi için faaliyet gösteren fabrikada, kuruluş yıllarında yaklaşık 600 işçi istihdam edilmiştir. Fabrikanın kuruluşunu gerçekleştiren Fransız Reji şirketine ait eski fotoğraflar, fabrikanın o dönemde kent ölçeğindeki büyüklüğünü ve kullanımını açıkça göstermektedir (Us, 2014).

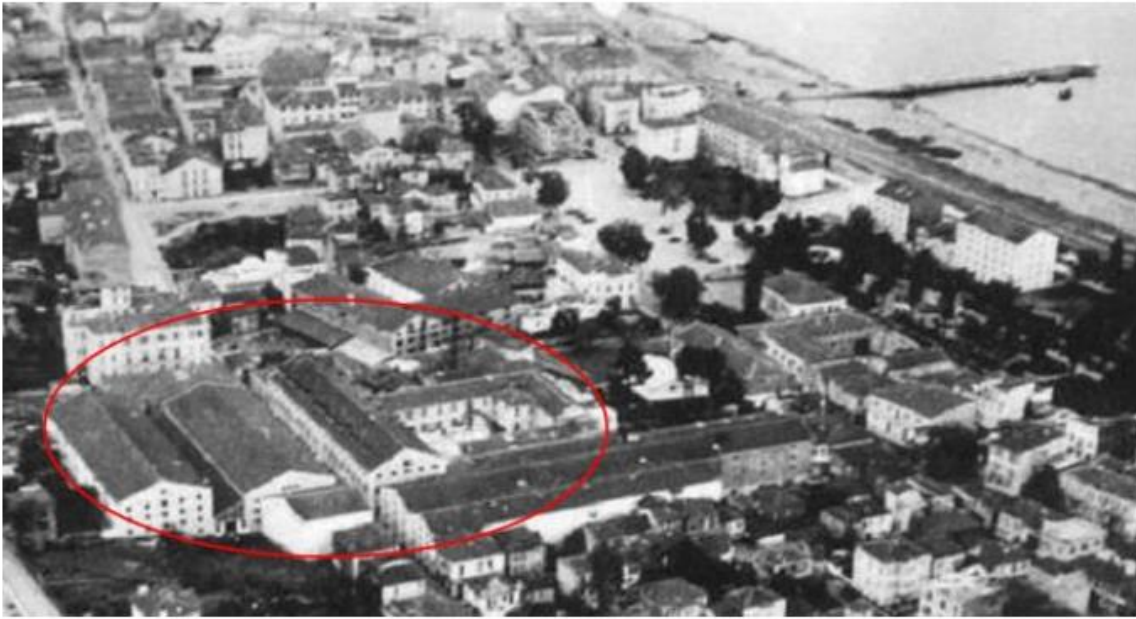
Şekil 3.17. Samsun Tütün Fabrikası'nın bir görüntüsü (Kaplan, 2021).

Yaklaşık bir asır boyunca hizmet veren ve 1994 yılında kapatılan Samsun Tekel Tütün Fabrikası, uzun süre boş ve bakımsız kaldıktan sonra 2006 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla yenileme alanı olarak ilan edilmiştir. 2009 yılında, Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından açılan ihale sonucunda, fabrika Torunlar GYO ve Turkmall Şirketler Grubu tarafından 30 yıllığına kiralanmıştır. Yapılan restorasyon çalışmalarının ardından, 2012 yılında Bulvar Samsun Projesi olarak yeniden işlevlendirilerek hizmete açılmıştır. Bulvar Samsun Projesi, çevre düzenlemesi yapılmış geniş bir meydan ve cadde arasında konumlanmakta olup, açık oturma alanları, restoranlar, kafeler, dükkânlar ve mağazalar gibi ticari alanların yanı sıra kültür ve sergi alanları ile ofisler barındıran bir yaşam merkezi olarak işlev görmektedir (Us, 2014).

Şekil 3.18. Samsun Tütün Fabrikası tarihsel süreci.

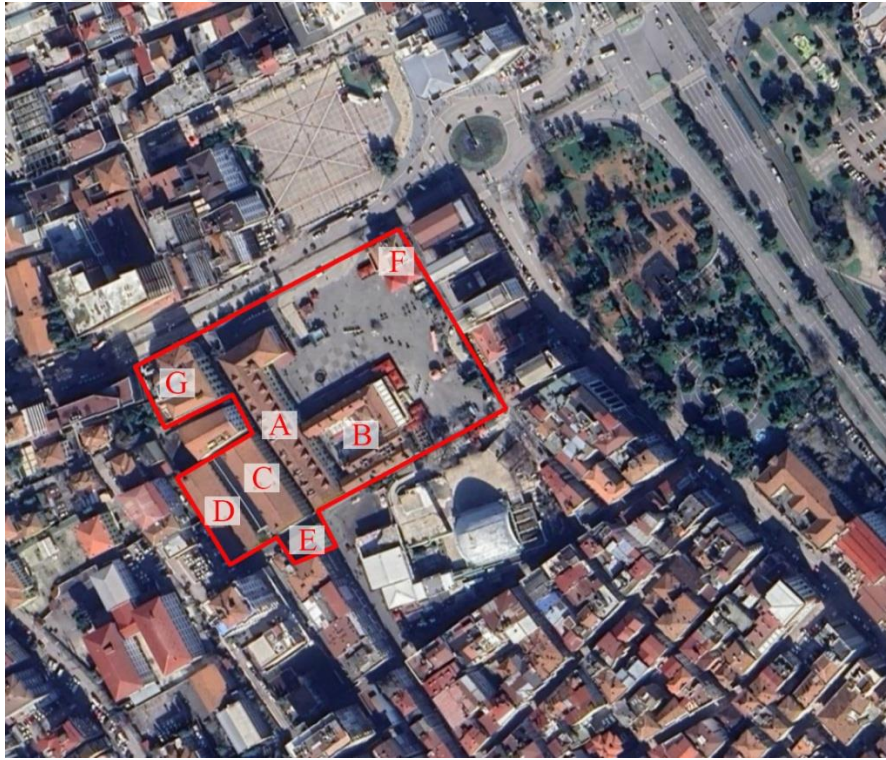
Samsun Tütün Fabrikası'nın Mimari Özellikleri: Samsun Tekel Tütün Fabrikası Yerleşkesi, Fransız mimari tarzına yakın bir üsluba sahip olup, sigara üretimi, depo, idari birimler, yemekhane, ıslak hacimler ve güvenlik birimlerinden oluşmaktadır. Üretimin gerçekleştiği ana yapı, genellikle diğer fabrika tasarımlarında olduğu gibi arazinin merkezine konumlandırılmıştır. Ayrıca, çalışanların boş zamanlarını geçirebileceği avlular, bu fabrikada da düşünülmüş ve tasarıma dahil edilmiştir. Fabrikanın sigara üretim ve depo alanları, zarif bir kolonat, geniş açıklıklar, yüksek tavanlar ve bütünsel bir düzenlemeyle karakterizedir. Yerleşkenin dış cephelerinde, kemerli kapılar ve pencereler, aynı zamanda kare formlu pencereler dikkat çekmektedir. Bu mimari öğeler, yapıya estetik bir dokunuş katarken, tütün kalitesini korumak amacıyla tütün depolarında yaygın olarak kullanılan ahşap döşeme, bu fabrikada da tercih edilmiştir.

Şekil 3.19. Fabrikanın yerleşkedeki görüntüsü (Kurt, 2014).

Samsun'un 19 Mayıs Bulvarı üzerinde konumlanan bu yerleşke, yaklaşık 9321 metrekarelik bir alana sahiptir. Batısında Samsun Kültür Müdürlüğü, doğusunda Ordu Evi, kuzeyinde Sosyal Sigortalar İş Hanı, güneyinde Merkez Site Camisi, Samsun Vergi Dairesi Başkanlığı ve Merkez Çarşı bulunmaktadır. Samsun Tekel Yerleşkesi, kent merkezinde stratejik bir konumda yer alır ve kentin ulaşım ağı, bu yerleşkeye yakın noktalardan geçer.

Samsun Tekel Tütün Fabrikası Yerleşkesi'nde, yapılar betonarme ve kâgir inşaat sistemleri kullanılarak oluşturulmuştur. Kâgir binaların dış duvarları beton, taş tuğla ve madeni levhalardan, taban ve tavanları ahşap, çatısı kiremit, ardavuz, eternit veya madeni levhalar gibi yanmaz maddeler ile örtülüdür. Her blokta zemin kaplaması ahşap, çatı kaplamalarında ise alaturka kiremit kullanılmıştır. Tüm bloklarda pencereler ve kapıların ahşap olmasına karşın merdivenler ise betonarmedir. Binalarda özel olarak düşünülmüş bir aydınlatma, havalandırma ve ısıtma sistemi bulunmamaktadır. Fabrika 6 bloktan meydana gelmiştir. A Blok: sigara üretim; B Blok: sigara üretimle birlikte yemekhane, kreş, ofis ve güvenlik; C, D, E Blokları: tütün deposu ve F Blok: tekel başmüdürlük binası olarak tasarlanmıştır. Yapı yeniden işlevlendirildikten sonra ise A Blok, mağaza, dükkân, konferans salonu, ofisler; B Blok, restoran, kafe ve kitabevi; C, D, E Bloklar, mağaza ve dükkân; F Blok restoran-kafe; sonradan adlandırılan G Blok ise mağaza ve dükkân olarak işlevlendirilmiştir. (Us, 2014).

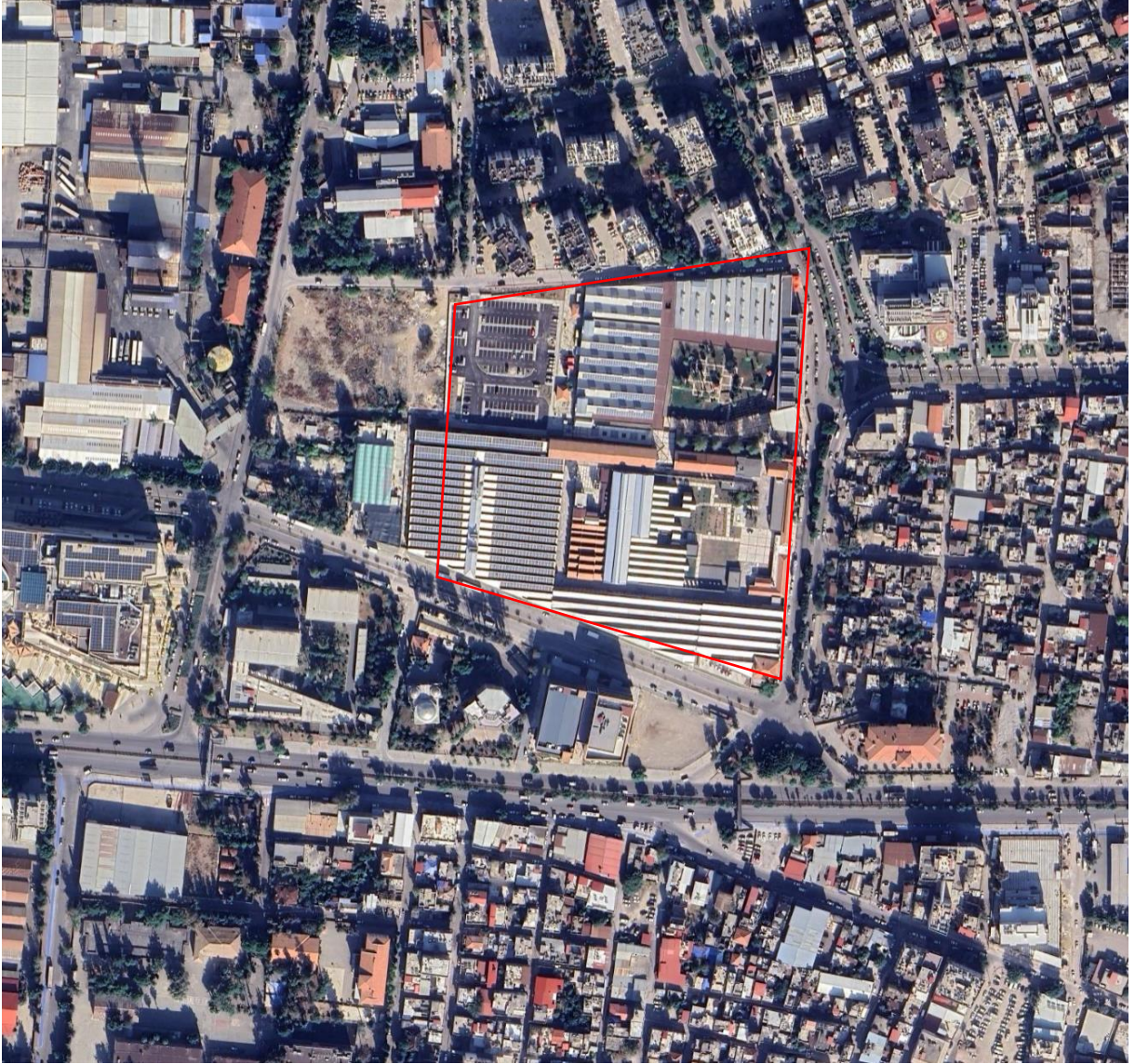
Şekil 3.20. Fabrikanın vaziyet planı, düzenlenmiştir. (Us, 2014).

Tablo 3.5. Samsun Tütün Fabrikası analiz tablosu.

Adı: Samsun Tütün Fabrikası		
İli: Samsun		
Ülkesi: Türkiye		
Türü: Endüstri Yapısı		
İlk İşlevi: Tütün Fabrikası		
Yeniden verilen işlevi: Alışveriş ve yaşam merkezi		
Önemi: 1970’li yıllara kadar büyüklük bakımından üçüncü sırada yer almaktaydı.		
Risk Durumu: Yapı restore edilmiştir ve günümüzde alışveriş merkezi olarak kullanılmaktadır.		
Mevcut Yapı ve Binalar Hakkında Ayrıntılı Bilgi: Samsun Tekel Tütün Fabrikası Yerleşkesi’ndeki binalar, betonarme ve kâgir yapım sistemleri kullanılarak inşa edilmiştir. Kâgir binaların dış duvarları beton, taş, tuğla ve madeni levhalardan oluşurken, taban ve tavanları ahşap, çatısı ise kiremit, ardavuz, eternit veya madeni levhalar gibi yanmaz malzemelerle kaplanmıştır. Yerleşkedeki tüm bloklarda döşeme kaplaması ahşap, çatı örtüsü ise alaturka kiremittir. Binalarda kapı ve pencereler ahşap, merdivenler ise betonarme olarak yapılmıştır. Ancak, binalarda özel olarak tasarlanmış bir ısıtma, havalandırma veya aydınlatma sistemi bulunmamaktadır. Yerleşke toplamda altı bloktan oluşmaktadır. İlk blok sigara üretim alanı, ikinci blok sigara üretim, ofis, güvenlik, yemekhane ve kreş üç, dört ve beşinci bloklar tütün deposu, altıncı blok ise tek el başmüdürlük binası olarak sıralanmaktadır.	Enerji Türü	
	İnsan	X
	Rüzgar	
	Su	
	Buhar	
	Kömür	
	Elektrik	X
Tarihçesi: 1884 yılında inşasına başlanan Samsun Tütün Fabrikası 1887 yılında kurulmuştur. 1970’li yıllara kadar Türkiye’deki en büyük tütün fabrikaları arasında üçüncü sırada yer alıyordu. 1980’li yıllarda giderek fabrika önemini yitirmeye başladı. Samsun Tütün Fabrikasının yapısı 1985 yılında kültür varlığı olarak tespit edilmiştir. 1997 yılına geldiğinde fabrika atıl hale geldi. 2006 yılında fabrika alanı yenileme alanı olarak ilan edildi. 2009 yılında Torunlar GYO ve Turkmall Şirketler Grubu tarafından fabrika 30 yıllığına kiralandı ve restorasyona başlandı. 2012 yılında ise fabrika yeni işlevini alarak Bulvar Alışveriş ve Yaşam Merkezi adıyla halkın kullanımına açık hale geldi.		

3.4.2.3. Millî Mensucat Fabrikası

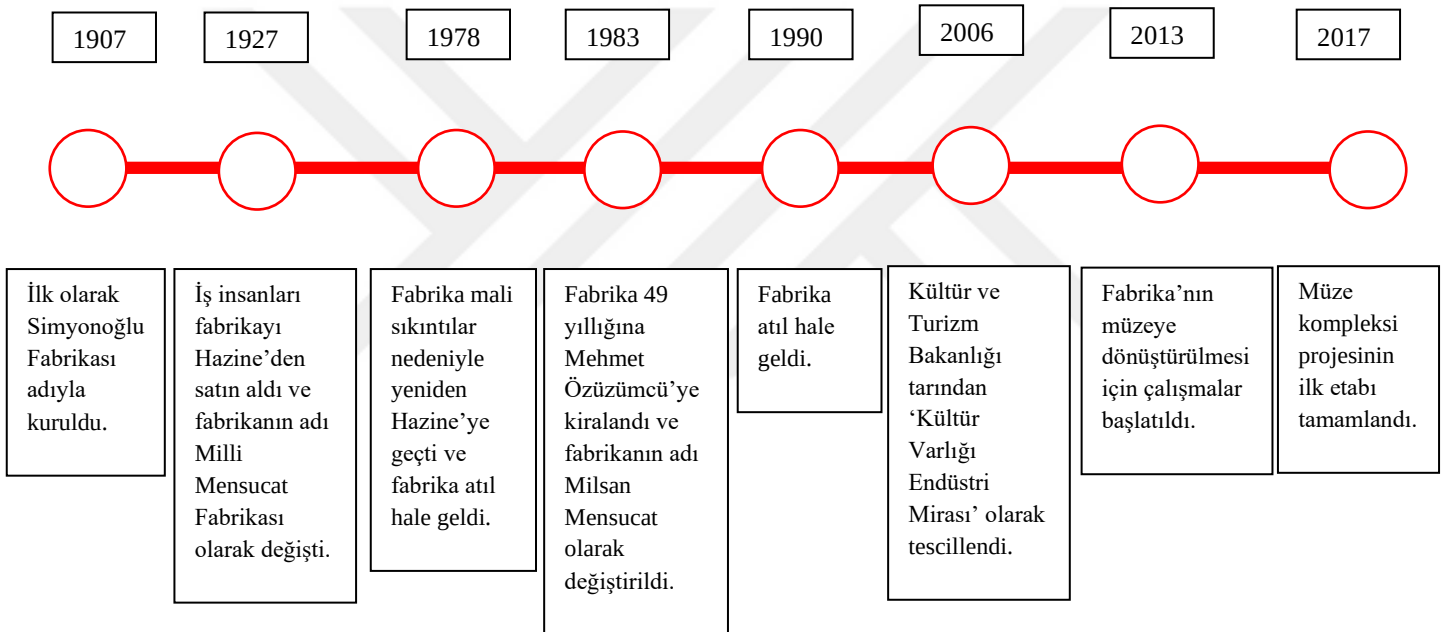
Milli Mensucat Fabrikası'nın Konumu ve Bağlamla Olan İlişkisi: Adana, tarihi boyunca tarım, ticaret ve sanayi alanlarında önemli bir merkez olmuştur. 19. ve 20. yüzyıllarda gelişen pamuk üretimi, bölgenin ekonomik yapısını şekillendirmiş ve tekstil sanayisinin temelini oluşturmuştur. Bu bağlamda, 1906 yılında kurulan Milli Mensucat Fabrikası, Adana'nın sanayileşme sürecindeki en önemli yapı taşlarından biri olmuştur. Fabrikanın konumlandığı Seyhan ilçesine bağlı Döşeme Mahallesi, tarihsel olarak Adana'nın en önemli ticaret bölgelerinden biridir. Osmanlı döneminden itibaren ticaret yollarının kesişim noktasında bulunan bu bölge, Cumhuriyet döneminde de ekonomik canlılığını sürdürmüştür. Milli Mensucat Fabrikası'nın burada inşa edilmesi, mahallenin sanayi ve ticaret merkezi haline gelmesini sağlamış, aynı zamanda çevresinde konut alanları ve iş yerlerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Fabrikanın bulunduğu bağlam, yalnızca ekonomik ve ticari açıdan değil, aynı zamanda kentsel ve sosyal dinamikler açısından da önemlidir. Sanayi işçileri için oluşturulan konutlar, bölgedeki kentleşme sürecini hızlandırmış, fabrikanın faaliyetleriyle birlikte Adana'da iş gücüne dayalı sosyal yapıyı da güçlendirmiştir. Günümüzde restorasyon sürecinde olan yapı, endüstriyel mirasın korunması ve kent belleğine kazandırılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Milli Mensucat Fabrikası, bulunduğu bağlam içinde sadece sanayi tarihine tanıklık eden bir yapı olmanın ötesinde, Adana'nın sosyo-ekonomik dönüşümünün ve sanayileşme sürecinin önemli bir sembolü olarak varlığını sürdürmektedir (Saban, 2016).

Şekil 3.21. Milli Mensucat Fabrikası konumu.

Milli Mensucat Fabrikası'nın Tarihçesi: Milli Mensucat Fabrikası, 1907 yılında Adana'nın Döşeme Mahallesi'nde Aristidi Kozma tarafından Simyonoğlu Fabrikası adıyla kurulmuştur. Ancak Kozma'nın şehirden ayrılmasının ardından fabrika hazineye devredilmiş ve ismi "Milli Fabrika" olarak değiştirilmiştir. Fransız işgali sürecinde fabrika tekrar eski sahiplerine geçmiş, ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda, sahipsiz fabrikaların yeniden canlandırılması amacıyla başlatılan girişimler kapsamında, Kayserili tüccar ve Adana Milletvekili Nuh Naci Yazgan ile dönemin önde gelen iş insanları Mustafa Özgür, Nuri Has ve Seyit Tekin, 1927 yılında fabrikayı Hazine'den satın almışlardır. Bu kapsamda, 1927 yılında iş insanları fabrikayı hazine mülkiyetinden satın alarak adını "Milli Mensucat Fabrikası" olarak değiştirmiştir. Fabrika, Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltma

hedefi doğrultusunda pamuklu iplik üretimi yapmak üzere yeniden faaliyete geçmiştir Fabrika, 1978 yılında mali sıkıntılar nedeniyle yeniden Hazine'ye geçmiş ve üretime ara verilmiştir. Ancak 1978 yılında üretimi durdurulmuş ve uzun yıllar boyunca atıl durumda kalmıştır. 1983 yılında, dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın talimatıyla, Gaziantep'li iş insanı Mehmet Özüzümcü'ye 49 yıllığına kiralanmış ve bu süreçte fabrikanın adı "Milsan Mensucat" olarak değiştirilmiştir. Günümüzde ise endüstriyel miras kapsamında kültürel varlık olarak tescillenen fabrika, Kültür Bakanlığı tarafından restore edilerek müze haline getirilmiştir. Bu dönüşüm sürecinde arkeoloji müzesi bölümü 2017 yılında tamamlanarak ziyarete açılmıştır (Özel, Karataş, Gün, Çardak, 2024).

Şekil 3.22. Milli Mensucat Fabrikası tarihsel süreci.

Milli Mensucat Fabrikası'nın Mimari Özellikleri: Milli Mensucat Fabrikası, endüstriyel bir yapı olarak inşa edilmiştir. Dönemin tekstil sanayii için gerekli olan büyük üretim alanlarına sahip, geniş iç mekânlar ve yüksek tavanlar içerir. Bu özellik, fabrikaların verimli çalışması için gerekli olan ışık, hava sirkülasyonu ve geniş alan gereksinimlerini karşılamak amacıyla tasarlanmıştır. Milli Mensucat Fabrikası, kapalı ve açık alanlardan oluşan, kompleks bir yapıya sahiptir. Kapalı alanlar üretim faaliyetlerine ayrılmışken, açık alanlar avlu işlevi görmektedir. Fabrikanın üretim alanları yüksek tavanlara sahip olup, bu sayede doğal ışığın içeri girmesi sağlanmıştır. Geniş iç mekanlar, makine yerleşimi için büyük alanlar sunmuştur. Yapı, yerel taş ve tuğla malzemelerle inşa edilmiştir. Bu malzemeler, hem estetik hem de işlevsel amaçlarla

kullanılmıştır. Taş, yapının temellerinde ve bazı duvarlarında, tuğla ise duvarlar ve yapısal elemanlar için tercih edilmiştir. Fabrikanın yapımının ilk aşamalarında taş ve tuğla kullanılsa da, zaman içinde yapılan eklemeler ve güçlendirmelerle betonarme karkas sistemi de devreye girmiştir. Fabrikanın cephe tasarımı, işlevsel ve sade bir şekilde şekillendirilmiştir. Süslemeler yerine, binanın işlevine odaklanılmıştır. Geniş pencere açıklıkları, doğal ışık alımını artırmaya yönelik olarak tasarlanmıştır (Tülücü, 2007).

Günümüzde yürütülen restorasyon çalışmalarıyla yapı, bir müze kompleksi haline getirilmiş ve kullanım çeşitliliği artırılmıştır. Yapının özgün mimari unsurları koruma altına alınarak, yeniden işlevlendirme sayesinde fiziksel ve geleneksel mimari özellikleri sürdürülebilir hale getirilmiştir. Bu sayede kompleks, fonksiyonel çeşitliliği ve koruma anlayışıyla önemini korumaya devam etmektedir. Müze kompleksinin yenileme süreci iki etapta tamamlanmaktadır. Birinci etap kapsamında, dört bloktan oluşan Adana Yeni Arkeoloji Müzesi inşa edilmektedir. İlk iki blokta sergileme alanları yer alırken, diğer bir blok çocuk etkinlik alanına, son blok ise hediyelik eşya satış noktası, kafe, danışma, bilet satış ve idari birimlere ayrılmıştır. İkinci etapta ise Kent, Sanayi, Etnografya, Tarım ve Milli Mensucat Müzeleri ile birlikte konferans salonu, kütüphane, peyzaj düzenlemeleri, açık alan düzenlemeleri, kafe ve idari birimler yer almaktadır (Özel, Karataş, Gün, Çardak, 2024).

Tablo 3.6. Milli Mensucat Fabrikası analiz tablosu, düzenlenmiştir. (Tülücü, 2007)

Adı: Milli Mensucat Fabrikası	 	
İli: Adana		
Ülkesi: Türkiye		
Türü: Endüstri Yapısı		
İlk İşlevi: Dokuma sanayi		
Yeniden verilen işlevi: Müze		
Önemi: Adana'nın ilk tekstil fabrikasıdır. Kültür varlığı endüstri mirası olarak tescillenmiştir.		
Risk Durumu: Yapı restore edilmiştir ve günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.		
Mevcut Yapı ve Binalar Hakkında Ayrıntılı Bilgi: Fabrika, idari ve üretim bölümleri olarak yapılandırılmıştır. İdari bölüm iki katlı olup, üretim bölümü ise geniş açıklıklara sahip, yüksek tavanlı ve tek katlı yapılardan oluşmaktadır. Fabrika kompleksi şu birimleri içermektedir: 4 adet dokuma ünitesi ve depoları, 1 boyahane ve kontrol bölümü, idari kısım, kaynak atölyeleri, hasıl daireleri, geniş seri çözgü alanları, ambarlar, misafirhane, yemekhane ve kreş birimleri. Yapı tuğla ve betonarme karkas sistemle inşa edilmiş olup, ahşap çatılı, çatı örtüsü ise kiremit ve sac malzeme ile kaplanmıştır.	Enerji Türü	
	İnsan	X
	Rüzgar	
	Su	
	Buhar	
	Kömür	X
	Elektrik	X
	Motor	X
Tarihçesi: Fabrika, 1907 yılında Simyonoğlu Fabrikası adıyla kurulmuş olup, daha sonra Hazine'ye devredilerek "Milli Fabrika" adını almıştır. Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda, sahipsiz fabrikaların yeniden canlandırılması amacıyla başlatılan girişimler kapsamında, Kayserili tüccar ve Adana Milletvekili Nuh Naci Yazgan ile dönemin önde gelen iş insanları Mustafa Özgür, Nuri Has ve Seyit Tekin, 1927 yılında fabrikayı Hazine'den satın alarak adını "Milli Mensucat" olarak değiştirmişlerdir. Fabrika, 1978 yılında mali sıkıntılar nedeniyle yeniden Hazine'ye geçmiş ve üretime ara verilmiştir. 1983 yılında, dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın talimatıyla, Gaziantep'li iş insanı Mehmet Özüzümcü'ye 49 yıllığına kiralanmış ve bu süreçte fabrikanın adı "Milsan Mensucat" olarak değiştirilmiştir. Günümüzde yapı kültür varlığı endüstri mirası olarak tescillenmiştir ve daha sonra Kültür Bakanlığı tarafından restore edilmiştir. Adana Müzesi'nin Arkeoloji Müzesi bölümü olarak 2017 yılında tamamlanmıştır.		

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Cumhuriyet Un Fabrikası, endüstriyel nitelikleriyle dikkat çeken mimari yapısı ve kentsel konumuyla, Adana kent dokusu içerisinde simgesel bir kesit oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, yapının sanat ve kültür işlevleriyle bütünleşmesi sonucunda, eski endüstri yapısının kimliği çağdaş bir mimari yaklaşımla yeniden yorumlanmalı; böylece fabrikanın endüstri mirası niteliği korunarak yeni işlevi doğrultusunda evrilmiş bir endüstri kimliği oluşturulmalıdır. Bu bölümde, Cumhuriyet Un Fabrikası üzerine gerçekleştirilen saha çalışmaları, gözlemler ve literatür taraması doğrultusunda bu bölgede yaşayan katılımcılara yönelik bir anket çalışması oluşturulmuştur. Kullanıcı anketlerinden elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan bulgular sunulmakta ve bu bulgular, araştırmanın kuramsal çerçevesi kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, yapının hem mimari nitelikleri hem de kentsel ve toplumsal bellekteki yeri açısından önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle Cumhuriyet Un Fabrikası'nın Seyhan Mahallesi'nde yaşayan kent bireylerinin belleklerindeki yeri ve yeni kullanım amacıyla ilgili fikirlerinin alınması amaçlanmıştır. Yapılan görüşmeler, mekan analizi ve incelemeler sonucunda tescilli bir endüstri mirası olan Cumhuriyet Un Fabrikası için bir yeniden işlev önerisinde bulunulması hedeflenmiştir.

4.1. Bulgular

Bu bölümde Cumhuriyet Un Fabrikası'nın konumu, tarihçesi ve mimari özelliklerinden ve mahallede yaşayan 400 kullanıcıya yönelik 14 soruluk bir anket çalışmasından bahsedilmiştir. Bunun sonucuna göre de bir değerlendirme yapılmıştır.

4.1.1. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın Konumu, Tarihçesi ve Mimari Özellikleri

Bu bölümde yapılan literatür taraması, arşiv incelemesi ve saha çalışmaları sonucunda Cumhuriyet Un Fabrikası'nın konumu, tarihçesi ve mimari özelliklerinden bahsedilmiştir.

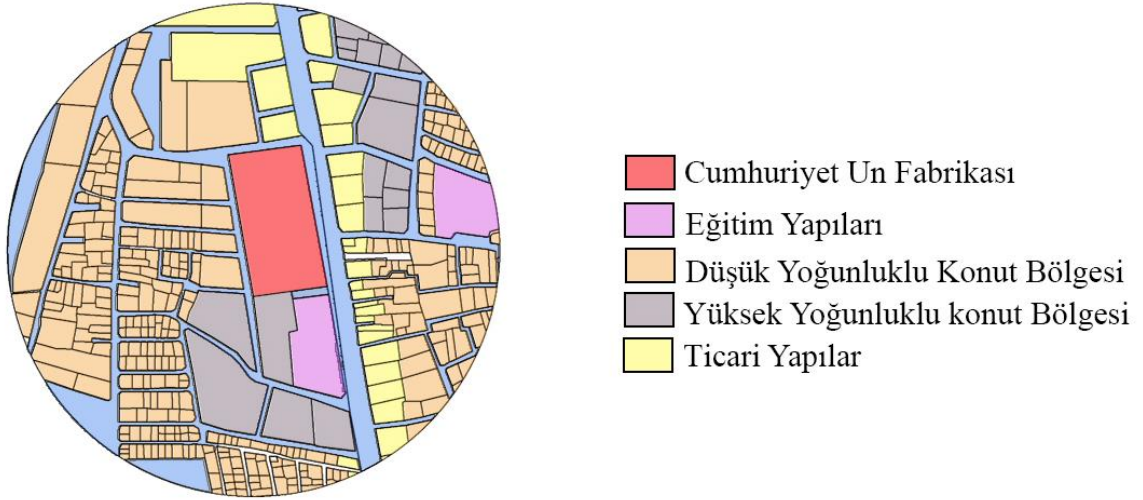
Cumhuriyet Un Fabrikası'nın Konumu ve Bağlamla Olan İlişkisi: Çalışmada; Adana İli, Yüreğir İlçesi'nde Seyhan Mahallesi, 9371 ada 5 parselde yer alan ve 2009 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından tescil edilen Cumhuriyet Un

Fabrikası'nın kentsel bağlamla olan ilişkisi irdelenmiştir. Yaklaşık 20.000 m²'lik bir alanda konumlandırılan endüstri mirası, yeniden işlevlendirme uygulamalarında bir yerleşkedeki koruma müdahalesinin değerlendirilmesinde dikkate alınan ölçütlerden; kentsel çevre ile farklı ölçeklerdeki ilişkilerinin okunması bağlamında incelenmiştir.

Şekil 4.1. Cumhuriyet Un fabrikası ve yakın çevresinin yerleşim planı.

Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yakın çevresini inceleyecek olursak çevresinde pek çok ticari yapı bulunmaktadır. Yapı ilk açıldığı yıllarda şehrin çeperine uzak olmasına rağmen zamanla büyüyen şehrin içinde kalmıştır ve çevresine pek çok konut yapılmıştır. Günümüzde düşük ve yüksek yoğunluklu konut bölgesinin içinde yer almaktadır. Ayrıca yakın çevresinde pek çok okul, otel, kamu kurumu, AVM, otopark, tarihi ve turistik yerler yer almaktadır. Konumundan dolayı odak noktası haline gelmeye çok uygundur. Cumhuriyet Un fabrikası, Seyhan Nehrinin geçtiği aksa paralel bir şekilde konumlanmaktadır.

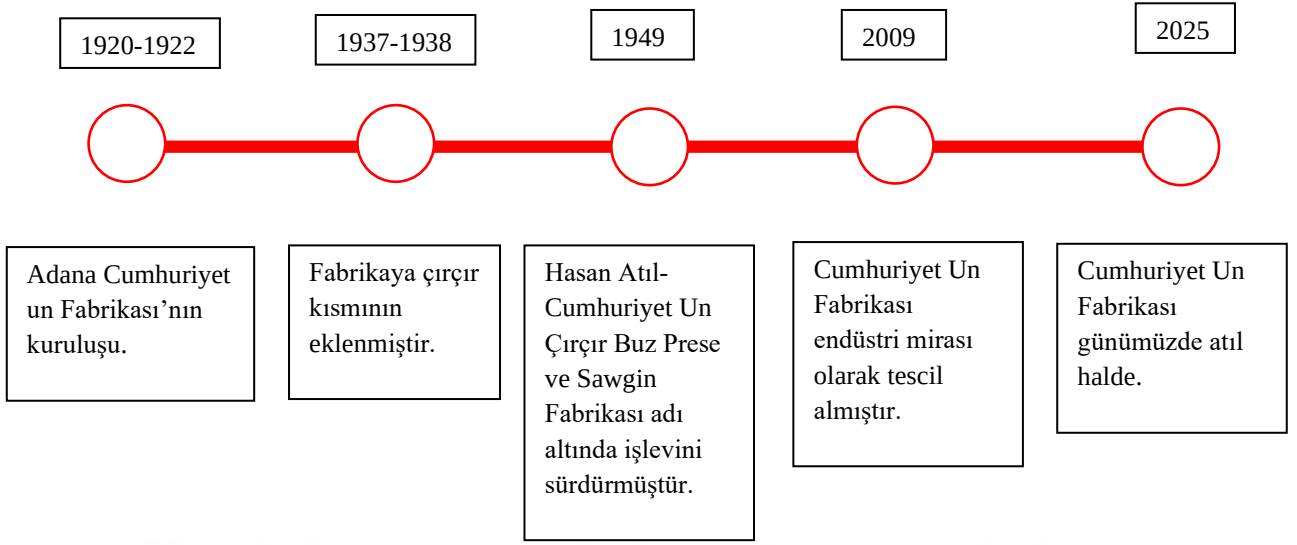

Şekil 4.2. Cumhuriyet Un fabrikası ve yakın çevresinin tipolojik analiz ve yerleşim planı.

Cumhuriyet Un fabrikasını konum olarak ele aldığımız zaman D400 yolu ve Karataş yolundan geçmektedir. D400 yolu Adana'yı diğer şehirlere bağlayan ana yoldur. Karataş yolu ise şehrin deniz turizminin kaydıgı ve gün geçtikçe daha da aktifleşen yoldur.

Yakın çevresini incelediğimizde ise pek çok yerden göç alan bir bölgede yer almaktadır. Çarpık kentleşme sebebiyle bu bölgede dönüşüme, gelişime açık bir haldedir. Cumhuriyet Un fabrikasını yeniden işlevlendirerek bu dönüşüme pozitif bir katkı sağlamak mümkündür.

Cumhuriyet Un Fabrikası'nın Tarihçesi: Fabrika, Cumhuriyet Döneminde yapılmış olan Adana'nın ikici un fabrikasıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Adana'nın ve bölgenin un ihtiyacını karşılamada önemli görev yapmıştır. Çırçır kısmı daha sonra ihtiyaç doğrultusunda eklenmiştir. Un fabrikası 1920-1922 yıllarında kurulmuş ve Adana'nın ikinci un fabrikası olmuştur. Alman teknolojisi kullanılmıştır. 1937 1938 yıllarında ise çırçır eklenmiştir. Bugün için fabrika terk edilmiş görünümündedir. Fabrika alanı 60 dönümdür (Tülücü, 2007).

Şekil 4.3. Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın tarihsel süreci.

“Bu müessese Çukurova'nın en büyük değirmenidir; bütün Adana şehrinin ihtiyacına cevap verecek kudrette olup, çalışma sahası Çukurova'nın her tarafıdır. Şehir ihtiyacı sür'atle görülür ve umumiyetle eşhasa ve müesseselere ait buğdaylar öğütülür. Beher çırçır makinesi saatte 15 kilo pamuğu temizleyecek kudrettedir. Un kapasitesi günde 30 tondur (Kurtuluş, 1949)”. Sadi Kurtuluş 1949 yılında yazdığı Çukurova'da Sanayi adlı kitabında Cumhuriyet Un Fabrikası'ndan bu şekilde bahsetmektedir. O dönemde binanın kentte oluşturduğu imgesel etkinin yansımasını anlayabiliriz.

Şekil 4.4. Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yapıldığı dönemden bir fotoğraf. (Ramazan Atıl Arşivinden)

1949 yılında fabrika, “Hasan Atıl – Cumhuriyet Un Çırçır Buz Prese ve Sawgin Fabrikası” adı altında faaliyet göstermeye devam etmiştir. Bu dönemde özel sektör girişimciliği ön plana çıkmış, fabrika hem yerel istihdama katkı sağlamış hem de Adana'nın endüstriyel kimliğinde önemli bir yer edinmiştir (Adana Sanayi Odası, 1983).

2009 yılında Cumhuriyet Un Fabrikası, endüstri mirası olarak tescillenmiştir. Bu tescil kararı, yapının tarihî, mimari ve teknolojik değerlerinin korunmasına yönelik farkındalığın arttığını göstermektedir. Böylece fabrika, Adana'nın endüstriyel geçmişini temsil eden önemli bir kültürel miras ögesi olarak koruma altına alınmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009).

Günümüzde, 2025 yılı itibarıyla Cumhuriyet Un Fabrikası atıl durumdadır. Ancak yapının özgün mimari karakteri, konumu ve tarihî önemi, yeniden işlevlendirilmesi için güçlü bir potansiyel sunmaktadır. Bu doğrultuda, fabrikanın sürdürülebilir koruma ilkeleri doğrultusunda kültürel, eğitsel ve sanatsal işlevlerle yeniden kullanılması önerilmektedir (Uçar, 2013).

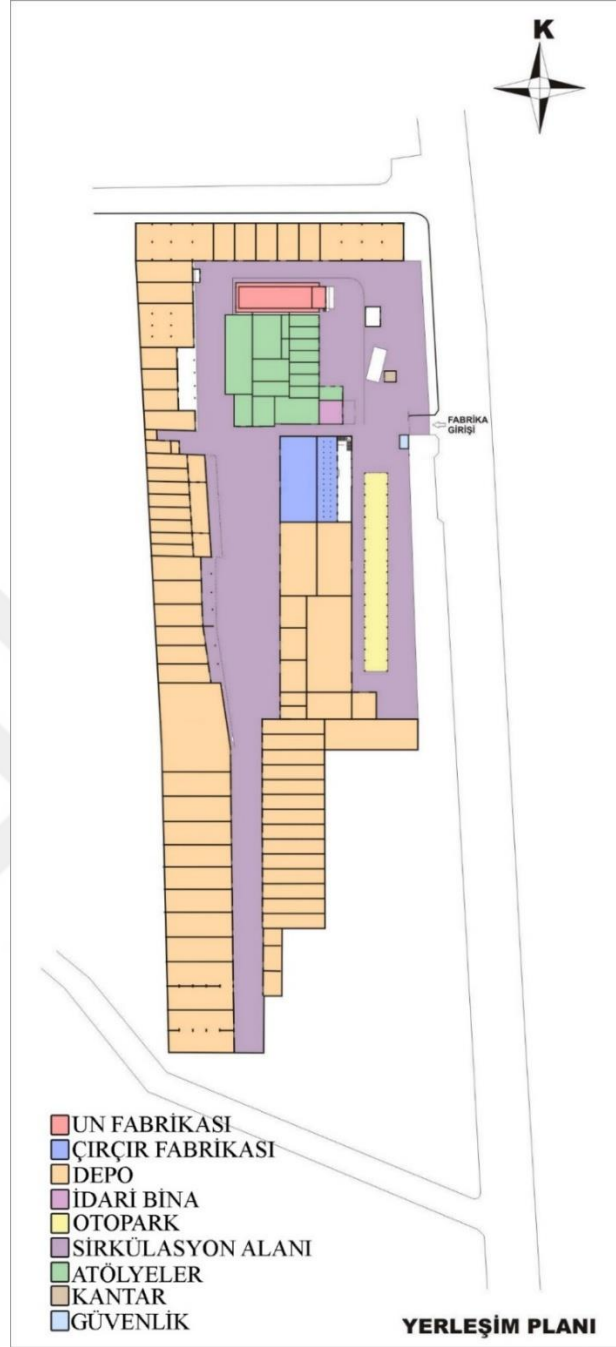
Şekil 4.5. Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yapıldığı dönemden bir fotoğraf. (Ramazan Atıl Arşivinden)

Ülkemizin hızlı kültürel ve mekânsal değişimi, kent mekanının en önemli unsuru olan sokaklar ve bu sokakların oluşturduğu kent imgeleri üzerinde son yıllarda artan bir etkiye sahiptir. Kent dinamiklerinin değişmesiyle birlikte, sokak manzaraları ve bu manzaralara bağlı değerler hızla değişmektedir. Eski ve yeni mekanlar arasındaki ilişkiler incelenerek, sokaklar, ulaşım ve insan ilişkilerinin kent yaşamında yeniden değerlendirilmesi ve sürdürülebilir bir yaşam ortamı oluşturulması gereklidir. Bu bağlamda, hızla kimliksizleşen sokaklar ve çevresindeki kentsel mekan öğeleri, değişen kültürel yaşama uyum sağlayacak şekilde yeniden ele alınmalı ve "yeni kimlikler ve imgeler" kazandırmak için uygulamalara geçilmelidir. Ancak, kent kimliklerinin ve imgelerinin yeniden oluşturulmasında moda veya taklitçilikten kaçınılarak, akılcı ve rasyonel çözümlere odaklanılmalıdır. Son yıllarda ulusal düzeyde, küçük ölçekte olsa bile, kentlerin tarihi, kültürel ve doğal yapısını iyileştirmeye yönelik çabaların olması umut vericidir (Ulu ve Karakoç, 2004).

Cumhuriyet Un Fabrikası'nın Mimari Özellikleri: Cumhuriyet Un Fabrikası kompleksi; üretim, ulaşım, idare, depo, güç–arıtma ve atölye birimlerinden oluşan çok işlevli bir yerleşim düzenine sahiptir. Fabrika, çok katlı bir yapı olarak inşa edilmiş olup, dikdörtgen plan tipine sahiptir. Duvarlarda tuğla, kolon ve döşeme gibi taşıyıcı elemanlarda ise betonarme malzeme kullanılmıştır. İç mekânda büyük üretim makinelerinin yer alması nedeniyle geniş açıklıklar tercih edilmiştir. Depo birimleri de benzer yapısal özelliklere sahip olup, geniş açıklıklı mekânlar şeklinde tasarlanmıştır. Yönetim binası ise iki katlı olarak planlanmış; taşıyıcı sistemi ve yapı elemanları üretim birimleriyle benzerlik göstermesine rağmen geniş açıklıklara sahip değildir. Fabrika bünyesine zamanla idari birimler ve depolar eklenmiş, ilk kurulduğunda yalnızca un üretimi amacıyla kullanılan yapıya daha sonraki dönemlerde ihtiyaç doğrultusunda çırçır bölümü dahil edilmiştir. Tesis, Adana–Karataş karayoluna bağlantılı bir ulaşım ağına sahip olup, makine daireleri tesisat işlevlerinin yoğun olduğu dikdörtgen plan tipinde düzenlenmiştir. Atölye ve laboratuvar birimleri ise çok katlı, dikdörtgen planlı ve doğal aydınlatma olanakları güçlü mekânlar olarak tasarlanmıştır.

Tablo 4.1. Cumhuriyet Un Fabrikası fonksiyon-mekan-biçim ilişkisi tablosu, düzenlenmiştir.
(Tülücü, 2007)

Fonksiyon	Mekan	Özellikler
Üretim	Un-Çırçır	Çok katlı yapılar olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapılarda tuğla duvarlar ve tesisat sistemleri ağırlıklı bir yapı düzeni görülmektedir. Kolonlar, kirişler ve döşemeler gibi taşıyıcı elemanlar ise betonarme malzeme ile oluşturulmuştur.
Ulaşım	Karayolu	Adana/ Karataş yoluna bağlıdır.
İdare	Yönetim Binası	Bu yapılar iki katlı olarak tasarlanmıştır. Mekân kurgusu, kare ve dikdörtgen biçiminde planlanmış, dar ve geniş hacimlerin bir arada kullanıldığı bir düzenlemeye sahiptir.
Depo	Ambarlar	Bu yapılar, dikdörtgen planlı, geniş açıklıklara sahip kapalı mekânlar olarak tasarlanmıştır. Duvarlarda tuğla ve taş malzeme birlikte kullanılmış, çatı sistemi ise ahşap konstrüksiyonla oluşturulmuştur.
Güç- Arıtma	Makine Daireleri	Bu yapılar, tesisat ağırlıklı işlevlere sahip, dikdörtgen plan tipinde kurgulanmış yapılardır.
Atölyeler	Labaratuarlar	Bu yapılar, çok katlı, dikdörtgen plan şemasına sahip ve doğal aydınlatma olanakları güçlü mekânlar olarak tasarlanmıştır.

Şekil 4.6. Cumhuriyet Un Fabrikası fonksiyon-mekan-biçim ilişkisi, düzenlenmiştir. (Tülücü, 2007)

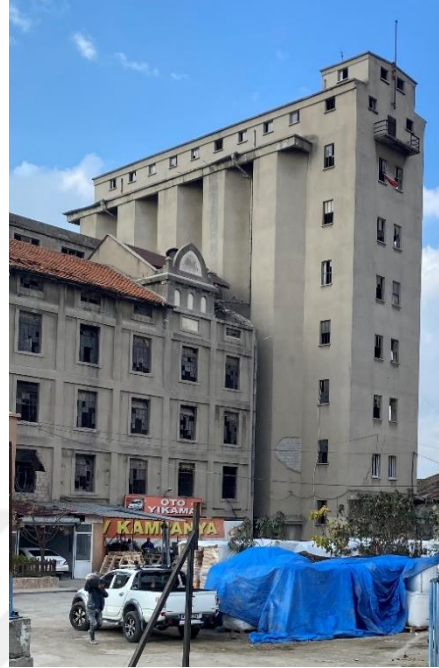
Cumhuriyet Un Fabrikası yapısında üretim bölümü olarak Un Fabrikası ve Çırçır Fabrikası bölümleri yer almaktadır. Fabrika girişinde güvenlik binası mevcuttur ve bu binanın yakınında kantar bölümü yer almaktadır. Üretim tesisleri arasında atölyeler mevcuttur. Bir adet idari binası vardır. Kalan bölümler bolca depolama alanı olarak tayin edilmiştir. Ayrıca giriş kısmına yakın büyük bir otopark alanı da mevcuttur.

Şekil 4.7. Cumhuriyet Un Fabrikası fiziki yapısındaki değişim. (Tülücü, 2007)

Cumhuriyet Un Fabrikası yapısının günümüzde büyük bir bölümü atıl haldedir. Un Fabrikası olarak yapılan Cumhuriyet Un Fabrikası'na daha sonradan çırçır fabrikası da eklendiği için yapıda sonradan eklenmiş bölümler mevcuttur. Yapının çok az bir kısmı da yok olmuş durumdadır.

Tablo 4.2. Cumhuriyet Un Fabrikası’nın analiz tablosu, düzenlenmiştir. (Tülücü, 2007)

Adı: Cumhuriyet Un Fabrikası		
İli: Adana		
İlçesi/Mahallesi: Yüreğir/Seyhan		
Türü: Endüstri Yapısı		
Özel İşlevi: Un, Çırçır		
Önemi: Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Adana ve çevresinin un gereksinimini karşılamak amacıyla faaliyet gösteren bu tesis, kentte kurulan ikinci un fabrikası olma özelliğini taşımaktadır. Zamanla üretim kapasitesini artırmak ve değişen taleplere uyum sağlamak amacıyla çırçır bölümü de yapıya eklenmiştir.		
Risk Durumu: Tesis Aktif Değildir.		
Mevcut Yapı ve Binalar Hakkında Ayrıntılı Bilgi: Un fabrikası yaklaşık 60 dönümlük bir arazi üzerinde konumlandırılmıştır. Kuruluş döneminde 600 ila 700 kişi arasında değişen sayıda işçi istihdam edilmiştir. Çok katlı olarak tasarlanan tesiste; un hazırlama ünitesi, idari bina, kapalı depolar, paketleme bölümü ve laboratuvar yer almaktadır. Ayrıca, iki katlı çırçır binası, depo ve sundurma alanlarından oluşmaktadır. Depolar oldukça geniş ölçekte inşa edilmiştir. Kolonlar taş ya da taş üzerine tuğla kaplama, kirişler ise başlangıçta ahşap, daha sonraki dönemlerde betonarme takviyelerle güçlendirilmiştir. Kapı ve pencere açıklıkları kemerli biçimde, depo saçakları ise uzun tutularak yarı açık alanlar araç parkı olarak değerlendirilmiştir.	Enerji Türü	
	İnsan	
	Rüzgar	
	Su	
	Buhar	X
	Motor	
	Elektrik	X
Tarihçesi: Un Fabrikası, 1920–1922 yılları arasında inşa edilerek Adana’daki ikinci un üretim tesisi olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Kurulum sürecinde Alman mühendislik ve teknoloji sistemi kullanılmıştır. 1937–1938 yıllarında ise üretim sürecine katkı sağlamak amacıyla çırçır bölümü eklenmiştir. Günümüzde yapı atıl ve kullanılmayan bir görünüm sergilemekte olup, tesisin kurulu bulunduğu alan yaklaşık 60 dönüm büyüklüğündedir.		

4.1.2. Anket Çalışması

Cumhuriyet Un Fabrikası'nın kullanım sürecinde değerlendirme kriterleri bağlamında incelemesi yapılırken mahallede yaşayan 400 kullanıcıya yönelik 14 soruluk bir anket çalışması yapılmıştır. Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 27.02.2023 tarihli ve 02/9 sayılı karara göre anket soruları için izin alınmış ve etik açıdan uygun bulunmuştur. Araştırmada, katılımcılarla bire bir (yüz yüze) anketler yapılmıştır. Kullanıcı anketleri için hedef kitle olarak, Adana ili Yüreğir ilçesinde ve özellikle de çalışma alanının da bulunduğu Seyhan Mahallesi, Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yakınında bulunan rekreasyon alanlarındaki insanlar seçilmiştir. Kullanıcı anketleri iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kullanıcıların demografik özelliklerinin anlaşılması amaçlıdır. Bu bölümde kullanıcılar yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre gruplanmış, kullanıcıların rekreasyon alanlarını hangi mevsimlerde kullandıkları, kullanım sıklıkları ve nedenleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

İkinci bölüm, mevcut duruma ilişkin kullanıcı memnuniyetinin ölçülmesidir. Çalışma alanının güncel durumuyla ilgili kullanıcı memnuniyeti ölçümü amaçlanmıştır. Bu bölümde Endüstri Mirası olarak Adana Cumhuriyet Un Fabrikası'nın güncel durumuna ilişkin, yerel halkın memnuniyetini araştırmaktadır ve aynı zamanda kullanıcı taleplerinin ortaya konulmasıdır. Anket soruları ile kullanıcıların çalışma alanı olan Adana Cumhuriyet Un Fabrikası ve işleviyle ilgili beklenti ve taleplerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

4.1.2.1. Katılımcıların Demografik Yapısının Tespiti

Bu bölüm ankete katılan kullanıcıların demografik yapısının tespitine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Tablo 4.3. Demografik özelliklere ilişkin bulgular tablosu tablosu.

	Gruplar	n	%
Yaş	18-25	34	8,5
	25-35	141	35,3
	35-50	130	32,5
	50-65	75	18,8
	65 yaş ve üstü	20	5,0
Cinsiyet	Erkek	302	75,5
	Kadın	98	24,5
Eğitim Durumu	İlköğretim	121	30,3
	Lise	169	42,3
	Üniversite	19	4,8
	Yüksekokul	91	22,8
Meslek	Emekli	8	2,0
	Esnaf	310	77,5
	İşçi	74	18,5
	Memur	4	1,0
	Öğrenci	2	0,5
	Serbest meslek	2	0,5
Gelir Durumu ¹	Asgari ücretli	4	1,0
	5-10 bin	124	31,0
	10 bin – 15 bin	157	39,3
	15 bin ve üzeri	115	28,8

Tablo 9’a göre anket çalışmalarına katılan 24 kişi 18-25 yaş grubu arasında, 141 kişi 25-35 yaş grubu arasında, 130 kişi 35-50 yaş grubu arasında, 75 kişi 50-65 yaş grubu arasında, 20 kişi ise 65 yaş ve üstüdür. Mahallede bulunan 400 kişi ile yapılan anket çalışmasına göre ankete katılanların çoğunluğu 25-35 ile 35-50 yaş grubu arasındadır.

Anket çalışmalarına katılan bireylerin 302’si erkek, 98’i ise kadındır. Anket çalışmasına katılan bireylerin büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır.

¹ Anket çalışması 01.02.2023-01.04.2023 tarihleri arasında yapılmıştır. Anketin yapıldığı dönemde aylık brüt asgari ücret 13.414,50 TL olarak belirlenmiştir. Aynı dönemde 1 \$, 20,45 TL ye denk gelmektedir.

Anket çalışmalarına katılan 121 kişi (%30,3) ilköğretim mezunu, 169 kişi (%42,3) lise mezunu, 19 kişi (%4,8) üniversite mezunu, 91 (%22,8) kişi ise yüksekokul mezunudur. Anket çalışanlarına katılanların çoğunluğu lise mezunudur.

Anket çalışmasına katılanların meslek grubunu inceleyecek olursak 8 kişi emekli, 310 kişi esnaf, 74 kişi işçi, 4 kişi memur, 2 kişi öğrenci, 2 kişi ise serbest meslek grubu ile karşımıza çıkmaktadır. Anket çalışmasına katılanların büyük çoğunluğu (%77,5) esnaflardan oluşmaktadır.

2. İkamet Yeri ve Mülkiyet Durumu

Tablo 4.4. İkamet yeri ve mülkiyet durumu tablosu.

		Gruplar	n	%
İkamet Yeri		Çukurova	17	4,3
		Sarıçam	5	1,3
		Seyhan	5	1,3
		Yüreğir	373	93,3
Mülkiyet durumu		Kiracı	128	32,0
		Sahip	272	68,0

Tablo 10'a göre ikamet yeri; Yüreğir (%93,3), Çukurova (%4,3), Sarıçam (%1,3) ve Seyhan (%1,3) şeklindedir. Mülkiyet durumu ise; kiracı (%32,0) ve sahip (%68,0) şeklindedir.

Yapılan anket çalışmasına katılanlardan 373 kişi Yüreğir ilçesinde ikamet etmektedir. Katılımcılardan 17 kişi Çukurova ilçesinde, 5 kişi Sarıçam ilçesinde, 5 kişi de Seyhan ilçesinde ikamet etmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%93,3) Yüreğir ilçesinde ikamet etmektedir. Çukurova, Sarıçam ve Seyhan ilçelerindeki ikamet oranı çok düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Mülkiyet durumuna bakıldığında ise %68'lik bir oranla ev sahipliği yapan kişilerin sayısı belirgin şekilde daha fazla. Kiracı olanlar ise %32 oranında.

Genel olarak, bu veriler, Yüreğir'deki ikamet oranının yüksek olduğunu ve ev sahipliği durumunun kiracılığa kıyasla daha yaygın olduğunu göstermektedir.

3. Bölgeye Gelme ve Tercih Etme Nedenleri

Tablo 4.5. Bölgeye gelme ve tercih etme nedenleri tablosu.

	Gruplar	n	%
Bu bölgeye nereden geldiniz	Akdeniz Bölgesi	6	1,5
	Burada doğdum	357	89,3
	Doğu Anadolu Bölgesi	7	1,8
	Ege Bölgesi	8	2,0
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	15	3,8
	Karadeniz Bölgesi	5	1,3
	Yurt dışı	2	0,5
Bu bölgeyi tercih etme nedeniniz	Burada doğdum	122	30,5
	Doğal ve güzel bir çevre	17	4,3
	Güvenli	69	17,3
	Hemşeri ve Akrabaya yakın	40	10,0
	İşe yakın	14	3,5
	Merkezi	2	0,5
	Okula yakın	69	17,3
	Ucuz konut-Düşük kira	67	16,8

Tablo 11'e göre sonuçlara bakıldığında; Çoğunluğun bu bölgede doğduğu (%89,3) görülmektedir. Dışardan gelenler ise çoğunlukla Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%3,8) ve Ege Bölgesi (%2,0) geldiği görülmektedir. Bunu Doğu Anadolu Bölgesi (%1,8), Akdeniz Bölgesi (%1,5), Karadeniz Bölgesi (%1,3) ve Yurt dışı (%0,5) takip etmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%89,3) doğrudan bu bölgede doğmuş. Yani bölge halkı çoğunlukla yerlilerden oluşuyor. Diğer bölgelerden veya yurt dışından gelenler oldukça azınlıkta.

Bölgeyi tercih etme nedenleri ise; Burada doğdum (%30,5), güvenli (17,3), okula yakın (%17,3), ucuz konut-düşük kira (%16,8) hemşeri ve akrabaya yakın (%10,0), doğal ve güzel bir çevre (%4,3) işe yakın (%3,5) ve merkezi (%0,5) şeklindedir. Anket katılımcılarının bu bölgeyi seçmesindeki en yaygın neden yine bölgeye doğuştan bağlılık (%30,5) diyebiliriz. Bunun dışında diğer yaygın tercihler ise güvenli oluşu, okula yakınlık ve ucuz kira gibi pratik gerekçeler. Ayrıca akraba ve hemşehri yakınlığı da %10 ile dikkate değer. Fakat bölgenin "merkezi" oluşu gibi nedenler ise çok daha az etkili olmuş (%0,5).

Bölgeye gelenlerin çoğu zaten orada doğmuş ve büyümüş kişiler. Tercih nedenleri arasında ise kişisel güvenlik, eğitim ve ekonomik koşullar (düşük kira) öne çıkıyor. Bu durum, bölgenin köklü bir yerleşim alanı olduğunu ve aynı zamanda yaşam koşulları açısından da tercih edilebilir olduğunu gösteriyor. Bu veriler, bölgenin hem demografik açıdan yerleşik bir yapıya sahip olduğunu hem de yaşam koşulları açısından tercih edilir nitelikler taşıdığını ortaya koymaktadır.

4.İkamet Durumu Süresi ve Nedeni

Tablo 4.6. İkamet durumu süresi ve nedeni tablosu.

		Gruplar	n	%
İkamet Durumu		Aile ile	290	72,5
		Çocuklu	104	26,0
		Yalnız	6	1,5
İkamet süresi ve nedeni	Çalışıyorum	0-3 yıl	3	1
		3-5 yıl	4	1,3
		5-10 yıl	21	6,9
		10-15 yıl	9	2,9
		15 yıl ve üstü	269	87,9
	İkamet Ediyorum	0-3 yıl	1	1,1
		3-5 yıl	1	1,1
		5-10 yıl	4	4,3
		10-15 yıl	5	5,3
		15 yıl ve üstü	83	88,3

Tablo 12'ye göre ikamet durumuna ilişkin oranlar; %72 aile ile %26 çocuklu ve %1,5 yalnız şeklindedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu aile ile yaşamakta olup, yalnız yaşayanların oranı oldukça düşüktür. Bu durum, bölgede aile temelli bir yaşam yapısının hâkim olduğunu göstermektedir.

İkamet nedeni fark etmeksizin örneklemin büyük çoğunluğu 15 yıl ve üzeri süredir ikamet etmektedir. Hem çalışanlar hem de sadece ikamet edenler arasında 15 yıl ve üzeri süredir bölgede yaşayanlar açık ara çoğunluktadır (%87,9 ve %88,3). Bu, bölgenin istikrarlı ve kalıcı bir yerleşim alanı olduğunu göstermektedir. Kısa süreli (0–5 yıl) ikamet edenlerin oranı ise oldukça düşüktür.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%72,5) aile ile birlikte yaşadığı görülmektedir. Aynı şekilde, bireylerin büyük çoğunluğu (%87,9 ve %88,3) 15 yıl ve üzeri süredir bölgede ikamet etmektedir. Bu durum, bölgenin uzun süreli yerleşimlere ev sahipliği yaptığını ve istikrarlı bir nüfus yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Yalnız yaşayan bireylerin ve kısa süreli ikamet edenlerin oranının oldukça düşük olması, bölgenin daha çok aile temelli ve kalıcı yaşam tercihleriyle öne çıktığını ortaya koymaktadır. Bu veriler, bölgenin sosyal yapısının oturmuş ve göç alımının sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

4.1.2.2. Mevcut Duruma İlişkin Kullanıcı Memnuniyetinin Tespiti

Bu bölüm ankete katılan kullanıcıların mevcut duruma ilişkin memnuniyetlerinin tespitine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

5. Cumhuriyet Un Fabrikası ve Çevresinde Görülen Olumlu Çevresel Faktörler

Tablo 4.7. Cumhuriyet Un Fabrikası ve çevresinde görülen olumlu çevresel faktörler tablosu.

	n	%
Bu bölgede gördüğünüz olumlu çevresel faktörler nelerdir?	Yeşil alan	201
	Suya yakınlık	181
	Tarihi ve Doğal Çevre	218
	Güvenlik	207
	Ulaşım	22
Toplam	829	100,0

Tablo 13'e göre Cumhuriyet Un Fabrikası ve çevresinde gözlemlenen olumlu çevresel faktörleri katılımcıların görüşlerine göre incelenmiştir. Bu bölgede görülen olumlu çevresel faktörler sırasıyla; tarihi ve doğal çevre (%26,3), güvenlik (%25), yeşil alan (%24,2), suya yakınlık (%21,8) ve ulaşım (%2,7) şeklindedir. Katılımcıların en çok vurguladığı unsur, bölgenin sahip olduğu tarihi ve doğal çevredir. Bu durum, alanın kimliğinin ve geçmişle olan bağının halk nezdinde değerli bulunduğunu göstermektedir. İkinci sırada, çevrenin güvenli oluşu yer almaktadır. Bu da bölgenin sosyal yaşam açısından da tercih edilebilir bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, bölgedeki yeşil alanları da önemli bir çevresel değer olarak belirtmiştir. Doğa ile iç içe bir yaşamın ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Su kaynaklarına olan yakınlık da pozitif bir unsur olarak görülmüş; bu hem manzara hem de yaşam kalitesi açısından önemli bir katkıdır. En düşük oran ise ulaşım olanaklarına verilmiştir. Bu,

bölgeye erişimde bazı kısıtlar yaşandığı ya da ulaşımın diğer faktörler kadar ön planda olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Katılımcıların değerlendirmeleri, Cumhuriyet Un Fabrikası çevresinin doğal, tarihi ve sosyal açılardan güçlü yönleri sahip olduğunu göstermektedir. Bu veriler, bölgenin korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir bir şekilde değerlendirilmesi açısından önemli bir temel oluşturmaktadır.

6. Cumhuriyet Un Fabrikası ve Çevresinde Görülen Olumsuz Çevresel Faktörler

Tablo 4.8. Cumhuriyet Un Fabrikası ve çevresinde görülen olumsuz çevresel faktörler tablosu.

	n	%
Bu bölgede gördüğünüz olumsuz çevresel faktörler nelerdir?		
Trafik	86	8,3
Altyapı	255	24,5
Kirlilik	120	11,6
Gürültü	225	21,7
Bakımsız binalar	256	24,6
Gecekondu	93	9,0
Güvenlik	5	0,5
Toplam	1040	100

Tablo 14 Cumhuriyet Un Fabrikası ve çevresinde tespit edilen olumsuz çevresel faktörleri göstermektedir. Katılımcıların bu alanda karşılaştıkları çevresel sorunları belirttiği toplam 1040 cevap analiz edilmiştir. Bu bölgede görülen olumsuz çevresel faktörler sırasıyla; Bakımsız binalar (%24,6), altyapı (%24,5), gecekondu (%9,0), trafik (%8,3) ve güvenlik (%0,5) şeklindedir. Katılımcıların en fazla vurguladığı olumsuzluk, bakımsız yapıların varlığıdır. Bu durum, alanın fiziksel görünümünde ve kullanımında ciddi bir yenilenme ihtiyacını işaret etmektedir. İkinci en çok belirtilen unsur ise altyapı yetersizlikleridir. Bu, su, kanalizasyon, elektrik gibi temel hizmetlerde eksiklik yaşandığını göstermektedir. Bölgenin üçüncü büyük çevresel problemi ise gürültü kirliliğidir. Bu durum, hem konut alanlarında hem de sosyal yaşantıda rahatsızlık yaratabilecek düzeydedir. Katılımcıların önemli bir bölümü, çevrenin temizlik ve hijyen açısından yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bu da görsel kirlilikten atık yönetimine kadar çeşitli sorunları kapsamaktadır. Plansız ve standart dışı yapılaşma, bölgenin çevresel kalitesini olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Her ne kadar daha alt sınıflarda yer alsın da, trafik sorunu da yaşam kalitesini etkileyen önemli unsurlardan biridir. Katılımcılar, güvenlik sorununu neredeyse hiç gündeme getirmemiştir. Bu bulgu, daha önceki olumlu çevresel faktörler arasında güvenliğin yüksek oranda belirtilmesiyle tutarlıdır. En büyük

sorunlar, fiziksel çevreye ilişkin durumlardır. Bakımsız yapılar, altyapı sorunları ve gürültü, yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Buna karşın güvenlik, önemli bir sorun olarak görülmemektedir.

7. Cumhuriyet Un Fabrikası ve Çevresinde Eksikliği Hissedilen Hizmetler

Tablo 4.9. Cumhuriyet Un Fabrikası ve eksikliği hissedilen hizmetler tablosu.

	n	%
Bu bölgede eksikliğini hissettiğiniz hizmetler nelerdir?	Yeni Bina	43
	Yeşil alan	223
	Spor alanı	144
	Yol	172
	Altyapı	201
	Güvenlik	218
	Temizlik	116
	Ulaşım	5
Toplam	1122	100

Tablo 15 Cumhuriyet Un Fabrikası ve çevresinde yaşayan bireylerin, bölgedeki hizmet ihtiyaçlarına dair algılarını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Yapılan anket çalışması sonucunda, katılımcıların eksikliğini hissettikleri hizmetler belirlenmiş ve elde edilen bulgular analiz edilmiştir. En çok eksikliği hissedilen hizmetler sırasıyla; Yeşil alan (%19,8), güvenlik (%19,5) altyapı (%17,9), yol (%15,4), spor alanı (%12,9), temizlik (%10,4), yeni bina (%3,8) ve ulaşım (%0,2) şeklindedir. En çok eksikliği hissedilen hizmet Yeşil Alan (%19,8) olarak tespit edilmiştir. Bölge halkı doğayla iç içe yaşam alanlarının eksikliğini ciddi şekilde hissetmektedir. İkinci sırada güvenlik kaygıları ön plandadır; muhtemelen aydınlatma, polis veya bekçi devriyesi veya kamera sistemlerinin yetersizliği düşünülmektedir. Daha sonra ise altyapı ve yol hizmeti eksikliğinden söz edebiliriz. Temel kentleşme sorunları olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, yağmur suyu drenajı, kanalizasyon, elektrik, yol bakım gibi hizmetlerde eksiklik olduğunu gösterebilir. Spor Alanı (%12,9) ve Temizlik (%10,4) gibi sosyal ve çevresel ihtiyaçlar da önem arz etmektedir. Yeni Bina (%3,8) ve Ulaşım (%0,4) konularında eksiklik çok düşük oranda hissedilmiştir. Bu durum, mevcut yapılaşmanın ve ulaşım hizmetlerinin nispeten yeterli bulunduğunu göstermektedir.

8. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın Kullanım Amacı

Tablo 4.10. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın kullanım amacı tablosu.

	n	%	
Cumhuriyet Un Fabrikası'nın günümüzde ne amaçla kullanıldığını biliyor musunuz?	Kullanılmıyor	245	61,3
	Kullanılıyor ama işlevini bilmiyorum	91	22,8
	Fabrika olarak kullanılıyor	15	3,8
	Kiralık depo	12	3,0
	Küçük esnaf ve işletmeler	14	3,5
	Tandır ekmeği	3	0,8
	Sanayi Esnafı/ Tamirciler	14	3,5
	Buz fabrikası	2	0,5
	Suriye kökenli esnaflar kullanıyor	3	0,8
	Yasadışı uyuşturucu satışı	1	0,3
Toplam	400	100	

Tablo 16'ya göre Cumhuriyet Un Fabrikası'nın günümüzdeki kullanım amacı ile ilgili düşünceler; kullanılmıyor (%61,3), kullanılıyor ama işlevini bilmiyorum (%22,8), fabrika olarak kullanılıyor (%3,8), kiralık depo (3,0), küçük esnaf ve işletmeler (%3,5) tandır ekmeği (%0,8), sanayi esnafı/ tamirciler (%3,5), buz fabrikası (%0,5), Suriye kökenli esnaflar kullanıyor (%0,8) ve yasadışı uyuşturucu satış (%0,3) şeklindedir. 245 kişi (%61,3) fabrikada herhangi bir kullanım olmadığını belirtmiş. Bu oran, fabrikanın atıl durumda olduğuna dair genel bir algı olduğunu gösteriyor. 91 kişi (%22,8) kullanım olduğunu düşünse de ne amaçla olduğunu bilmiyor.

Bu durum, bilgi eksikliğine veya fabrikanın şeffaf ve tanımlı bir şekilde kullanılmadığına işaret edebilir. Diğer kullanım amaçlarına baktığımız zaman ise cevapların büyük kısmı oldukça düşük oranlara sahiptir ve çeşitli söylentilere veya bireysel gözlemlere dayanmaktadır. Katılımcıların %84,1'i ya fabrikanın kullanılmadığını düşünüyor ya da ne amaçla kullanıldığını bilmiyor. Bu durum, fabrikanın kamusal farkındalıktan uzak olduğunu ve belirsiz bir işlevsellik taşıdığını ortaya koyuyor.

9. Yapının Çekici Mimari Özellikleri

Tablo 4.11. Yapının çekici mimari özellikleri tespit tablosu.

		n	%
Bu yapıda size çekici gelen mimari özellikler nelerdir?	Bina cephesi	149	16,2
	Aydınlatması	209	22,8
	Binanın bahçesi	203	22,1
	Çekici gelen bir şeyi yok	228	24,8
	İç mekân	119	13,0
	Tarihi	10	1,1
Toplam		918	100,0

Tablo 17, Cumhuriyet Un Fabrikası'na ait yapının mimari açıdan hangi özelliklerinin katılımcılar tarafından çekici bulunduğunu ortaya koymaktadır. Yapının çekici özellikleri sırasıyla; aydınlatması (%22,8), binanın bahçesi (%22,1), bina cephesi (16,2%), iç mekân (%13,0) ve tarihi (%1,1) şeklindedir. %24,8 ise yapının çekici gelen bir şeyi olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğu yapıda dikkat çekici veya ilgi uyandırıcı bir mimari özellik olmadığını düşünmektedir. Bu durum, yapının atıl, bakımsız, yıpranmış veya yeterince tanıtılmamış olabileceğine işaret eder. Daha sonra yapının aydınlatması ve binanın bahçesi ön plana çıkmaktadır. Bu iki unsurun öne çıkması, yapının dış mekan ve çevresel düzenlemeleriyle görsel anlamda dikkat çekici olduğunu göstermektedir. Aydınlatma ve bahçe unsurlarının öne çıkması, dış mekân iyileştirmelerinin veya çevre düzenlemesinin yapı algısında önemli rol oynadığını göstermektedir. Bina cephesi de beğeni toplamaktadır. İç mekân özellikleri daha düşük oranda beğenilmiştir. Bu, yapının içinin ya fazla bilinmemesi ya da yeterince cazip bulunmamasıyla ilişkilidir. Yapının tarihi özellikleri oran olarak oldukça düşüktür. Yapının tarihi geçmişi bilinse dahi, mimari estetik açısından tarihî değer ön plana çıkmamış olabilir. Yapının mimari açıdan potansiyeli olsa da, bu potansiyel geniş kitlelerce yeterince hissedilmiyor. Özellikle iç mekân ve tarihî yönün zayıf bulunması, bu alanlara yapılacak restorasyon, yeniden işlevlendirme veya tanıtım çalışmalarıyla iyileştirilebilir. Yapının çevresel estetiği (bahçe ve aydınlatma) üzerinde daha fazla durularak etkileşimli ve halkla iç içe projeler geliştirilebilir.

10. Aktivitelere Katılım

Tablo 4.12. Aktivitelere katılım tespit tablosu.

		n	%
Bu bölgede eğer uygun bir aktivite olursa (sinema, tiyatro, gösteri, festival vs. gibi) katılım gösterir misiniz?	Evet	50	12,5
	Hayır	350	87,5
Toplam		400	100,0

Tablo 18'e göre bu bölgede yapılabilecek sinema, tiyatro, gösteri, festival vs. gibi aktivitelere % 87,5 katılmak istemezken, %12,5 katılmak istiyor. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%87,5), bölgede uygun aktiviteler yapılsa bile bu tür etkinliklere katılım göstermeyeceğini belirtmiştir. Sadece %12,5'lik küçük bir kesim, bu tür etkinliklere katılacağını söylemiştir.

11. Yapının Geceleri Kullanılması

Tablo 4.13. Yapının geceleri kullanılması tespit tablosu.

		n	%
Bu yapının geceleri de kullanılmasını ister misiniz?	Evet	77	19,3
	Hayır	319	79,8
	Fikrim yok	4	1,0
Toplam		400	100,0

Tablo 19'a göre yapının gece kullanılmasını %79,8 istemiyorken, %19,3 istiyor. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%79,8) yapının geceleri kullanılmasını istememektedir. Sadece %19,3'lük bir kesim bu fikre olumlu bakmaktadır. %1'lik küçük bir oran ise kararsızdır ya da bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

12. Faaliyet ve Çalışmaların Geliştirilmesi

Tablo 4.14. Faaliyet ve çalışmaların geliştirilmesi tespit tablosu.

	n	%
Kültürel ve Sanatsal Faaliyetler	68	6,3
Eğitim	216	20,1
Yeşil alanlar	149	13,8
Alışveriş	212	19,7
Ticaret	186	17,3
Spor alanları	197	18,3
Eğlence	45	4,2
Fikrim yok	4	0,4
Toplam	1077	100,0

Tablo 20, Cumhuriyet Un Fabrikası'nın bulunduğu bölgede veya yapının içinde hangi faaliyet ve çalışmaların geliştirilmesini istedikleri üzerine katılımcı görüşlerini yansıtmaktadır. Geliştirilmesi gereken faaliyet ve çalışmalar çoğunlukla; Eğitim (%20,1), yeşil alanlar (%13,8), alışveriş (%19,7), ticaret (%17,3) ve spor alanları (%18,3) ile ilgilidir. Eğitim (216 kişi) en çok talep edilen faaliyet türüdür. Bu, katılımcıların alanda eğitim odaklı projelere öncelik verdiklerini ve kamusal eğitim imkânlarına olan ihtiyacı göstermektedir. Eğitimden hemen sonra alışveriş alanları talebi gelmiştir. Bu, bölge halkının sosyal yaşamla iç içe, günlük ihtiyaçlara cevap verecek ticari alanlar istediğini gösterir. Üçüncü sırada spor alanları yer almaktadır. Sağlıklı yaşam ve gençlerin aktif zaman geçirmesi için spor olanaklarının eksikliği dikkat çekiyor. Ticaret de önemli bir başlık olarak karşımıza çıkıyor. Bölge halkı, bu alanın ekonomik bir canlılık yaratmasını istiyor olabilir. Doğayla iç içe olma ve çevresel düzenlemelerin iyileştirilmesi isteği, kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırmak istediğini gösteriyor. Katılımcılar, Cumhuriyet Un Fabrikası gibi kamusal potansiyele sahip bir yapının toplumsal fayda sağlayan ve çok amaçlı işlevsellik taşıyan faaliyetlerle değerlendirilmesini istiyor. Özellikle eğitim, alışveriş ve spor gibi gündelik yaşamla iç içe faaliyetler ön plana çıkarken, kültürel-sanat ve eğlence ikincil öneme sahip. Tablodaki sonuçlara bakacak olursak bu alan toplumun ihtiyaçlarına doğrudan yanıt verecek şekilde yeniden işlevlendirilmelidir. Çok işlevli bir merkez (eğitim-sosyal alan-ticaret ve spor içeren bir kompleks) oluşturulması, farklı beklentilere aynı anda yanıt verebilir. Ayrıca, yeşil alan ve çevresel tasarımın güçlendirilmesi, sosyal çekiciliği artıracaktır. Kültürel faaliyetlerin düşük oranı, bu alanda farkındalık ve tanıtım eksikliği olduğunu gösterebilir; bu potansiyel yeniden değerlendirilebilir.

13. Yapının Düzenlenmesi

Tablo 4.15. Yapının düzenlenmesi tespit tablosu.

	n	%
Eğer bu yapının yeniden düzenlenmesinde fikriniz sorulsaydı bu yapıyı ne olarak değiştirdiniz?	Otel	115
	Okul	199
	Hastane	157
	Kültür ve Sanat Merkezi	200
	Alışveriş merkezi	175
	Müze	183
	Dinlenme ve Eğlence Merkezi	51
Toplam	1080	100,0

Tablo 21, katılımcıların Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yeniden düzenlenmesi konusunda ne tür bir işlev kazandırılması gerektiği yönündeki tercihlerini göstermektedir. Yeniden düzenlenmesine yönelik çoğunluk yapıyı; okul (%18,4), hastane (%14,5) kültür ve sanat merkezi (%18,5), alışveriş merkezi (%16,2) ve müze (%16,9) olarak görmek istiyor. bu bağlamda en çok tercih edilen 3 seçenek kültür ve sanat merkezi, okul ya da müze olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür ve sanat merkezi en çok tercih edilen seçenek olmuştur. Yapının tarihî ve mimari özellikleri göz önüne alındığında, kamusal bir sanat ve kültür alanı olarak değerlendirilmesi halk nezdinde oldukça güçlü bir karşılık bulmuş gibi görünüyor. Tablo Okul ya da eğitim yapıları için güçlü bir talep olduğunu göstermektedir. Bu da önceki tabloda (faaliyet geliştirme) eğitim faaliyetlerine duyulan ihtiyacın yapıya da yansıtıldığını gösteriyor. Yapının tarihî niteliği düşünüldüğünde üçüncü sırada yer alan müze önerisi, koruma ve tanıtım odaklı bir değerlendirme arzusunu yansıtıyor.

Alışveriş merkezi ve hastane ise orta düzeyde tercih edilmiştir. Alışveriş merkezi gibi ticari kullanım önerileri de hatırı sayılır düzeyde. Ancak kültürel ya da eğitim odaklı kullanımların gerisinde kalıyor. Hastane gibi Sağlık hizmetlerine olan ihtiyaç dile getirilmiş olsa da, sosyal ve kültürel taleplerin önünde değil.

Otel ve Dinlenme ve eğlence merkezi gibi işlevler ise en az tercih edilmiştir. Yapının otel gibi turistik amaçlarla kullanılması önerisi en az desteklenen fikirlerden biri. Bölgenin halk odaklı değerlendirilmesi gerektiğine dair bir sinyal olabilir. Dinlenme ve eğlence merkezi işlevi

seçeneği ise bireysel ve dinlenme odaklı kullanım biçimleri halkın genel beklentisinin oldukça dışında kalmış.

14. Yardım Etme İsteği

Tablo 4.16. Yardım etme isteği tespit tablosu.

		n	%
Bu tip bir çalışmada (tasarım ekibine) yardım edebilir misiniz?	Hayır	379	94,8
	Anket Doldururum	11	2,8
	Toplantılara Katılımım	8	2,0
	Aktif Olarak Çalışırım	2	0,5
Toplam		400	100,0

Tablo 22'ye göre %94 çalışmalara yardım etmek istemezken, %2,8 anket doldurulabileceğini, %2 toplantılara katılabileceğini ve %0,5 ise aktif olarak çalışabileceğini belirtti. Katılımcıların çok büyük bir kısmı (%94,8) bu tür bir çalışmaya yardım etmeye gönüllü olmadığını ifade etmiştir. Sadece %5,3'lük bir kesim yardım edebileceğini belirtmiştir: %2,8'i sadece anket doldurmakla sınırlı bir katkı sunabileceğini söylüyor. %2'lik kesim toplantılara katılabileceğini belirtiyor. Sadece %0,5 gibi çok küçük bir oran, aktif olarak çalışabileceğini ifade ediyor. Katılımcıların yardım etme isteğini arttırmak için toplumun katılımını teşvik edici farkındalık çalışmaları yapılmalı.

4.2. Değerlendirme

Araştırma bulguları, katılımcıların Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilmesinde kamusal, kültürel ve eğitsel amaçlara öncelik verdiklerini ortaya koymaktadır. Müze, kültür merkezi ve eğitim kurumu gibi işlevler; yapının hem tarihî değerini hem de toplumsal hafızayla kurduğu bağı sürdürme amacını yansıtmaktadır. Buna karşılık, alışveriş merkezi veya otel gibi ticari ve özel kullanıma yönelik öneriler daha ikincil düzeyde kalmıştır. Eğlence ve dinlenme gibi bireysel ve rekreatif kullanımlar ise en düşük oranda tercih edilmiş; bu durum, halkın önceliğinin kamu yararına projeler olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu bağlamda, Cumhuriyet Un Fabrikası gibi tarihî ve simgesel bir yapının yeniden işlevlendirilmesinde kültür, sanat ve eğitim odaklı projelerin öncelikli olarak değerlendirildiği,

ticari kullanımlara yönelik daha temkinli bir yaklaşım benimsendiği ve yapının toplumsal hafızada sahip olduğu anlamın korunması gerektiği yönünde güçlü bir talep olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet Un Fabrikası, tarihî mirası ve mimari karakteriyle kamusal yaşamın odak noktası olma potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel; eğitim, kültür, sanat, yeşil alan düzenlemeleri ve sosyal etkileşim mekânlarını içeren çok işlevli bir dönüşüm süreciyle değerlendirilebilir. Böylece yapı, yalnızca endüstriyel bir miras ögesi olarak değil, aynı zamanda toplumsal bütünleşmenin mekânsal karşılığı olarak yeniden işlev kazanabilir.

Tüm bu ilkeler ışığında, Cumhuriyet Un Fabrikası'nın toplumun kültürel, eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarına yanıt veren bir kamusal merkez haline getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Tasarımın, halkın beklentileri ile yapının tarihî kimliğini harmanlayan; aynı zamanda sürdürülebilir, erişilebilir ve katılımcı bir anlayışla şekillendirilmesi, hem koruma hem de yeniden işlevlendirme süreçlerinin başarıya ulaşmasında belirleyici bir unsur olacaktır.

5. ÖNERİLER VE SONUÇ

Bu bölümde tez boyunca yapılan literatür taraması, örnek yapı incelemeleri, saha çalışmaları, anket çalışmaları neticesinde öneriler sunulmakta ve bir sonuca bağlanmaktadır.

5.1. Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde yapılan literatür taraması, saha çalışması ve anket çalışmaları sonucunda Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Mimari Yapıya Yönelik Öneriler: Yapının fiziksel olarak daha cazip ve işlevsel hale gelmesi için önerilen başlıca müdahaleler:

- **Strüktürel Güçlendirme:** Tarihî dokuyu koruyarak, statik açıdan güvenli bir yapı elde edilmesi. Depreme dayanıklı bir taşıyıcı sistem güncellemesi.
- **Cephe Restorasyonu:** Yapının özgün kimliğine sadık kalınarak cephe temizliği, onarımı ve özgün malzemelerle yenilenmesi.
- **Aydınlatma Tasarımı:** Katılımcıların en çok dikkat çekici bulduğu unsurlardan olan aydınlatma, mimari detayları vurgulayan, gece kullanımını da destekleyen özel bir senaryo ile yeniden ele alınmalıdır.
- **Bahçe ve Peyzaj Tasarımı:** Yapının çevresindeki yeşil dokunun zenginleştirilerek, kullanıcıların rahatça dinlenebileceği ve sosyalleşebileceği bir dış mekân kurgulanmalıdır.
- **İç Mekân Yeniden Organizasyonu:** İç mekânlar, eğitim (%20,1), kültürel etkinlikler (%18,5), spor (%18,3) ve alışveriş (%19,7) gibi farklı işlevlere uyarlanabilir şekilde esnek, modüler ve çok işlevli kurgulanmalıdır.

Kamusal Farkındalık ve Katılım Önerileri: Yapının sadece fiziksel olarak değil, sosyal olarak da toplumla yeniden bağ kurması önemlidir. Bunun için:

- **Katılımcı Tasarım Atölyeleri:** Bölge halkı, gençler ve öğrencilerle birlikte mimari vizyon geliştirme atölyeleri düzenlenerek aidiyet duygusu güçlendirilmelidir.

- Geçici Sergi ve Tanıtım Alanları: Yapının tarihini ve dönüşüm sürecini anlatan sergiler, panolar ve interaktif uygulamalar ile hem ziyaretçilere hem de yerel halka bilgilendirme sağlanabilir.
- Eğitim ve Kültürel Programlar: Eğitim ve kültür talepleri (%20,1- %18,5) doğrultusunda düzenli etkinlik takvimleri oluşturulmalıdır. Bu sayede yapı pasif bir anıt değil, aktif bir yaşam merkezi haline gelir.
- Toplum Temelli Sanat Projeleri: Duvar resmi, açık hava sergileri, atık malzemeden sanat gibi projelerle farklı yaş gruplarının yaratıcı katılımı desteklenebilir.
- Sosyal Medya ve Dijital Kampanyalar: Yapının dönüşüm sürecine dair bilgi paylaşımı, anketler ve hikâyeler üzerinden dijital farkındalık yaratılabilir.

Tasarım Önerileri: Cumhuriyet Un Fabrikası için öngörülen tasarım önerileri, dört temel ekseninde toplanmaktadır.

- İlk olarak, kültürel ve eğitsel odak ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda çok amaçlı sergi ve etkinlik salonlarının, atölye alanlarının, kütüphane ve eğitim sınıflarının oluşturulması öngörülmektedir. Bölge halkına yönelik sürekli eğitim programlarının yanı sıra çocuklar için yaratıcı öğrenme mekânlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, yerel sanatçıların eserlerine yer verecek sanat galerilerinin oluşturulması da önemli bir bileşen olarak öne çıkmaktadır.
- İkinci olarak, kamusal ve açık alan ihtiyacının giderilmesi üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda açık ve yarı açık etkinlik bahçelerinin, oturma ve dinlenme alanlarının, doğayla bütünleşik vakit geçirme imkânlarının sağlanması önerilmektedir. Yapının şehirle bütünleşmesini kolaylaştıracak yeşil koridorların ve kent parklarının oluşturulması, ayrıca mimari kimliği vurgulayan aydınlatma öğelerinin ön plana çıkarılması, özellikle katılımcıların %22,8'inin dikkat çektiği bir tasarım boyutu olarak değerlendirilmektedir.
- Üçüncü olarak, spor ve sosyal etkinlik alanlarının kente kazandırılması planlanmaktadır. Yürüyüş yolları, açık spor sahaları gibi hafif spor aktivitelerine imkân veren mekânların yanı sıra kafe, dinlenme terası ve amfi tiyatro gibi sosyal etkileşimi destekleyen alanların oluşturulması önerilmektedir.
- Son olarak, tarihî dokuya saygı ilkesi üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda, yapının bir bölümünün "Cumhuriyet Dönemi Endüstri Mirası Müzesi" olarak işlevlendirilmesi

öngörülmektedir. Ayrıca, orijinal malzeme, cephe ve mimari detayların korunması; ancak çağdaş kullanım gereksinimlerini karşılayacak biçimde modernleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Tablo 5.1. Karma kullanım modeli önerisi.

Alan Türü	İçerik
Kültür-Sanat	Sergiler, sanat atölyeleri, kültürel etkinlik alanları
Eğitim ve Topluluk	Seminer salonları, öğrenme alanları, atölyeler
Açık Alan ve Yeşil	Bahçe, dinlenme alanları, yürüyüş yolları
Tarihî Koruma Alanı	Müze/sergi alanı, bina hakkında bilgi panoları
Sosyal Mekanlar	Kafe, kitap kafe, amfi oturma, etkinlik sahnesi
Hafif Spor Alanı	Açık alan fitness, yoga platformları, çocuklar için oyun alanları

İşlev Önerisi: Yapılan literatür taramaları, alan analizleri ve anket çalışmaları neticesinde Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yeni işlevinin 'Kültür ve Yaşam Merkezi' olabileceği sonucuna varılmıştır. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın kültür ve yaşam merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesinin en temel gerekçesi, toplumsal ihtiyaçlara doğrudan yanıt verebilme potansiyelidir. Kentte sanat, eğitim ve sosyalleşme alanlarında yaşanan eksiklikler, bu yapı aracılığıyla giderilebilir. Sergi salonları, tiyatro ve konser alanları, atölyeler ve eğitim sınıfları gibi farklı işlevler aracılığıyla yapı, her yaştan kullanıcıya hitap eden çok yönlü bir kamusal merkez haline gelebilir.

Diğer yandan, fabrikanın özgün mimarisi korunarak gerçekleştirilecek dönüşüm, hem estetik bir deneyim sunacak hem de mekâna sanatsal bir ruh kazandıracaktır. Tarihî değer ile çağdaş sanatın buluşturulması, yapının kimliğini güçlendirecek ve kente katacağı anlamı zenginleştirecektir. Ayrıca, kültür ve sanat etkinlikleri sayesinde yapı izole edilmiş bir endüstri mirası olmaktan çıkarak toplumla yeniden bütünleşen bir odak noktası haline gelebilecektir. Katılımcı projeler, atölyeler ve açık alan etkinlikleri aracılığıyla kullanıcıların sürece aktif biçimde dahil olması, toplumsal sahiplenmeyi güçlendirecek ve yapının sürekliliğini sağlayacaktır.

Cumhuriyet Un Fabrikası'nın kültür ve yaşam merkezi olarak yeniden değerlendirilmesi, çok çeşitli kullanım senaryolarını mümkün kılmaktadır. Bunlardan ilki, tiyatro, konser, panel ve film gösterimlerine uygun biçimde düzenlenebilecek çok amaçlı etkinlik salonudur. Bunun yanı sıra, yerel ve ulusal sanatçıların eserlerini sergileyebilecekleri sanat galerileri ve sergi alanları yapıya önemli bir kültürel katkı sağlayacaktır.

Yapı bünyesinde resim, seramik, dijital sanat ve baskı gibi farklı üretim pratiklerine alan açacak yaratıcı atölyelerin kurulması da önerilmektedir. Sessiz, dingin ama ilham verici bir ortam sunacak kültür kütüphanesi ve okuma alanları, mekânın eğitsel yönünü destekleyecektir. Ayrıca fabrikanın bahçesi, heykel sergileri, açık hava sineması ve sahne sanatları etkinlikleri için kullanılabilecek bir açık hava etkinlik alanına dönüştürülerek hem kentlilerin sosyalleşmesine katkıda bulunacak hem de yapının yaşayan bir kültürel merkez olmasını sağlayacaktır. Bu sonuç neticesinde örnek bubble diyagram hazırlanmıştır. Bir kütlenin de örnek modeli hazırlanmıştır.

Kullanıcı Deneyimi ve Erişilebilirlik: Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilmesine yönelik tasarım yaklaşımlarında kullanıcı deneyimi ve erişilebilirlik önemli bir boyut oluşturmaktadır. Bu bağlamda, engelsiz tasarım ilkesi doğrultusunda tüm kullanıcı grupları için erişilebilir mekânlar kurgulanmalıdır. Ayrıca, farklı ihtiyaçlara cevap verebilmek amacıyla mekânların esnek ve modüler bir yapıda olması, etkinlik çeşitliliğine göre kolaylıkla dönüştürülebilmeleri gerekmektedir. Bunun yanı sıra, toplumsal sahiplenmenin artırılması için yerel halkın gönüllü katkı sağlayabileceği açık ve katılımcı mekânlar öngörülmektedir.

Sürdürülebilirlik İlkeleri: Yapının işlevsel dönüşümünde sürdürülebilirlik ilkeleri temel bir yaklaşım olarak ele alınmalıdır. Bu doğrultuda, doğal ışık kullanımına uygun mimari tasarımlar geliştirilmesi önem arz etmektedir. Nitekim katılımcıların %22,8 oranında vurguladığı aydınlatma tercihi, bu beklentinin mekânsal tasarıma yansıtılması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, geri dönüştürülmüş malzeme kullanımına öncelik verilmesi, yağmur suyu hasadı ve enerji verimliliğini destekleyen sistemlerin entegre edilmesi yapının çevresel açıdan sürdürülebilir bir kimlik kazanmasına katkı sağlayacaktır.

Tasarım İlkeleri: Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilmesine yönelik tasarım sürecinde belirleyici olan ilkeler, hem yapının tarihî kimliğini korumayı hem de çağdaş

kullanım ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir. Öncelikli olarak, yapının tarihî dokusunun korunması temel bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Orijinal mimari unsurların, malzemelerin ve cephe özelliklerinin muhafaza edilmesi, yapının endüstri mirası niteliğinin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacaktır.

Bunun yanında, doğal aydınlatmanın etkin biçimde kullanılması ve açık alanların işlevsel biçimde düzenlenmesi, hem kullanıcı deneyimini geliştirecek hem de yapının çevreyle bütünleşmesini kolaylaştıracaktır. Engelsiz erişim ilkesinin benimsenmesiyle tüm kullanıcı gruplarının eşit şekilde faydalanabileceği kapsayıcı bir mekânsal düzen hedeflenmektedir.

Ayrıca, mekânların modüler ve çok amaçlı tasarlanması, farklı etkinlik türlerine hızlı bir biçimde uyum sağlanmasına imkân verecek esnek bir kullanım potansiyeli sunmaktadır. Son olarak, sürdürülebilirlik ilkesi tasarım sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda malzeme seçiminde geri dönüşüm olanaklarının gözetilmesi, enerji verimliliğini artıran çözümler geliştirilmesi ve su kullanımında tasarruf sağlayan sistemlerin entegrasyonu, yapının çevresel açıdan duyarlı bir kamusal mekâna dönüşümünü destekleyecektir.

5.1.1. Kültür Yaşam Merkezi

Yapılan öneriler doğrultusunda yapının kültür yaşam merkezi olarak işlevlendirilmesi doğrultusunda örnek ihtiyaç programı hazırlanmıştır. Ayrıca yapının kültür yaşam merkezi olması doğrultusunda hazırlanan ihtiyaç programına göre örnek olan alternatif hazırlanmıştır.

Kültür Yaşam Merkezi Birimleri

Kültürel ve Sanatsal Birimler

Sergi salonları (geçici ve daimi)

Sanat atölyeleri (resim, seramik, heykel, grafik)

Performans salonu / küçük tiyatro

Müzik stüdyosu ve prova odaları

Çok amaçlı gösteri alanı (konser, tiyatro, film gösterimi)

Eğitim ve Atölye Alanları

Yaratıcı yazarlık ve edebiyat atölyesi

Tasarım ve el sanatları atölyeleri
Çocuk ve gençlik atölyeleri
Konferans/seminer salonu
Dijital üretim atölyesi (ör. maker lab, fab lab)
Kültürel Bellek ve Arşiv
Yerel tarih müzesi veya endüstri mirası sergisi
Dijital arşiv ve bellek merkezi
Sözlü tarih köşesi
Toplumsal ve Kamusal Alanlar
Okuma salonu / mini kütüphane
Toplantı ve söyleşi odaları
Kafeterya veya sosyal alan
Açık oturma alanları / peyzaj düzenlemesi
Engelli bireyler için erişilebilir tasarım birimleri
Ticari ve Destek Birimleri
Sanat ürünleri satış birimi (kitap, el işi, yerel ürünler)
Bilet ve danışma noktası
Güvenlik, depo, teknik servis alanları

Kültür ve Yaşam Merkezi Önerilen Yerleşim Şeması

Tablo 5.2. Kültür ve yaşam merkezi önerilen yerleşim şeması.

Giriş ve Karşılama Bölgesi (Z1)	Ana giriş holü Danışma/bilgilendirme noktası Vestiyer ve bekleme alanı Tarihi yapının tanıtıldığı giriş sergisi
Kültür ve Sanat Bölgesi (Z2)	Sergi salonları (1 sabit, 1 geçici) Atölye odaları (resim, seramik, dijital sanat) Performans salonu (80–150 kişilik) Müzik prova odaları ve ses yalıtımlı stüdyolar
Eğitim ve Atölye Alanı (Z3)	Çocuk-Gençlik atölyeleri (resim atölyesi, heykel ve seramik atölyesi, fotoğraf ve video atölyesi, grafik tasarım ve dijital sanatlar atölyesi, tekstil ve el sanatları atölyesi, müzik stüdyosu / enstrüman odaları, drama / tiyatro çalışma odaları) Tasarım & Maker atölyesi (3D yazıcı vb.) Toplantı ve eğitim sınıfları Konferans / söyleşi salonu
Kamusal ve Sosyal Alanlar (Z4)	Kafeterya ve dinlenme alanı Kitap okuma köşesi / mini kütüphane Açık avlu – açık hava etkinlikleri için Etkinlik panoları, serbest oturma alanları
Arka Plan ve Teknik Alanlar (Z5)	Sanat ürünleri satış noktası Personel odaları Teknik destek birimi Depo, arşiv, temizlik vb. servis alanları

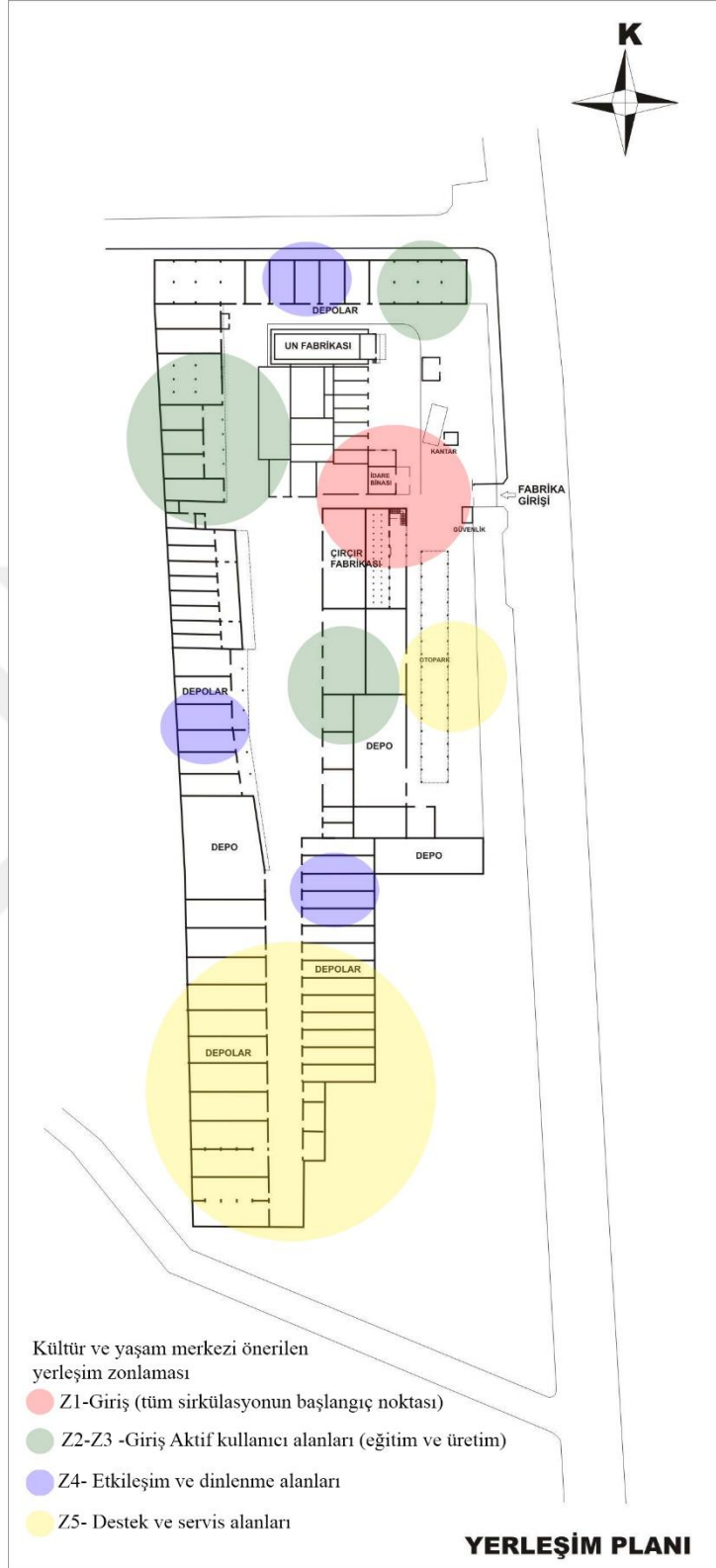
Bu zonlamaya göre:

Z1: Giriş → tüm sirkülasyonun başlangıç noktası

Z2 ve Z3: Aktif kullanıcı alanları (eğitim ve üretim)

Z4: Etkileşim ve dinlenme

Z5: Destek ve servis zonları

Şekil 5.1. Kültür ve yaşam merkezi önerilen yerleşim zonlaması.

5.2. Sonuç

Bu tez çalışması, endüstri mirasının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi sorunlarını, Adana Cumhuriyet Un Fabrikası özelinde incelemiştir. Çalışmanın amacı, fabrikanın tarihsel gelişimini, mimari özelliklerini ve kentsel bağlam içindeki konumunu ortaya koymak; aynı zamanda yerel halkın algı ve beklentilerini değerlendirerek sürdürülebilir bir yeniden işlevlendirme modeli geliştirmektir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, Cumhuriyet Un Fabrikası'nın yalnızca üretim odaklı endüstriyel bir yapı olmadığını; aynı zamanda kentin tarihsel, kültürel ve toplumsal belleğinin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir. 1920'li yıllarda bölgenin un ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen fabrika, zamanla Adana'nın sanayi kimliğinin simgelerinden biri haline gelmiştir. Bugün ise atıl durumda olmasına rağmen, hem konumu hem de mimari nitelikleri itibarıyla kentsel odak olma potansiyelini sürdürmektedir.

Yerel halkla gerçekleştirilen 400 kişilik anket çalışması, fabrikanın yeniden işlevlendirilmesi konusunda güçlü bir toplumsal talebin bulunduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu yapının kültürel, sanatsal ve eğitsel amaçlarla kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Müze, kültür merkezi, kütüphane ve eğitim mekânları öne çıkan öneriler olmuştur. Buna karşılık, alışveriş merkezi veya otel gibi ticari işlevler daha düşük oranda tercih edilmiş; eğlence ve rekreatif kullanımlar ise en az oranda önerilmiştir. Bu durum, toplumun önceliğinin kamusal faydayı ve kültürel sürekliliği önceleyen işlevler olduğunu göstermektedir.

Yapının yeniden işlevlendirilmesine yönelik olarak geliştirilen tasarım ilkeleri, hem koruma hem de çağdaş kullanım ihtiyaçlarını dengelemeyi hedeflemektedir. Tarihi dokunun korunması, özgün malzeme ve cephe özelliklerinin muhafaza edilmesi, fabrika için temel bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra doğal ışık ve açık alan kullanımının artırılması, engelsiz erişim olanaklarının sağlanması, modüler ve çok amaçlı mekânların tasarlanması, sürdürülebilir malzeme ve enerji çözümlerinin entegrasyonu, önerilerin temel çerçevesini oluşturmuştur.

Mimari güçlendirme önerileri kapsamında, yapının depreme dayanıklı hale getirilmesi, cephe restorasyonunun özgün malzemelerle yapılması ve mimari detayları vurgulayan bir aydınlatma senaryosunun geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, iç mekânların eğitim, kültür, spor ve sosyal

işlevlere uygun şekilde yeniden düzenlenmesi, fabrikanın aktif bir yaşam merkezi olarak kente kazandırılmasını mümkün kılacaktır.

Çalışmada elde edilen bir diğer önemli bulgu, fabrikanın yalnızca fiziksel dönüşümünün değil, aynı zamanda toplumsal sahiplenmesinin de gerekli olduğudur. Bu kapsamda, katılımcı tasarım atölyelerinin düzenlenmesi, geçici sergiler ve tanıtım alanlarının oluşturulması, toplum temelli sanat projeleri ve dijital farkındalık kampanyalarıyla sürece halkın doğrudan katılımının sağlanması önerilmektedir. Böylece yapı, pasif bir anıt olmaktan çıkarak yaşayan, dinamik ve kentle bütünleşen bir odak noktası haline gelebilecektir.

Sonuç olarak, Cumhuriyet Un Fabrikası'nın korunması ve yeniden işlevlendirilmesi süreci, yalnızca tekil bir yapının dönüşümü değil, aynı zamanda kentsel bellek, kültürel süreklilik ve toplumsal katılım açısından bütüncül bir yaklaşımın hayata geçirilmesi anlamına gelmektedir. Bu yönüyle çalışma, hem literatüre katkı sunmakta hem de Adana başta olmak üzere benzer endüstriyel miras yapılarının değerlendirilmesi için yol gösterici bir model ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet Un Fabrikası'nın sürdürülebilirlik, koruma ve katılımcı tasarım ilkeleri doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi, Adana kent kimliğine önemli bir değer katacak, toplumsal belleğin korunmasını sağlayacak ve kentin kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan gelişimine katkıda bulunacaktır.

6. KAYNAKÇA

Adana Sanayi Odası Rehberi. (1983). Güney Matbaası, 11–25. Adana.

Alpan, A. (2012). Eski sanayi alanlarının yazındaki yerine ve endüstri arkeolojisinin tarihçesine kısa bir bakış. *Planlama*, 52, 21–28.

Benevolo, L. (1976). *The Origins of Modern Town Planning*. (K. Paul, Çev.) Bari: M.I.T. Press.

Benevolo, L. (1976). *History of Modern Architecture*. M.I.T. Press.

Boccanegra, G., Dobricic, S., Marchi, A., & Amendolagine, F. (2005). A new load bearing structure for the conservation of the roofs of the Molino Stucky in Venice (Italy). Amendolagine Studio C.R.R., Venice, Italy, 1421–1426.

Bullen, P. A., & Love, P. E. D. (2010). The rhetoric of adaptive reuse or reality of demolition: Views from the field. *Cities*, 27(4), 215–224. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2009.12.005>

Bullen, P. A., & Love, P. E. D. (2011). Adaptive reuse of heritage buildings. *Structural Survey*, 29(5), 411–421.

Columbia. (2013, Şubat 3). Archive.is sitesinde arşivlendi. Erişim adresi: <https://archive.is/>

Çardak, F. S., & Uşma, G. (2024). Kültürel mirasın yeniden kullanımında çevresel ve işlevsel performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi: Hamamlı Konak örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 29(1), 292–313. <https://doi.org/10.53433/yyufbed.1315391>

Çetin, C. İ. (2021). Tarihi yapıların sürdürülebilirlik kapsamında yeniden işlevlendirilmesi: Venedik Un Fabrikası örneği. *Sanat Tasarım Dergisi*, 12, 10–17.

Divan, A. (1984). Paşa Limanı Un Fabrikası Restorasyon Projesi (Yüksek Lisans Tezi). İTÜ Mimarlık Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Douglas, J. (2006). *Building adaptation* (2nd ed.). Butterworth-Heinemann.

Halıcı, H. (2021). Tarihi endüstriyel yapılarda yeniden işlevlendirme kavramı: Samsun Tütün Fabrikası örneği (Yüksek Lisans Tezi). T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı, İstanbul.

Gemeente Amsterdam. (2004). *Westergasfabriek: Cultuurpark Amsterdam-West*. Amsterdam: Stadsdeel Westerpark Yayınları.

Jokilehto, J. (1999). *A History of Architectural Conservation*. Butterworth-Heinemann.

Karakoyun, B. (2024). *Westergasfabriek: A case study into adaptive reuse of post-industrial heritage*. Faculty of Architecture and the Built Environment. Retrieved from <https://www.iamsterdam.com/en/explore/neighbourhoods/westerpark/then-and-now>

Karayılanoğlu, G., & Çelik, C. (2018). Atıl durumdaki sanayi yapılarının yeniden işlevlendirilmesinde mekân kimliğinin korunması ve malzeme kullanımı: LX Factory örneği. 6. Uluslararası İç Mimarlık Sempozyumu.

Kaplan, E. (2021). Tütün fabrikasından alışveriş merkezine: Samsun Tütün Fabrikası'nın dönüşümü (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.

Karıptaş, F. S. (2012). Üsküdar'da endüstri mirası örneği bir değirmen yapısı: Üsküdar Paşalimanı Değirmeni. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII: 1352'den Bugüne Şehir (ss. 109–114).

Kıraç, B. (2001). Türkiye'de sanayi yapılarının günümüz koşullarına göre yeniden değerlendirilmesi konusunda bir yöntem araştırması (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köksal, T. G. (2005). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı, İstanbul.

Kona, S. (2015). Paşalimanı Un Fabrikası ve yeniden işlevlendirme (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

Kurtuluş, S. (1949). Çukurova'da Sanayi, 30–31.

Lowenthal, D. (1985). *The Past is a Foreign Country*. Cambridge University Press.

Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. MIT Press.

Marx, K. (1867). *Das Kapital: Kritik der politischen Oekonomie* (Vol. 1). Hamburg: Verlag von Otto Meissner.

Murphy, D. T. (1991, Kış). Prussian aims for the Zollverein, 1828–1833. *The Historian*, 53(2), 285–302.

Nartkaya, E. (2016). Eğitim yapısı olarak yeniden işlevlendirilen endüstri yapılarında mekân analizi (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Karabük.

Ozbalta, N. B. (2017). Tarihi endüstriyel alanlarda yeniden işlevlendirme: Zollverein Maden Ocağı örneği [Yüksek lisans dersi projesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı].

Orbaşlı, A. (2008). *Architectural Conservation: Principles and Practice*. Blackwell Publishing.

Özel, D., Karataş, Y., Gün, E., & Çardak, F. S. (2024). Endüstri mirasında koruma ve yeniden kullanım: Adana Milli Mensucat Fabrikası'nın müzeye dönüşümü. *ISPEC Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 60–82.

Özen, S., & Sert, A. (2006). Karadeniz'de unutulmuş endüstri mirası. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21(3).

Öztürk, M. (2020). Endüstri mirasının yeniden işlevlendirilmesi: Türkiye’den örnekler. *Megaron*, 15(3), 331–348.

Öztürk, S. S. (2020). Endüstri yapılarının toplum kullanımı amaçlı yeniden işlevlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Ragon, M. (1986). *A History of Architecture and Urbanism*. Thames & Hudson.

Rossi, A. (1982). *The Architecture of the City*. MIT Press.

Saner, M. (2012). Endüstri mirası: Kavramlar, kuramlar ve Türkiye’deki yaklaşımlar. *Planlama*, 1(2), 53–66.

Saner, T. (2012). Endüstri mirası ve yeniden işlevlendirme yaklaşımları. *İTÜ Dergisi*, 11(2), 45–58.

Severcan, Y. C. (2012). Endüstriyel mirasın korunması ve yeniden işlevlendirilmesine ilişkin özelleştirme yaklaşımları: Olanaklar ve sorunlar. *Planlama*, 22(2), 87–100.

Tanyeli, G. (1998). Endüstri arkeolojisi. *Arredamento Mimarlık*, 100+2.

Tülücü, T. A. (2007). Adana kenti tarihî endüstri yapılarının yapısal analizi ve korunmaları için yöntem araştırması (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Türk Dil Kurumu. (2024). *Kültür. Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

Uçar, B. (2013). Endüstriyel miras ve yeniden işlevlendirme kavramları kapsamında Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası’nın irdelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ulu, A., & Karakoç, İ. (2004). Kentsel değişimin kent kimliğine etkisi. *Planlama*, 29, 59–66.

Us, F. (2014). Bir 19. yüzyıl endüstri mirasının yeniden kullanımı: “Samsun Tekel Tütün Fabrikası”nın “Bulvar Samsun Projesi”ne dönüşümü. *Mimarlık Dergisi*, 377.

Uslu, Ö., & Yalçın, G. (2020). Görsel algı bağlamında mekân tasarım bileşenlerinin incelenmesi: Adana Arkeoloji Müzesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 232–244. <https://doi.org/10.47130/bitlissos.804061>

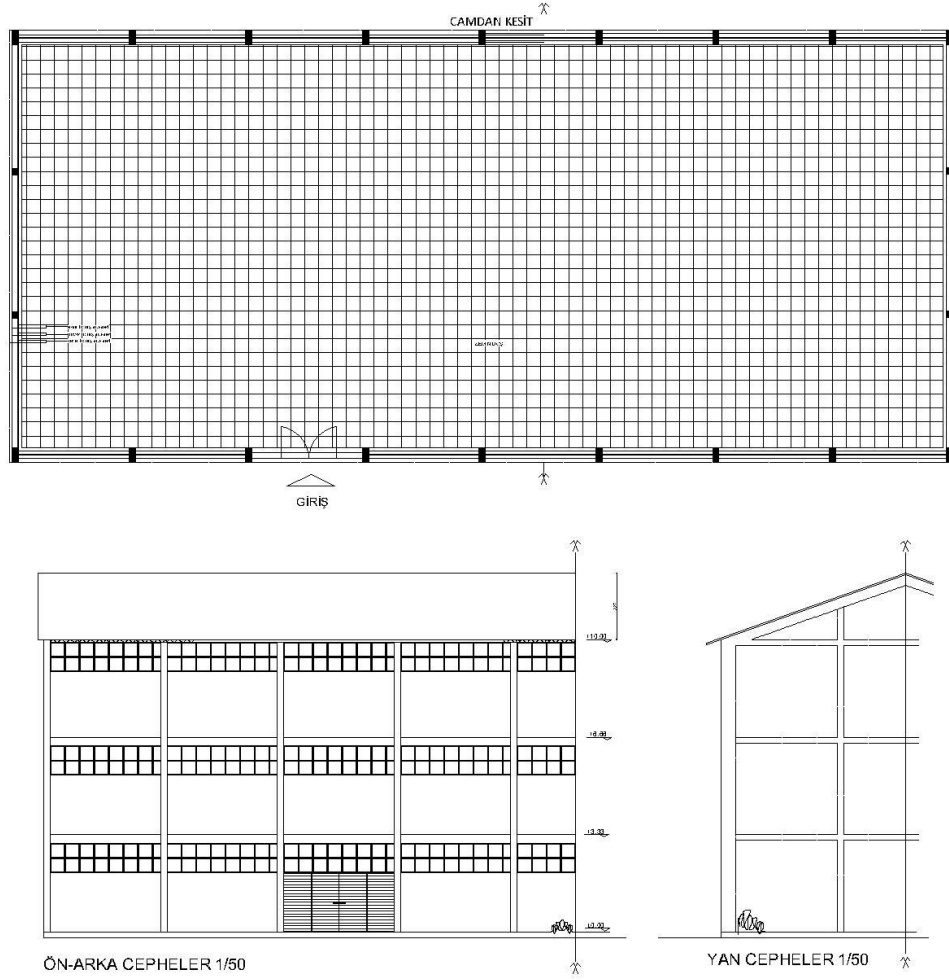
Westergas. (2020). *History and Vision of the Westergas Site*. Retrieved from <https://westergas.nl/en/about>

Van Ulzen, P. (2018). *Imagine a Metropolis: Rotterdam’s Creative Class and the Making of Westergasfabriek*. Rotterdam: NAI Publishers.

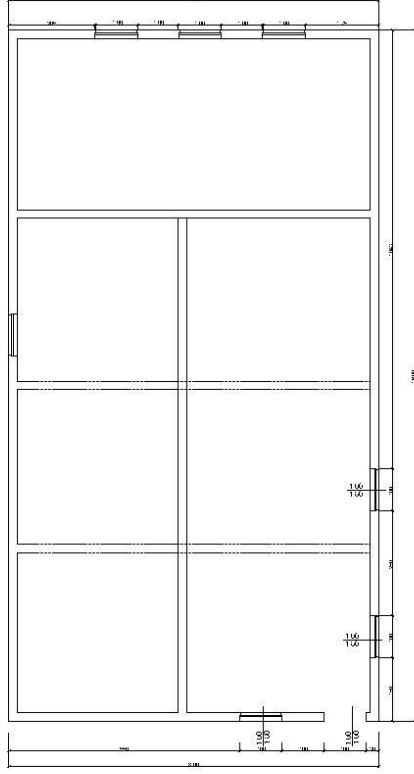
Yılmaz, Seval. (2024). "Mekan-hafıza ilişkisinin Türkiye’deki yeniden işlevlendirilmiş eğitim yapıları üzerinden incelenmesi: Kadir Has Üniversitesi örneği", *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi*, İstanbul.

EKLER

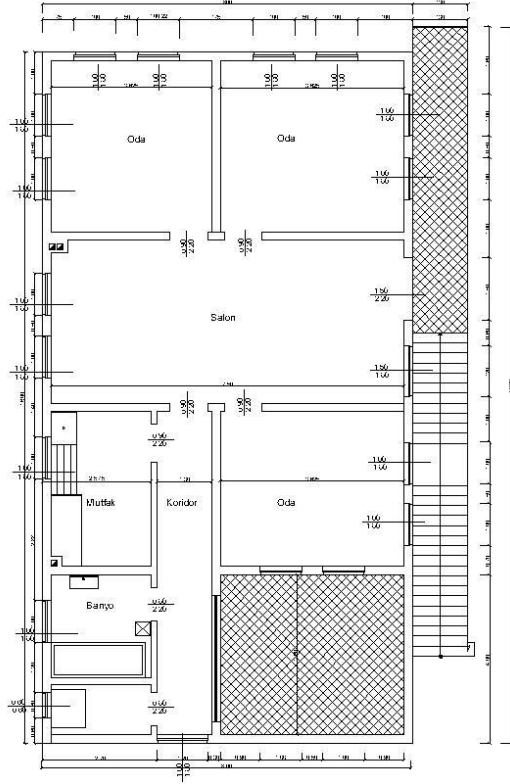
Ek A. Ramazan Atıl arşivinden düzenlenmiş olan un fabrikasına ait plan ve görünüşler

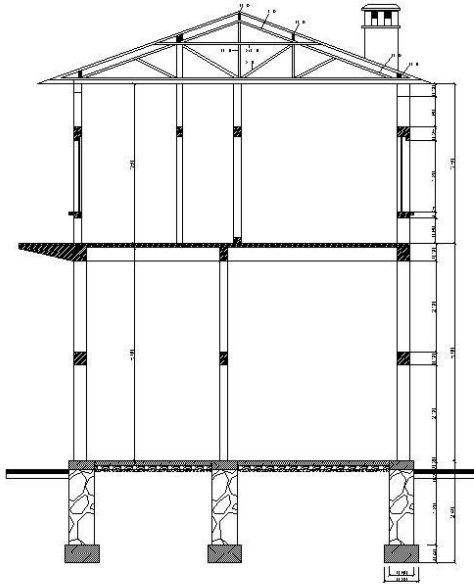
Ek B. Ramazan Atıl arşivinden düzenlenmiş olan un fabrikasına ait idari bina plan-görünüş-kesiti

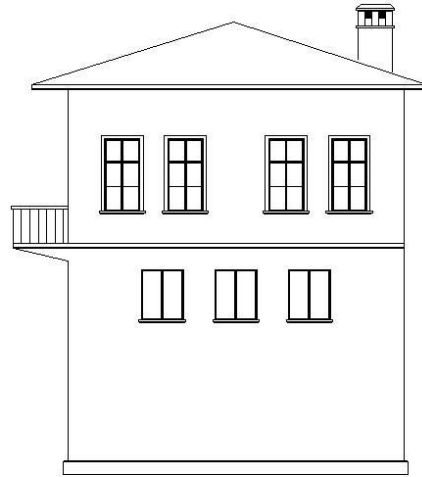
ZEMİN KAT PLANI MİK:1/50

1.KAT PLANI MİK:1/50

A-B KESİMİ MİK:1/50

ÖN CEPHE GÖRÜŞÜ

Ek C. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu kararı

T.C.
ADANA ALPARSLAN TÜRKER BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-76907350-050.01.04-59382
Konu : BAYEK Kararı

11.04.2023

Sayın Büşra TENKECİ

İlgi : 27.02.2023 tarihli ve 27-02-2023 sayılı yazısı.

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 29.03.2023 tarihli toplantısında "Endüstri Mirasının Korunma ve Yeniden İşlevlendirme Sorunsalının, Adana Cumhuriyet Un Fabrikası Örneği Üzerinden İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında yapmış olduğunuz başvurunuz Kurulumuzca incelenmiş olup katılacak olan kişilerden "Gönüllü Katılım Formu" alınması şartı ile uygulamanın yapılmasının etik açıdan uygun olduğuna ilişkin 29.03.2023 tarihli ve 02/9 sayılı karar ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Serdar YILDIRIM
BAYEK Başkanı

Ek: BAYEK Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : C68I-S3EP-8O82 Belge Doğrulama Adresi : <https://ebysorgu.atu.edu.tr>

Adres: Balcalı Mahallesi, Güney Kampüs 10 Sokak No:1U Sarıçam/ADANA
Telefon No : +903224550000
e-Posta : @atu.edu.tr
Kep Adresi : atu@hs01.kep.tr

Fax No : +903224550009
İnternet Adresi : <http://www.atu.edu.tr>

Bilgi İçin : Çiğdem KIRNIT
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No: +903224550000

Ek D. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu kararı

T.C.
ADANA ALPARSLAN TÜRKİŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
BİLİMSSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI

Toplantı Sayısı	Karar Sayısı	Karar Tarihi
02	9	29.3.2023

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kent Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Büşra TENKECEİ'nin Üniversitemiz Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK'ın danışmanlığında yürüttüğü "Endüstri Mirasının Korunma ve Yeniden İşlevlendirme Sorunsalının, Adana Cumhuriyet Un Fabrikası Örneği Üzerinden İncelenmesi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi kapsamında yapmış olduğu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği başvurusu hakkında görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kent Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Büşra TENKECEİ'nin Üniversitemiz Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ÇARDAK'ın danışmanlığında yürüttüğü "Endüstri Mirasının Korunma ve Yeniden İşlevlendirme Sorunsalının, Adana Cumhuriyet Un Fabrikası Örneği Üzerinden İncelenmesi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi kapsamında yapmış olduğu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul başvurusu Kurulumuzca incelenmiş olup katılacak olan kişilerden "Gönüllü Katılım Formu" alınması şartıyla uygulamanın yapılmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Serdar YILDIRIM
BAYEK Başkanı

Prof. Dr. Ayşe Ashhan ÇELENK Prof. Dr. Gözde BAYDEMİR PEŞİNT
Başkan Yardımcısı Üye

Prof. Dr. Raziye MERT
Üye

Prof. Dr. Neşe YALÇIN
Üye

Prof. Dr. Haşim KELEBEK
Üye

Prof. Dr. Mustafa GÜNEŞ
Üye

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : C686-AOL8-8VZ8 Belge Doğrulama Adresi : <https://ebysorgu.atu.edu.tr>

Adres: Balcalı Mahallesi, Güney Kampüs 10 Sokak No:1U Sarıçam/ADANA
Telefon No : +903224550000 Fax No : +903224550009
e-Posta : @atu.edu.tr İnternet Adresi : <http://www.atu.edu.tr>

Bilgi İçin : Çiğdem KIRNIT
Bilgisayar İşletmeni

Ek E. Anket Soruları

Alparslan Türkeş Üniversitesi Kent Çalışmaları Ana Bilim Dalında Kent Çalışmaları Bölümü üzerine yüksek lisans yapmaktayım. Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesinde bağlamın etkisi üzerine bir çalışma yapmaktayım. Bu amaçla yaptığım anket çalışmasının sizin için de bir sakıncası yoksa katılabilir misiniz? Teşekkürler.

Büşra Tenekeci

ANKET NO:

BÖLGE: CUMHURİYET UN FABRİKASI

TARİH:

ERKEK / KADIN

1. Yaşınız?

- a. 18-25
- b. 25-35
- c. 35-50
- d. 50-65
- e. 65 yaş ve üstü

2. Eğitim durumunuz?

- a. İlköğretim
- b. Lise
- c. Yüksek okul
- d. Üniversite
- e. Yüksek lisans

3. Mesleğiniz?

- a. İşçi
- b. Memur
- c. Esnaf
- d. Emekli

- e. Öğrenci
- f. Serbest meslek

4. Gelir durumunuz?

- a. Asgari ücretli
- b. 5-10 bin
- c. 10 bin – 15 bin
- d. 15 bin ve üzeri

5. Adana'da nerede ikamet ediyorsunuz?

- a. Seyhan
- b. Yüreğir
- c. Çukurova
- d. Sarıçam
- e. Diğer

6. Kaldığınız yapının mülkiyet durumu nedir?

- a. Sahip
- b. Kiracı
- c. Diğer (çalışan, misafir vb)

7. Bu bölgeye nereden geldiniz ?

- a. Akdeniz Bölgesi
- b. Karadeniz Bölgesi
- c. İç Anadolu Bölgesi
- d. Doğu Anadolu Bölgesi
- e. Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- f. Ege Bölgesi
- g. Marmara Bölgesi
- h. Yurt dışı
- i. Burada doğdum.

8. Bu bölgeyi tercih etme nedeniniz?

- a. İşe yakın

- b. Okula yakın
- c. Ucuz konut-Düşük kira
- d. Hemşehri ve Akrabaya yakın e.Güvenli
- f. Burada doğdum
- g. Doğal ve güzel bir çevre
- h. Merkezi
- i. Diğer.....

9. Bu bölgede ikamet etme durumunuz?

- a. Yalnız
- b. Aile ile
- c. Çocuklu

10. Ne kadar süredir Seyhan Mahallesi'nde ikamet ediyorsunuz ya da çalışıyorsunuz?

[] İkamet ediyorum [] Çalışıyorum

- a. 0-3 yıl
- b. 3-5 yıl
- c. 5-10 yıl
- d. 10-15 yıl
- f. 15 yıl ve üstü

CUMHURİYET UN FABRİKASI VE ÇEVRESİ (Seyhan Mahallesi, Yüreğir)

11. Bu bölgede gördüğünüz olumlu çevresel faktörler nelerdir?

- a. Yeşil alan
- b. Suyu yakınlık
- c. Tarihi ve Doğal Çevre
- d. Güvenlik
- e. Ulaşım
- f. Diğer.....

12. Bu bölgede gördüğünüz olumsuz çevresel faktörler nelerdir?

- a. Trafik
- b. Altyapı
- c. Kirlilik
- d. Gürültü
- e. Bakımsız binalar
- f. Gecekondu
- g. Güvenlik
- h. Diğer.....

13. Bu bölgede eksikliğini hissettiğiniz hizmetler nelerdir?

- a. Yeni Bina (okul, spor, sağlık ocağı, rehberlik hizmetleri, kütüphane, kültür ve sanat, resmi daire,...vs.)
- b. Yeşil alan
- c. Spor alanı
- d. Yol
- e. Altyapı
- f. Güvenlik
- g. Temizlik
- h. Ulaşım
- i. Diğer.....

14. Cumhuriyet Un Fabrikası'nın günümüzde ne amaçla kullanıldığını biliyor musunuz?

- a. Kullanılmıyor
- b. Kullanılıyor ama işlevini bilmiyorum
- c. Fabrika olarak kullanılıyor
- d. Diğer.....

15. Bu yapıda size çekici gelen mimari özellikler nelerdir?

- a. Bina cephesi
- b. Aydınlatması
- c. Binanın bahçesi
- d. Çekici gelen bir şeyi yok.

- e. İç mekan
- f. Tarihi
- g. Diğer.....

16. Bu bölgede eğer uygun bir aktivite olursa (sinema, tiyatro, gösteri, festival, ...vs gibi) katılım gösterir misiniz?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Fikrim yok.

17. Bu yapının geceleri de kullanılmasını ister misiniz?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Fikrim yok.

18. Bu bölgede ya da yapıda ne tür faaliyet ve çalışmaların geliştirilmesini istersiniz?

- a. Kültürel ve Sanatsal Faaliyetler
- b. Eğitim
- c. Yeşil alanlar
- d. Alışveriş
- e. Ticaret
- f. Spor alanları
- g. Eğlence
- h. Fikrim yok
- i. Diğer.....

19. Eğer bu yapının yeniden düzenlenmesinde fikriniz sorulsaydı bu yapıyı ne olarak değiştirirdiniz?

- a. Otel
- b. Okul
- c. Hastane
- d. Kültür ve Sanat Merkezi
- e. Alışveriş merkezi

- f. Müze
- g. Dinlenme ve Eğlence Merkezi
- h. Fikrim yok
- i. Diğer.....

20. Bu tip bir çalışmada (tasarım ekibine) yardım edebilir misiniz?

- a. Hayır
- b. Anket doldururum
- c. Toplantılara katılırım
- d. Aktif olarak çalışırım

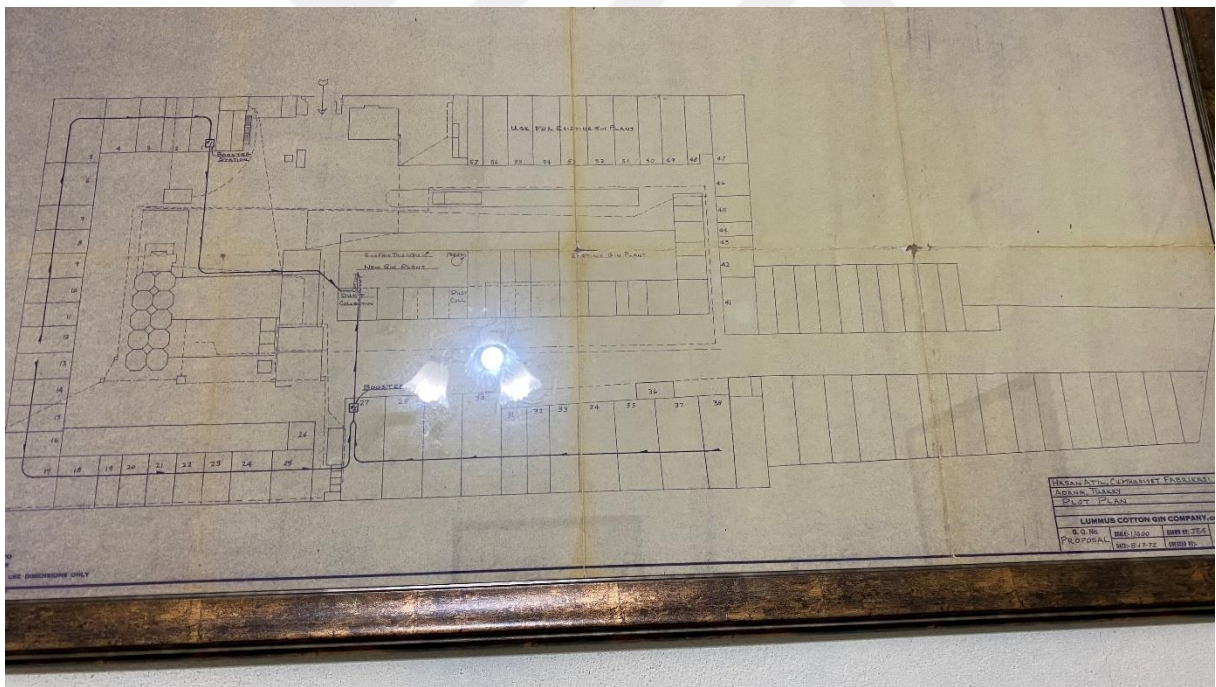
Ek F. Ramazan Atıl Arşivinden Bir Görsel

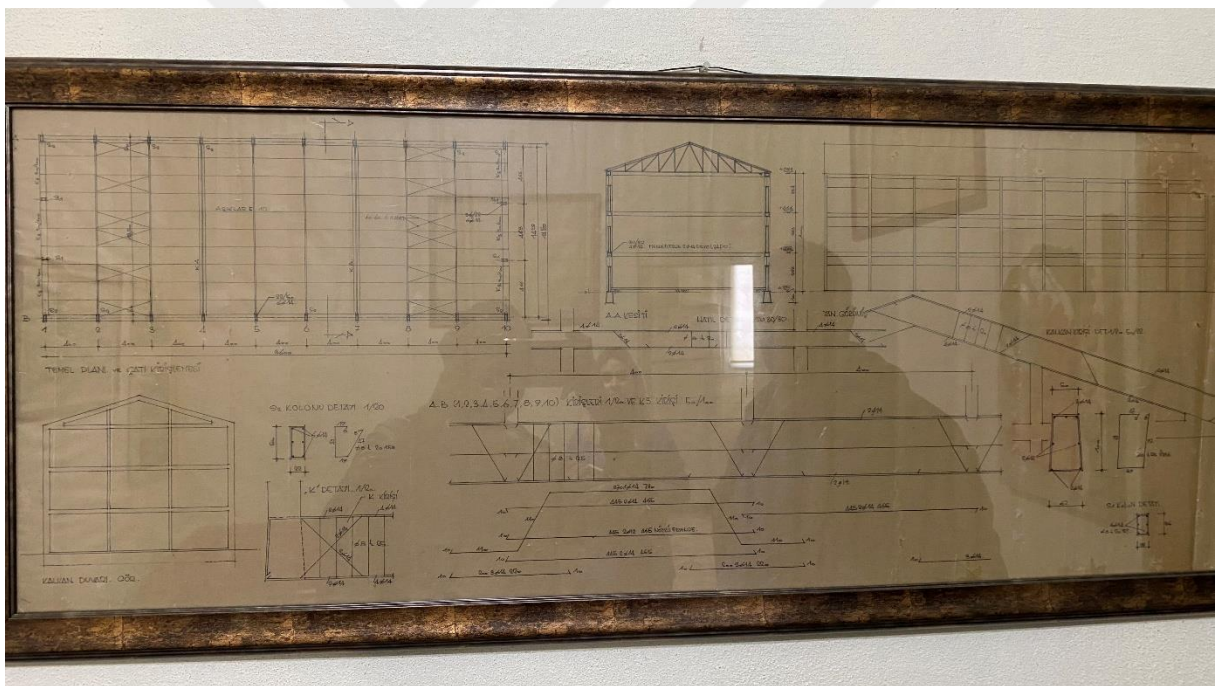
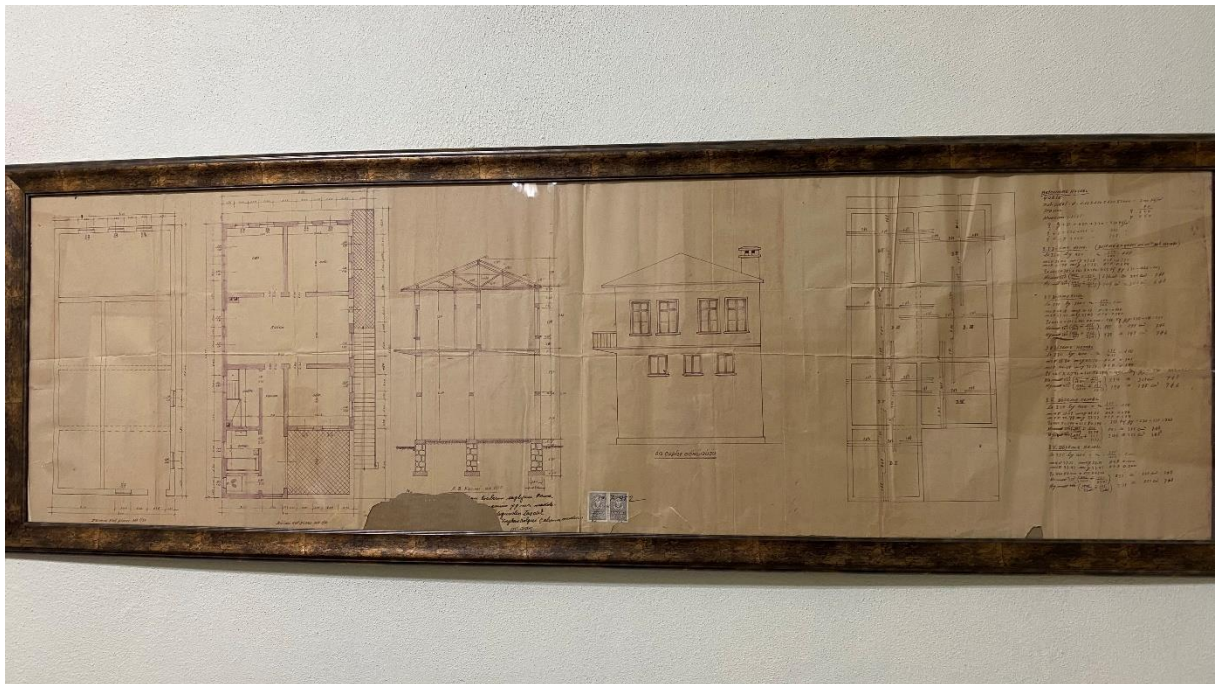

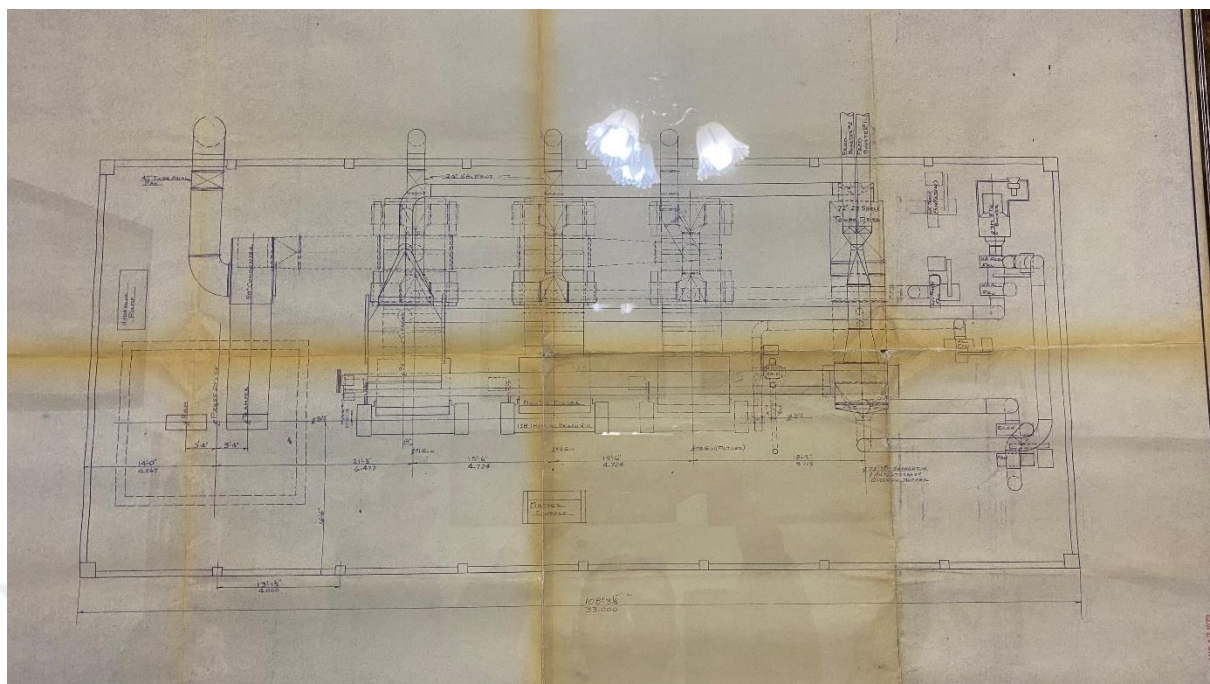
Ek G. Yazarın Çekimleri

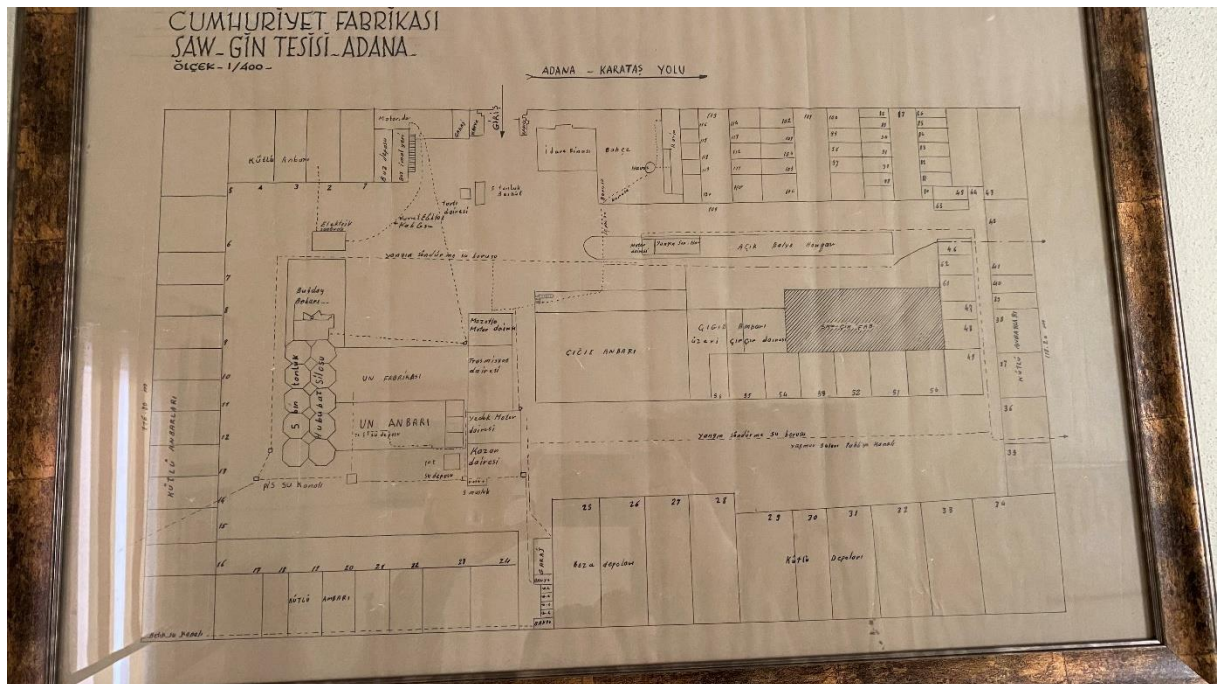

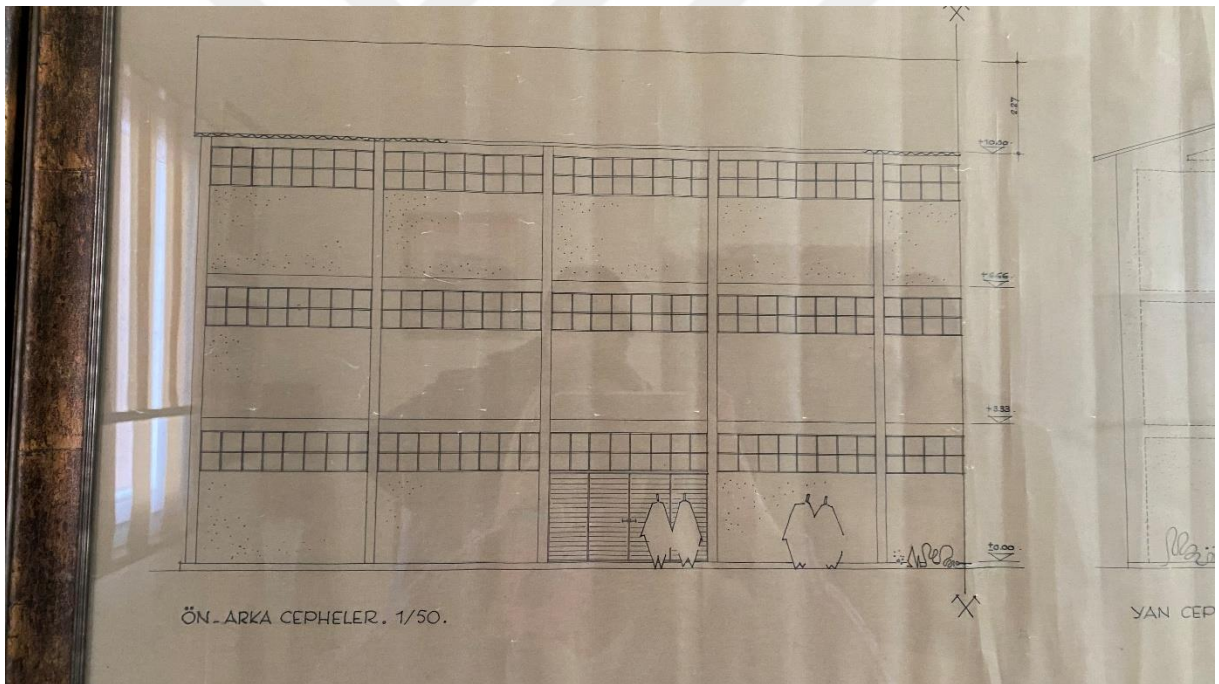
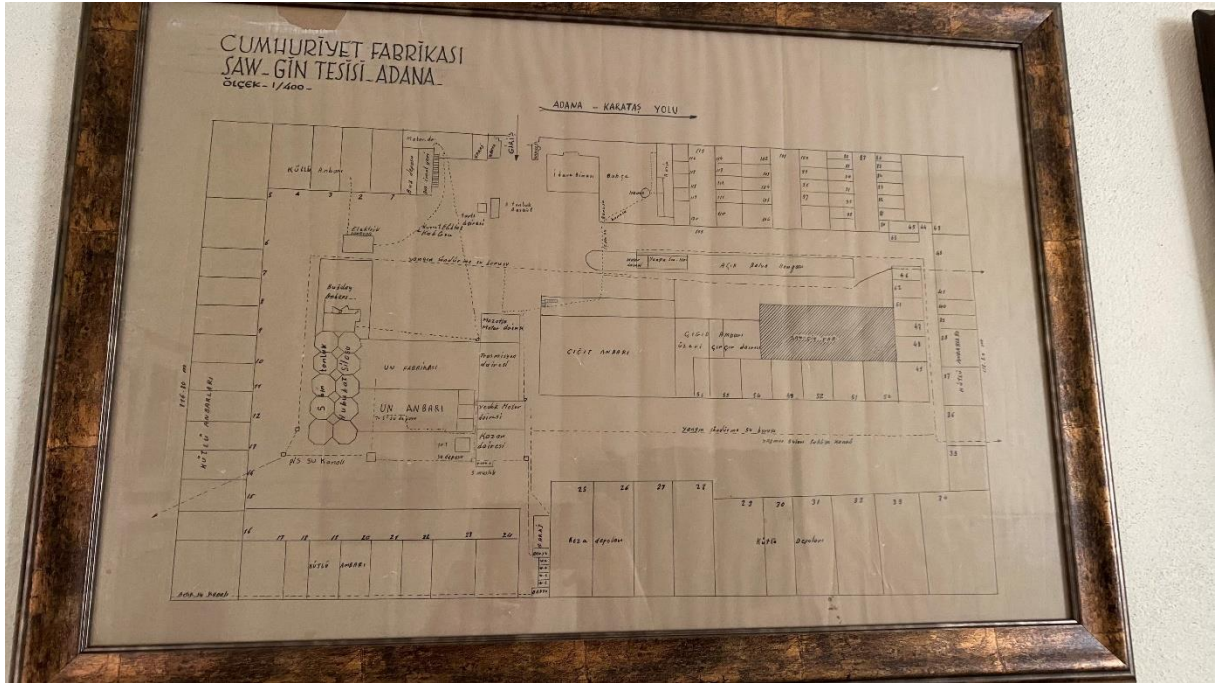

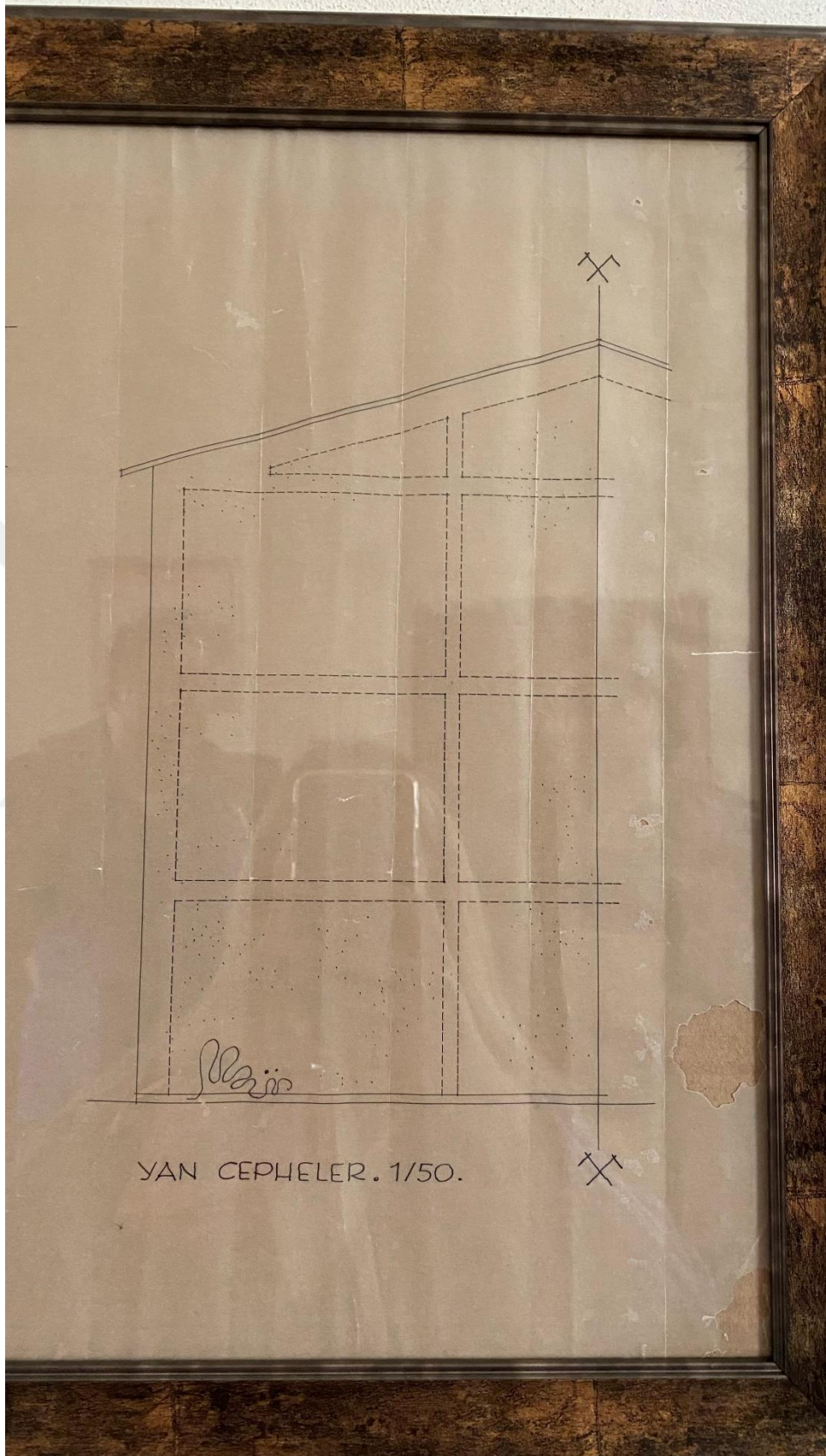

[illegible]

Ek G. Cumhuriyet Un Fabrikası için önerilen örnek yerleşim şeması

